

Studiestödet 2015

Stuðiestöðet 2015

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	12
1.1 Uppdraget	12
1.2 Faktaunderlag	12
1.3 Avgränsningar m.m.	12
2 Studiestödssystemet i korthet	14
3 Övergripande utveckling	15
3.1 Antal studiestödstagare och låntagare	15
3.2 Utbetalningar och inbetalningar	16
4 Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	20
4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	20
4.2 Studiehjälp för studier i Sverige	21
4.3 Studiehjälp för studier utomlands	30
4.4 Lärlingsersättning.....	32
4.5 Rg-bidrag.....	33
5 Studiemedel	35
5.1 Studiestöd till vuxna studerande	35
5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp	35
5.3 Studiebidrag	47
5.4 Lån under studietiden	55
5.5 Inkomster under studietiden	66
5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier	69
5.7 Ålder och åldersgränser	73
5.8 Tid med studiemedel	76
5.9 Studieresultat.....	80
5.10 Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående.....	83
6 Studiestöd till utländska medborgare	86
6.1 Utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd	86
6.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd	86
6.3 Prövning av rätten till svenskt studiestöd	91
7 Återkrav	98
7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt	98
7.2 Antal återkrav och utestående fordran.....	99
7.3 Orsaker till återkrav	101
7.4 Efterkontrollerad inkomst.....	102
7.5 Betalning av återkrav	103

8	Återbetalning	104
8.1	Tre lånetyper	104
8.2	Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån	104
8.3	Låntagare och fordran.....	105
8.4	Debitering och inbetalning.....	109
8.5	Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster	115
8.6	Ändring av årsbelopp	117
8.7	Avskrivning av lån.....	117
8.8	Osäkra fordringar	119
8.9	Låntagare med betalningssvårigheter.....	121
8.10	Utomlandsbosatta låntagare	123
8.11	Saknade adresser	127
8.12	Ränteutveckling.....	128
	Referenser	129

Sammanfattning

Övergripande utveckling

Färre studerande med studiestöd

Under 2015 minskade både antalet studerande med studiehjälp för gymnasiestudier och antalet studerande med studiemedel. Studiehjälp, inklusive lärlingsersättning och Rg-bidrag, lämnades till 398 200 studerande och studiemedel lämnades till 475 900 studerande. Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick till sammanlagt 31 miljarder kronor under 2015, varav 14 miljarder utgjordes av bidrag och 17 miljarder av lån.

Den 31 december 2015 hade 1 506 700 låntagare en studieskuld. Av dessa var 1 290 300 återbetalningsskyldiga på sina lån, vilket motsvarar 86 procent. Låntagarna hade en samlad skuld på 208 miljarder kronor. Under året betalades det sammanlagt in närmare 14 miljarder kronor i lån och återkrav.

Studiehjälp

Antalet studerande med studiehjälp fortsätter att minska

Totalt fick 398 200 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2015. Av dem hade 397 300 studiebidrag, 7 600 inackorderingstillägg och 22 400 extra tillägg. Lärlingsersättning betalades ut till 9 600 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till 400 personer. Under 2015 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,3 miljarder kronor. Lärlingsersättning betalades ut med 55 miljoner kronor och Rg-bidrag med 39 miljoner kronor.

Den fleråriga minskningen av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag fortsatte under 2015. Antalet studerande som fick studiebidrag för studier i Sverige minskade med 2 procent jämfört med föregående år, vilket beror på att ungdomskullarna som studerar i gymnasieskolan har blivit mindre. Tillgänglig befolkningsstatistik visar dock att antalet studerande med studiebidrag kommer att öka under de kommande åren.

Minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg avtar

Under 2015 hade 7 300 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med 400 personer eller 6 procent jämfört med föregående år. Antalet studerande med inackorderingstillägg har minskat kontinuerligt de senaste åren. Minskningen har främst berott på förändringar inom ramen för den nya gymnasieskola som infördes höstterminen 2011. Idag berörs dock de flesta studerande på gymnasiet av det nya regelverket, vilket har fått till följd att tidigare års minskningar har avtagit. Att minskningen fortsätter beror på att antalet studerande på fristående skolor har blivit färre.

Stor ökning av antalet studerande med extra tillägg

Antalet studerande som fick extra tillägg ökade under 2015, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2015 betalades extra tillägg ut till 22 300 studerande för studier i Sverige, vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2014. De senaste årens ökning fortsatte och tilltog under 2015. Ökningen har ett nära samband med den förhållandevis stora invandringen till Sverige. Särskilt antalet ensamkommande flyktingbarn påverkar antalet studerande med extra tillägg. Med anledning av det stora antalet ensamkommande flyktingbarn som sökte asyl i Sverige under året är det troligt antalet studerande med extra tillägg kommer att öka betydligt även under nästa år.

Fler studerande får lärlingsersättning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen är 1 000 kronor i månaden. Under 2015 fick 9 600 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning har ökat kraftigt jämfört med 2014 då 7 300 personer fick ersättningen. Av dem som fick lärlingsersättning var 62 procent män och 38 procent kvinnor.

Studiemedel

Minskning av antalet studerande med studiemedel

Under 2015 fick 475 900 studerande studiemedel. Det är en minskning med 1 procent eller 6 300 personer jämfört med 2014. Det är framför allt antalet studiemedelstagare på gymnasienivå som har minskat men även antalet som fick studiemedel för studier på grundskolenivå och för studier utomlands var lägre 2015 jämfört med 2014. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige ökade däremot med 1 000 personer, en ökning som förklaras av att fler fick studiemedel för studier inom yrkeshögskolan. Trots att antalet studiemedelstagare minskade under 2015 ligger det totala antalet studerande med studiemedel på en fortsatt hög nivå.

Utbetalningarna ökar trots färre studerande

Trots att antalet studerande minskade under 2015 ökade det utbetalda beloppet för studiemedel. Under 2015 betalades det ut 27,6 miljarder kronor i bidrag och lån, vilket är en ökning med 1,9 miljarder jämfört med 2014. Att utbetalningarna ökar samtidigt som antalet studerande minskar kan huvudsakligen förklaras av att lånebeloppet höjdes 1 januari 2015. Utbetalningarna av lån ökade med 2,2 miljarder kronor medan utbetalningarna av bidrag minskade med 283 miljoner kronor.

Under 2015 valde 329 300 studiemedelstagare att ta studiemedlens lånedel, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år. Samtidigt som fler valde att låna minskade det totala antalet studiemedelstagare, vilket medförde att lånebenägenheten ökade med 1 procentenhet, till 69,2 procent. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001, men har ökat under de tre senaste åren.

Antalet studerande utomlands minskar efter lång tids uppgång

Antalet utlandsstuderande med studiemedel uppgick till 33 200 personer under 2015, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2014. För första gången sedan 2008 minskar antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier. En förklaring till utvecklingen kan vara att studerande i de yngre åldersgrupperna, vilka oftare studerar utomlands, har blivit färre. Precis som tidigare studerar flest utlandsstuderande i USA och Storbritannien. Av de studerande som själva ordnar en utbildningsplats utomlands är det vanligast att gå en utbildning i ekonomi eller att läsa till läkare. De senaste åren har dock antalet läkarstuderande minskat medan antalet ekonomistuderande har ökat.

Under 2015 har en rad regeländringar genomförts som rör studiemedel för utlandsstudier. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2015 och omfattar alla som ansökte om studiemedel för utlandsstudier efter den 31 maj 2015 och som påbörjade sina studier efter den 30 juni samma år. Ungefär hälften av alla som studerande utomlands med studiemedel under 2015 beviljades studiemedel enligt det nya regelverket.

Färre studerande med högre bidrag

Under 2015 var det 438 100 studerande som fick studiemedel med generell bidrag och 43 300 studerande som fick studiemedel med högre bidrag. Antalet studerande med det högre bidraget minskade med 1 300 personer, eller 3 procent, jämfört med 2015. Andelen studerande som fick det högre bidraget var dock oförändrad och uppgick till 9 procent av samtliga studerande med studiemedel. Av dem som fick det högre bidraget var 66 procent kvinnor.

Högst andel med högre bidrag finns bland dem som studerar på grundskolenivå, där 53 procent av studiemedelstagarna hade studiemedel med den högre bidragsnivån. Denna andel är i stort sett densamma som föregående år.

Precis som föregående år var efterfrågan på högre bidrag för repetitionsstudier på grundskolenivå stor under 2015. Det medförde att de 122 miljoner kronor som var avsatta för kvotgruppen inte räckte till samtliga sökande. Det var 2 000 grundskolestuderande som fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget.

Antalet unga studerande i åldern 20–24 år som studerar med högre bidrag minskade med 600 personer till 4 300 under 2015, en minskning med 12 procent sedan 2014.

Från och med den 3 augusti 2015 kan det högre bidraget även lämnas till studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Det var dock få personer som utnyttjade möjligheten att studera med det högre bidraget för dessa utbildningar. Endast 10 procent av de 48 miljoner kronor som avsatts för kvotgruppen användes.

Färre studerande fick tilläggsbidrag för barn

Under 2015 fick 81 800 studiemedelstagare tilläggsbidrag för barn. Det var en minskning med 100 personer jämfört med 2014. Andelen studiemedelstagare som fick tilläggsbidrag var dock oförändrad (17 procent). Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2015 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Ökade utbetalningar av merkostnadslån till utlandsstuderande

Under 2015 betalades det ut 995 miljoner kronor i merkostnadslån, vilket är en ökning med 320 miljoner jämfört med 2014. Antalet studerande som tog merkostnadslån under året var 27 600, en ökning med 9 procent jämfört med föregående år.

Både antalet mottagare av merkostnadslån och det utbetalda beloppet har ökat under de senaste åren, vilket har samband med att antalet utlandsstuderande har ökat. Under 2015 minskade dock antalet utlandsstuderande medan antalet studerande med merkostnadslån ökade. Hela ökningen var bland studerande utomlands och beror på det nya regelverk som trädde i kraft den 1 juli 2015. Ändringen av regelverket har inneburit att delar av grundlånet för utlandsstudier har ersatts med ett kompletterande merkostnadslån, samt att det är möjligt med ett högre och mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter.

Utbetalningar av tilläggs lån fortsätter att öka

Antalet studerande med tilläggs lån ökade från 21 500 till 24 500 personer mellan 2014 och 2015, en ökning med 14 procent. Även de utbetalda beloppen ökade. Under året betalades det ut tilläggs lån till ett belopp motsvarande 535 miljoner kronor, vilket är en ökning med 50 miljoner jämfört med 2014. Ökningen beror dels på att antalet studerande över 24 år har ökat, dels på att tilläggs lånet nu även kan ges vid deltidstudier och för vissa studier utomlands.

Ökad studieskuld för nya återbetalare

Den 1 januari 2016 blev 84 400 låntagare återbetalningsskyldiga på sina annuitetslån. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 141 100 kronor, en ökning med 4 900 kronor sedan den 1 januari 2015. Den genomsnittliga skuldsättningen har ökat varje år för dem som blivit återbetalningsskyldiga under åren 2012–2016. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010 och 2011 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga. Utvecklingen väntas fortgå eftersom lånebeloppet höjdes markant den 1 januari 2015.

Stor variation i nyttjandet av studiestöd mellan skolformer

Alla som studerar på studiestödsberättigande utbildningar har inte studiemedel. Andelen som studerar med studiemedel varierar mellan olika skolformer. Hösten 2014 hade 43 procent av samtliga studerande vid komvux studiemedel. Inom yrkeshögskolan och kompletterande utbildning var motsvarande andel 77 respektive 78 procent. Av dem som studerar vid högskola eller universitet är det 71 procent som har studiemedel. Inom samtliga skolformer är andelen som studerar med studiemedel högre bland dem som läser på heltid än vad den är bland deltidstudier.

Den andel av samtliga studerande som har studielån varierar mellan 22 procent vid komvux och 63 procent vid kompletterande utbildning. Även andelen som tar lån är högre bland heltidstudier, den varierade mellan 38 procent vid komvux och 63 procent vid kompletterande utbildningar.

Studiestöd till utländska medborgare

Antalet utländska medborgare som får svenskt studiestöd ökar

Antalet utländska medborgare som studerar med svenskt studiestöd ökade med 7 procent under 2015 jämfört med 2014. Under året fick 73 400 utländska medborgare studiestöd från CSN, vilket motsvarade 9 procent av samtliga som fick studiehjälp eller studiemedel. Under 2015 studerade 34 900 utländska medborgare med studiehjälp och 40 400 studerade med studiemedel. Antalet utländska medborgare som studerar med studiehjälp har ökat med 3 700 studerande eller 12 procent jämfört med året innan. Antalet utländska medborgare som studerar med studiemedel har ökat med 1 100 personer eller 3 procent i förhållande till 2014.

Utländska medborgare som ansöker om studiehjälp beviljas ofta rätt till svenskt studiestöd

När en person som är utländsk medborgare ansöker om studiestöd prövar CSN först om personen har rätt till svenskt studiestöd. Om den sökande uppfyller villkoren fattar CSN ett beslut att han eller hon har rätt till studiestöd. Därefter prövas alla övriga villkor som gäller för det studiestöd som personen har ansökt om.

Utländska medborgare kan ha rätt till studiestöd med stöd av nationella bestämmelser eller med stöd av EU-rätten. Totalt beviljades 23 500 personer rätt till svenskt studiestöd under 2015, vilket motsvarar 86 procent av de utländska medborgare som prövades under året. En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp (94 procent) beviljades rätt till svenskt studiestöd jämfört med dem som ansökte om studiemedel (80 procent). En stor del av de utländska medborgare som beviljas rätt till svenskt studiestöd gör det utifrån att det har permanent upphållstillstånd. Det gäller både de som ansöker om studiehjälp och de som ansöker om studiemedel.

Återkrav

Återkravsfordran ökar

Studiemedel och studiehjälp som betalas ut felaktigt, till exempel på grund av studieavbrott, kan krävas tillbaka. Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2015, en ökning med 2 procent jämfört med året innan. Vid samma tidpunkt fanns det 87 700 återkravsskulder och det genomsnittliga skuldbeloppet var 14 100 kronor. Skulderna var fördelade på 65 100 personer. Det genomsnittliga skuldbeloppet ökade något jämfört med 2014.

Under 2015 ökade antalet beslut om återkrav med 1 200 jämfört med 2014, vilket motsvarar en ökning med 2 procent. I genomsnitt återkrävdes 7 200 kronor, vilket är 1 000 kronor högre jämfört med 2014. En stor del av ökningen är kopplad till höjningen av lånebeloppet vid ingången av 2015.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och den totala fordran ökar

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 13 800 personer mellan 2014 och 2015. Den 31 december 2015 fanns det 1 506 700 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att antalet nya låntagare har varit fler än de låntagare som slutreglerat sina lån.

I slutet av 2015 uppgick låntagarnas samlade skuld till 208,3 miljarder kronor. Fordran ökade med 5,7 miljarder kronor under året. Det motsvarar en ökning med 3 procent, vilket var något mer än under 2014.

Ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån

Den 1 januari 2016 var den genomsnittliga studieskulden 138 100 kronor. Skuldutvecklingen varierar mellan de tre lånetyper som är aktuella. Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2015 från 129 600 kronor till 133 800 kronor. De genomsnittliga skulderna minskade för låntagare med de både äldre typerna av lån.

Marginellt förbättrade inbetalningar

Den 1 januari 2015 var det 1 290 300 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 15 900 personer jämfört med 2014. De låntagare som betalar på ett annuitetslån debiterades i genomsnitt ett årsbelopp på 8 539 kronor, vilket är något högre än föregående år.

Av de debiterade beloppen för 2015 betalade låntagarna under året in totalt 11,1 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,5 procent av vad som debiterats för året, vilket var en marginellt högre andel än 2014.

De förtida inbetalningarna uppgick till 1,2 miljarder kronor under 2015, vilket var en ökning med 198 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen har skett inom samtliga lånetyper, men är störst för annuitetslånet.

Fler fick nedsättning

Under 2015 fick 164 400 låntagare nedsättning av sina årsbelopp för 2015. Det var en ökning med 3 procent jämfört med 2014. Det nedsatta beloppet ökade med 68 miljoner kronor eller 6 procent. Annuitetslånen stod för 84 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier eller låg inkomst.

Tillfällig ökning av avskrivningar

Under 2015 fick 53 000 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket var en ökning med 2 600 låntagare jämfört med 2014. Det totalt avskrivna beloppet uppgick till 809 miljoner kronor.

Det avskrivna beloppet ökade med 108 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen kan nästan helt hänföras till avskrivningar av annuitetslånet, främst på grund av behörighetsgivande studier. Anledningen till den stora ökningen beror på att CSN under 2015 prövat ett stort antal ärenden om behörighetsgivande studier i efterhand. Därför bedöms den stora ökningen i avskrivet belopp under 2015 vara tillfällig.

Annuitetslånet har lägst kreditrisk

Enligt 2015 års beräkningar är 28,5 miljarder kronor av den utestående fordran osäker, det vill säga att CSN bedömt att hela skulden inte kommer att betalas tillbaka. De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan de olika lånetyperna. För lånetypen studiemedel bedöms 39 procent av fordran vara osäker, för lånetypen studielån bedöms 28 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster. Låntagarna som har annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna inom lånetyperna studiemedel och studielån. Även de låntagare som har annuitetslån kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Färre låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten

Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten minskade under 2015. Den 31 december 2015 hade 87 400 låntagare ett krav hos Kronofogdemyndigheten, vilket motsvarade knappt 7 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Låntagarnas ackumulerade skuld hos Kronofogdemyndigheten uppgick vid utgången av 2015 till 1,2 miljarder kronor, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2014. Att antalet låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har blivit färre samtidigt som skulden ökar tyder på att låntagare med låg skuld betalar av skulden i snabbare takt än dem med hög skuld.

Lägre andel inbetalat från utomlandsbosatta låntagare

Under 2015 var 65 400 låntagare bosatta utomlands. Det innebar en minskning med 200 personer jämfört med 2014. De länder där flest låntagare bor är Norge, USA och Storbritannien.

Låntagare som bor utomlands betalar in en betydligt lägre andel av vad som debiteras, jämfört med låntagare som bor i Sverige. De årsbelopp som debiterades utomlandsbosatta låntagare ökade från 615 miljoner kronor 2014 till 655 miljoner kronor 2015, en ökning med 7 procent. Även det inbetalda beloppet ökade från 440 till 460 miljoner kronor. Under 2015 betalade dock de utomlandsbosatta låntagarna in en lägre andel av det debiterade beloppet än föregående år, en minskning från 72 till 70 procent.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 ska CSN lämna en rapport där myndigheten redogör för utvecklingen inom studiehjälp och studiemedel samt återbetalning. Långsiktiga och kortsiktiga förändringar som myndigheten bedömer vara väsentliga ska kommenteras och analyseras i rapporten. Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

1.2 Faktaunderlag

Innehållet i rapporten baseras huvudsakligen på registerdata. Det statistiska underlaget är ursprungligen hämtat från CSN:s system för handläggning av studiestöd och myndighetens ekonomisystem. Till stora delar finns det material som använts för rapporten tillgängligt i CSN:s data warehouse för uppföljning och statistik.

För att tolka utvecklingen av studiestöden och återbetalningen av lån refererar CSN även till andra utredningar myndigheten har genomfört och till statistik och rapporter som har tagits fram av andra.

1.3 Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2015¹. Studerande med så kallad TUFF-ersättning² omfattas inte. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2015.

Administrationen av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2011–2015. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används även kortare tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

De data som redovisas i rapporten kan i vissa fall skilja sig något från vad som presenterats i andra sammanhang, exempelvis i CSN:s årsredovisning. Det beror på att bland annat beslut om studiestöd kan ändras löpande, även efter årets slut. Uppgifter kan därför förändras beroende på när statistiken framställs.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

Den 1 juli 2015 infördes ett antal regeländringar³ som har påverkat redovisningen av uppgifter som rör studiemedel för utlandsstudier. Ändringarna berör främst studielån och merkostnadslån för utlandsstudier. De beskrivs närmare i kapitel 5 Studiemedel under de avsnitt som berörs.

---

¹ I vissa fall blir redovisning av uppgifter fördelat per kalenderår missvisande. I en del fall förekommer det därför att statistik presenteras efter en annan tidsperiod, t.ex. läsår.

² Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

³ Prop. 2012/13:152.

Redovisningen av uppgifter om utländska medborgare har förändrats jämfört med föregående års rapport. Nytt i årets rapport är att fördelningen i vissa tabeller har ändrats för att bättre spegla regelverket och att en del uppgifter särredovisas för gruppen flyktingar. De ändringar som gjorts beskrivs närmare i kapitel 6 Utländska medborgare.

2 Studiestödssystemet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera de studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och därmed bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.⁴

De studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till lärlingar, Rg-bidrag och studiemedel.⁵

Studiehjälp består av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande framför allt i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.⁶ I anslutning till uppgifter om studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar. Denna ersättning infördes 2014 och ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats och om det finns ett så kallat utbildningskontrakt.⁷ Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, lämnas för kostnader vid gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.⁸

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Alla som uppfyller villkoren⁹ har rätt till studiemedel.

I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. CSN administrerar återbetalningen av tre olika låntyper:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas som ett genomsnitt av statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler för de olika låntyperna som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

---

⁴ Prop. 2015/16:1. Budgetpropositionen för 2016. Utgiftsområde 15 Studiestöd; Utbildningsutskottets betänkande 2015/16:UbU2. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

⁵ Denna rapport omfattar inte TUFF-ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar.

⁶ I studiehjälpen ingår även bidrag för dagliga resor till studerande som läser på en utbildning utomlands.

⁷ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

⁸ Lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁹ Villkoren för studiestöd regleras främst i studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

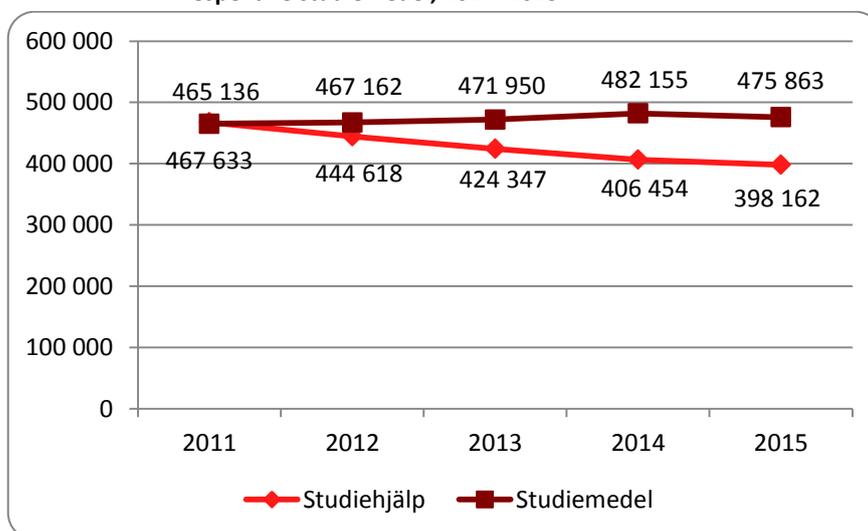
3 Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningarna. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten. Även reglerna för de olika studiestöden och studielånen beskrivs mer utförligt i rapportens olika ämnesavsnitt.

3.1 Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2015 minskade antalet studerande som fick studiehjälp för gymnasiestudier. Minskningen har pågått under flera år. Antalet studerande med studiemedel minskade för första gången på flera år.

Diagram 3.1 Antal studiestödstagare, fördelat på personer med studiehjälp¹ respektive studiemedel, 2011–2015

¹ Inklusive studerande med lärlingsersättning och Rg-bidrag. Tidigare år har inte studerande med Rg-bidrag redovisats, vilket gör att antalet studerande avviker något från tidigare års redovisning.

Antalet studerande med studiehjälp, inklusive lärlingsersättning och Rg-bidrag, minskade med 8 300 personer under 2015, en minskning med 2 procent. Antalet studerande med studiehjälp har minskat under en följd av år vilket beror på minskande ungdomskullar. Minskningen har dock börjat avta och i CSN:s nuvarande prognos vänder antalet studerande med studiehjälp uppåt 2017.

Antalet studerande med studiemedel minskade med 6 300 personer under 2015 jämfört med föregående år, vilket motsvarar en minskning med drygt 1 procent. Minskningen var tydligast bland studiemedelstagare på gymnasienivå, men antalet studerande blev färre även på grundskolenivå och bland utlandsstuderande. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå ökade däremot under 2015 jämfört med föregående år.

Den 31 december 2015 hade 1 506 700 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 13 800 personer sedan 2014 och ligger nu på den högsta nivån någonsin. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare under 2015 var 1 290 300 personer, vilket innebär att 86 procent av samtliga låntagare var återbetalningsskyldiga under året.

3.2 Utbetalningar och inbetalningar

3.2.1 Samtliga ut- och inbetalningar

I tabellen redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2014 och 2015.

Tabell 3.1 Utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav, miljoner kronor, 2014 och 2015

		2014	2015
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ¹	3 365	3 324
	Studiemedel – bidrag	10 658	10 375
	Studiemedel – lån	15 034	17 217
	Summa utbetalt	29 057	30 916
Inbetalningar av studielån och återkrav ²	Studiemedel	649	527
	Studielån	5 719	5 527
	Annuitetslån	6 464	7 247
	Återkrav	392	446
	Summa inbetalt	13 224	13 747

¹ Uppgiften inkluderar lärlingsersättning, men inte utbetalningar för Rg-bidrag. Under 2015 betalades 38,5 miljoner kronor ut i Rg-bidrag.

² Inklusiv ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar och inbetalningar på lån som sagts upp till omedelbar betalning. Inbetalningar som avser så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2015 till sammanlagt 31 miljarder kronor, varav 14 miljarder utgjordes av bidrag och 17 miljarder av lån. Utbetalningarna ökade med 6 procent eller 2 miljarder kronor.

Under 2015 minskade det utbetalda studiehjälpsbeloppet med 41 miljoner kronor jämfört med 2014, vilket är en minskning med 1 procent. Det utbetalade beloppet minskade inte i samma omfattning som antalet studerande. Det beror bland annat på att antalet elever inom gymnasieskolan som får lärlingsersättning har ökat under 2015 jämfört med föregående år.

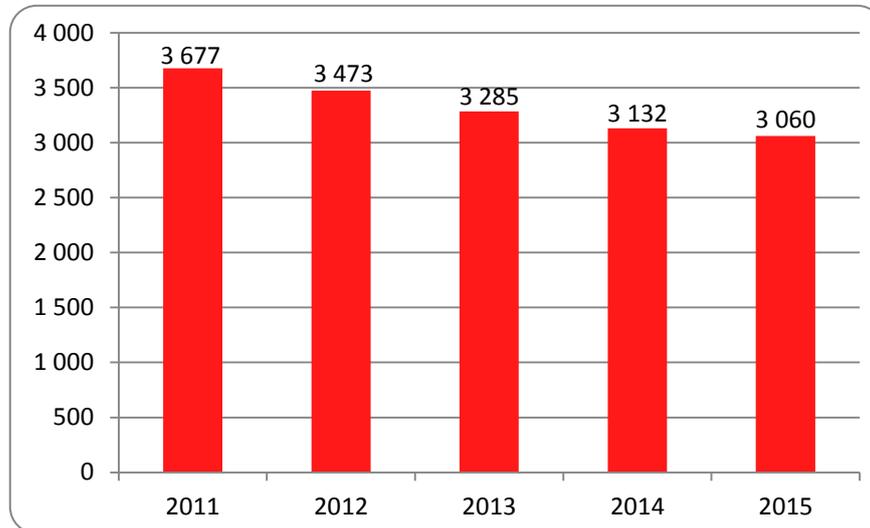
Inom studiemedelssystemet minskade utbetalningarna av bidrag samtidigt som utbetalningarna av lån ökade. Utbetalningarna av bidrag minskade med knappt 3 procent, vilket beror på att antalet studerande minskade. Utbetalningarna av lån ökade med hela 15 procent, vilket främst förklaras av att lånebeloppet höjdes kraftigt 1 januari 2015.

Inbetalningarna av lån och återkrav ökade med 524 miljoner kronor under 2015. Under året betalades det sammanlagt in knappt 14 miljarder i lån och återkrav. Inbetalningarna av annuitetslån ökade med 783 miljoner kronor samtidigt som inbetalningarna minskade för de båda äldre lånetyperna. Inbetalningarna av återkrav ökade betydligt jämfört med 2014.

3.2.2 Studiehjälp

Studiebidrag är den största studiestödsformen inom studiehjälpen. Utbetalningarna av studiebidrag är beroende av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 3.2 Utbetalda studiebidrag, miljoner kronor, 2011–2015

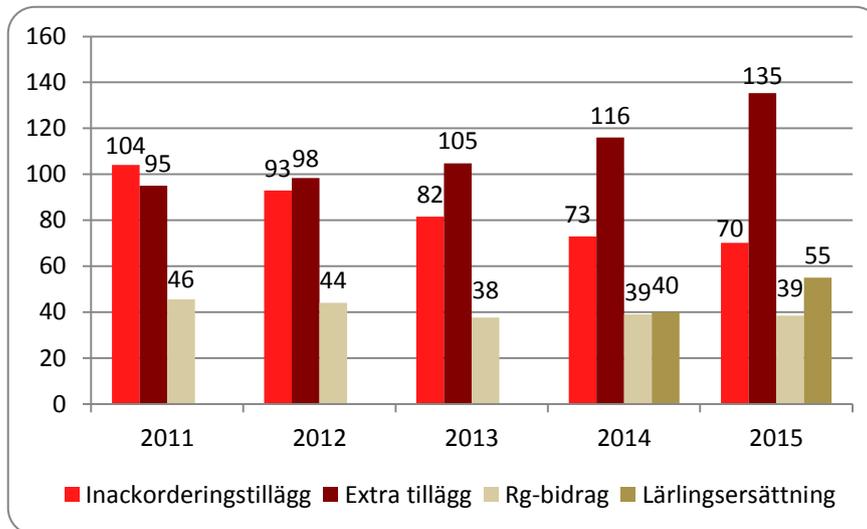

Under 2015 minskade antalet studerande med studiebidrag. Därmed minskade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna minskade med 72 miljoner kronor vilket motsvarar en minskning med 2 procent.

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2015, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det beror på att fler studerande levde i familjer med mycket låga inkomster eller ensamma. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 19 miljoner kronor (17 procent).

Utbetalningarna av inackorderingstillägg minskade med 3 miljoner kronor (4 procent). Tidigare års minskningar av inackorderingstillägget har framför allt berott på förändringar inom gymnasieskolan som innebär att inackorderingstillägg inte kan beviljas till lika många studerande som tidigare. Att minskningen nu fortsätter men i lägre takt beror på att antalet studerande vid fristående gymnasieskolor minskar.

Diagram 3.3 Utbetalningar av inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning¹, miljoner kronor, 2011–2015

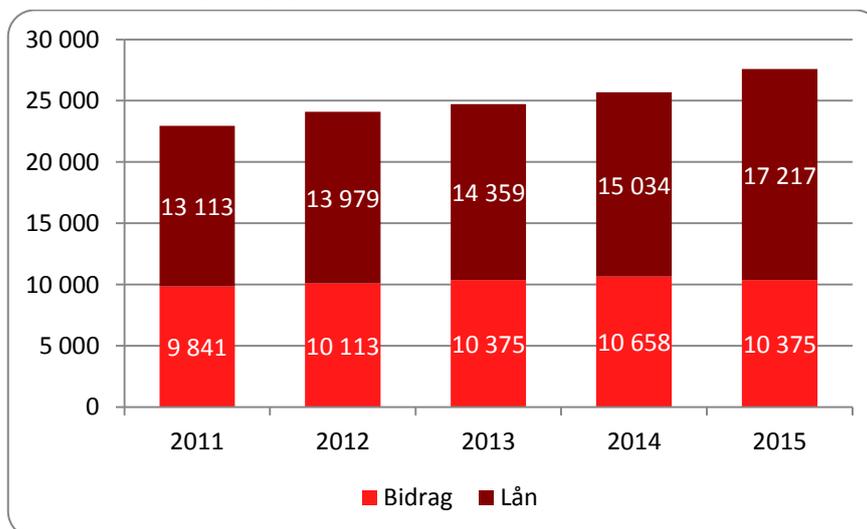
¹ Lärlingsersättning infördes 1 januari 2014, vilket är anledningen till att uppgifter saknas för tidigare år.

Utbetalningarna av lärlingsersättning ökade under 2015 jämfört med föregående år. Det beror på att antalet studerande som fick lärlingsersättning ökade.

3.2.3 Studiemedel

Under 2015 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av närmare 28 miljarder kronor.

Diagram 3.4 Utbetalda studiemedel, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2011–2015

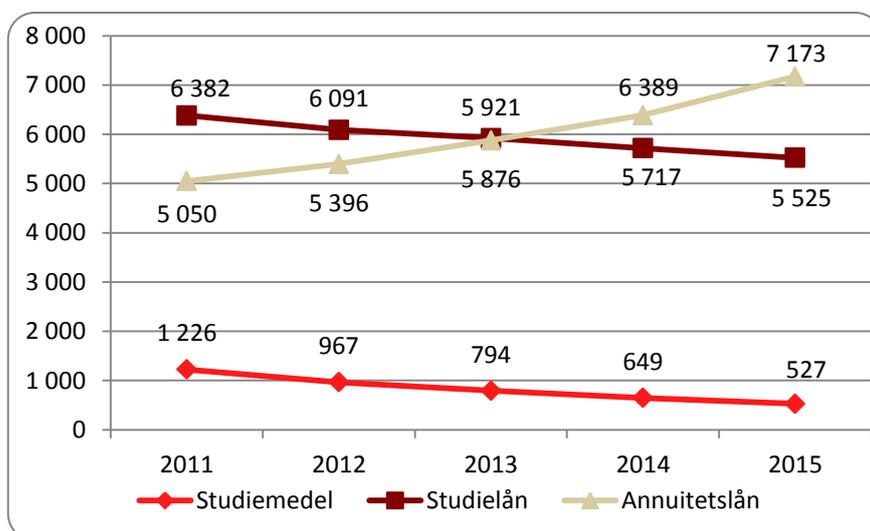
Utbetalningarna av lån under 2015 uppgick till 17 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 15 procent jämfört med 2014. Bidragsutbetalningarna motsvarade drygt 10 miljarder kronor, en minskning med 3 procent. Under 2015 ökade alltså utbetalningarna av lån betydligt samtidigt som utbetalningarna av bidrag minskade. Detta berodde framför allt på ett minskat antal studerande och på den tydliga höjning av lånebeloppet som genomfördes 1 januari 2015.

3.2.4 Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2015 till 208 miljarder kronor.¹⁰ CSN debiterade låntagarna totalt 12 miljarder kronor i årsbelopp för 2015. Av detta betalade låntagarna in totalt 11 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar.¹¹ De förtida inbetalningarna uppgick till drygt 1 miljard kronor under 2015, vilket innebar en ökning med 198 miljoner kronor jämfört med 2014.

De samlade inbetalningarna inklusive förtida inbetalningar och inbetalningar av avgifter för tidigare år uppgick till 13 miljarder kronor.

Diagram 3.5 Inbetalda lån¹, fördelat efter typ av lån, miljoner kronor, 2011–2015

¹ Inklusive ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar. Inbetalningar som avser lån som sagts upp till omedelbar betalning, så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen. Uppläggningsavgifter ingår inte.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre lånetyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av lånetypen annuitetslån ökar däremot eftersom allt fler blir återbetalningsskyldiga.

¹⁰ Per den 31 december. Avser fordran på låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. Uppsagda lån, lån under skuldsanering och s.k. äldre lån ingår inte.

¹¹ Beloppet inkluderar inte heller inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår. Detta innebär att inbetalningar kommer in även åren som följer efter avgiftsåret.

4 Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Studiehjälpen är ett led i samhällets strävan att ge alla studerande möjlighet att få den utbildning de har förutsättningar och intresse för, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor.

Syftet med studiehjälpen är att rekrytera ungdomar till gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera. Dock saknas mer specifika mål för studiehjälpen. I juni 2013 presenterades resultatet av en statlig utredning¹² som bland annat skulle behandla hur stödformen kan renodlas. Utredningen föreslog relativt omfattande förändringar av studiehjälpen. Ett genomgående inslag i utredningens förslag var att studiehjälpens karaktär av studiestöd ska stärkas. Under 2015 skickades utredningens betänkande ut på remiss till berörda myndigheter och organisationer. Ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning. Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den faktiska studietid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.¹³

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.¹⁴

Totalt fick 398 200 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2015¹⁵. Av dem hade 397 300 studiebidrag, 7 600 inackorderingstillägg och 22 400 extra tillägg. Ett trettioital studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor. Lärlingsersättning betalades under 2015 ut till 9 600 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till 400 personer.

Under 2015 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,3 miljarder kronor. Merparten av detta betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 70 respektive 135 miljoner kronor vardera. Motsvarande belopp för

---

¹² SOU 2013:52.

¹³ Lärlingsersättning lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

¹⁴ Rg-bidrag lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁵ Uppgiften visar antalet studerande som fått studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag under året.

lärlingsersättning och Rg-bidrag var 55 miljoner kronor för lärlingsersättningen och 39 miljoner kronor för Rg-bidraget.

4.2 Studiehjälp för studier i Sverige

4.2.1 Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasiestudier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har ända sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Under 2015 var studiebidraget 1 050 kronor i månaden.

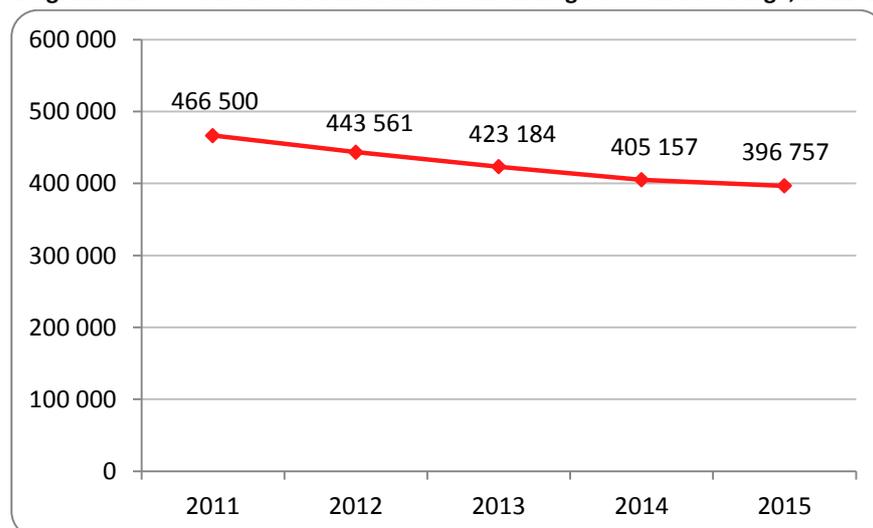
Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år han eller hon fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidraget endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är ommyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

Antalet studerande med studiebidrag fortsätter att minska

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammantaget 397 300 personer som fick studiebidrag under 2015 fick 396 800 studiebidrag för studier i Sverige. Totalt fick 397 400 studerande studiehjälp för studier i Sverige under året. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg och extra tillägg.

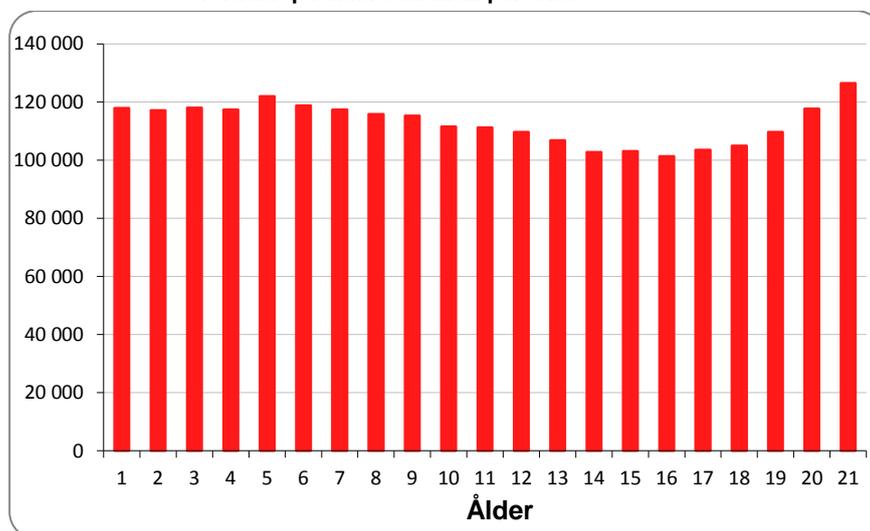
Den minskning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som pågått en rad år fortsatte under 2015.

Diagram 4.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, 2011–2015

Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag minskade med 8 800 personer under 2015, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med föregående år. Samtidigt ökade antalet studerande som fick studiebidrag för studier på komvux för tredje året i rad. Ökningen var dock marginell under 2015.

Diagram 4.2 Sveriges befolkning i åldern 1–21 år¹ den 31 december 2015, fördelat på ålder och antal personer

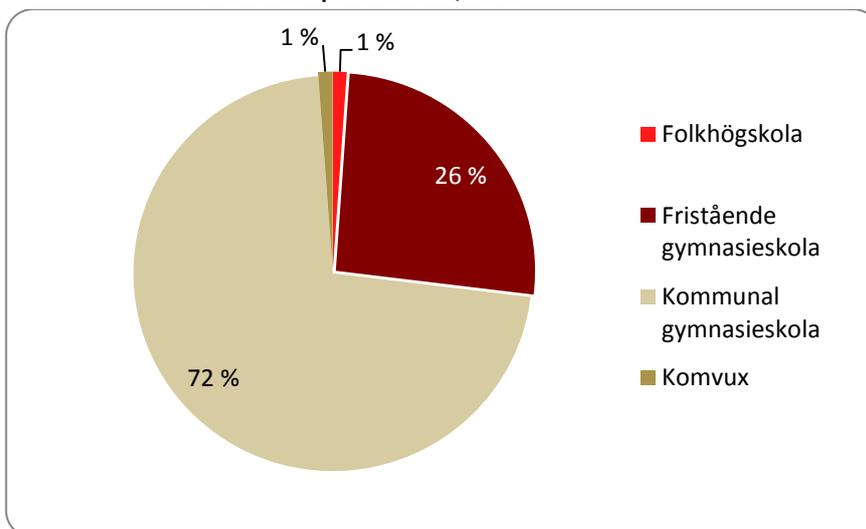
¹ Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2016-04-18) *Folkmängd efter ålder, år och kön* (statistikdatabasen).

Minskningen av antalet studerande med studiebidrag beror på minskande ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan (se diagram 4.2). Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas dock antalet studerande med studiehjälp öka under de kommande åren. Enligt CSN:s nuvarande prognos kommer antalet studerande att börja öka under 2017.

Även utbetalningarna av studiebidrag minskade under 2015 som en följd av att antalet studerande minskade. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,1 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas dock öka från och med 2017 som ett resultat av att ungdomskullarna blir större igen.

De flesta som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor. Antalet studerande med studiebidrag minskade på såväl kommunala som fristående gymnasieskolor under 2015. Andelen studerande med studiebidrag som går på fristående gymnasieskolor är dock oförändrad 2015 jämfört med föregående år.

Diagram 4.3 Studerande med studiebidrag för studier i Sverige, fördelat efter andel per skolform, 2015

Av dem som får studiebidrag för studier i Sverige är 190 700 kvinnor och 206 000 män. Männerna utgör därmed 52 procent, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Det är även fler män än kvinnor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor. Situationen är dock den omvända bland studerande på de fristående skolorna. Dessutom är det fler kvinnor än män som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och komvux. De som får studiebidrag för studier i dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Det kan finnas olika anledningar till att fler kvinnor än män väljer att läsa vidare på gymnasienivå inom folkhögskola och komvux efter gymnasieskolan. Generellt är det dock fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.¹⁶

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingsstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiebidrag under frånvaron. Sedan den 1 januari 2012 är riktlinjen att skolorna ska rapportera till CSN om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande.¹⁷ Före årsskiftet 2011/12 innebar praxis att studiebidrag drogs in om den ogiltiga frånvaron var 20 procent eller mer av undervisningstiden och hade pågått i minst en månads tid.

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna. CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas även de på läsårsbasis. Under ett pågående läsår är det dessutom stor risk att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket

¹⁶ Enligt Statistiska centralbyrån är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet högre än motsvarande andel för män (se <http://www.scb.se> (2016-03-07), *Tabell: Studiedeltagande för befolkningen 16–64 år höstterminen 2014*).

¹⁷ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. I CSN:s officiella statistik¹⁸ redovisas uppgifter som avser läsår. Den statistik som redovisas nedan är hämtad från denna publikation.

Förändrad praxis har påverkat antalet som får beslut om indragen studiehjälp

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat under flera läsår.

Tabell 4.1   **Antal och andel studerande¹ med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro, fördelat efter läsår, 2010/11–2014/15, andelar i procent**

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Antal med beslut om ogiltig frånvaro	16 322	19 738	21 832	21 554	22 459
Andel med beslut om ogiltig frånvaro	4,4	5,5	6,4	6,6	7,1

¹ Tabellen visar antalet personer som hade fått ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren. Hämtat från Tabell 2.13 i CSN:s officiella beviljningsstatistik, CSN (2013), (2014a) och (2015c). Andelsberäkning gjord i förhållande till totalsiffror framtagna i januari 2016.

Knappt 22 500 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2014/2015. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 7 procent, vilket är en ökning jämfört med föregående läsår. Även antalet elever som fick ett sådant beslut ökade.

Den relativt kraftiga ökningen av andelen elever som fick studiehjälpen indragen på grund av ogiltig frånvaro under läsåren 2011/12 och 2012/13 kan till stor del antas bero på den skärpning av praxis som genomfördes 2012. Att andelen gymnasieelever som får sin studiehjälp indragen på grund av ogiltig frånvaro har fortsatt att öka beror enligt CSN:s bedömning på en kombination av flera faktorer. En ökad medvetenhet på skolorna om att ogiltig frånvaro ska rapporteras och en successiv förbättring av rutinerna för rapportering är en trolig förklaring till utvecklingen. Att riktlinjerna till skolorna har förtydligats under de senaste läsåren kan vara ytterligare en förklaring. Eftersom andelen gymnasieelever som fått studiehjälpen indragen har ökat under flera år, går det ändå inte att utesluta att en viss del av ökningen även beror på en mer utbredd frånvaro.¹⁹

Ogiltig frånvaro vanligare bland män

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut ökar framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan manliga och kvinnliga studerande. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2014/15 var 64 procent män, vilket är 12 procentenheter högre än andelen män bland dem som fick studiebidrag.²⁰

Många studerande som rapporteras för ogiltig frånvaro får återkrav²¹

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas i vissa fall av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut. Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed stora risker för de

¹⁸ Se CSN (2015c), Tabell 2.13, för den senast publicerade statistiken.

¹⁹ Se CSN (2012a).

²⁰ Se CSN (2015c).

²¹ Se kap 7 för mer information om återkrav av studiehjälp.

studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar följer av den ogiltiga frånvaron.²²

4.2.2 Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd till gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. Tillägget är en efterföljare till de landsbygdsstipendier som infördes på 1940-talet. Då var det fyra gånger så vanligt bland tätortssungdom att fortsätta studera efter den obligatoriska skolan jämfört med barn från landsbygden. I slutet av 1960-talet fick 50 000 studerande inackorderingstillägg. Antalet hade minskat till 30 000 vid mitten av 1970-talet. Anledningen till att antalet studerande med inackorderingstillägg minskade var främst den kraftiga utbyggnaden av gymnasie-skolan, som medförde att en högre andel av de studerande kunde bo kvar i föräldrahemmet under skoltiden.

I samband med kommunaliseringen av gymnasieskolan 1992 delades ansvaret för inackorderingstillägget upp mellan staten och kommunerna. CSN administrerade tidigare allt inackorderingstillägg. I dag ligger ansvaret främst på de studerandes hemkommuner, som är skyldiga att bekosta dagliga resor till skolan för studerande som bor minst sex kilometer från skolan. Hemkommunerna bekostar inackordering för studerande inom det offentliga skolväsendet. CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående gymnasieskolor²³, folkhögskolor och tidigare s.k. riksinternatskolor²⁴.

En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som han eller hon ska gå inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppsklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är 0-44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen höjdes vid flera tillfällen fram till mitten av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16 år, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2015 avslog CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 400 personer.²⁵ En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

---

²² Sedan 2012 har CSN bedrivit ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en påminnelse på sin återkravsskuld. Syftet med arbetet har varit att fler unga ska få bättre kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter, samt att erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

²³ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasiesärskolor. Inackorderingstillägg kan under vissa förutsättningar även lämnas för andra skolformer än fristående gymnasieskolor, t.ex. om den studerandes föräldrar bor utomlands.

²⁴ Den 1 januari 2016 upphörde riksinternatskolorna som skolform. CSN ska enligt övergångsbestämmelser betala ut inackorderingstillägg för de elever som påbörjat grundskoleutbildning på en sådan skola senast vid utgången av 2015. Dock längst till och med utgången av 2019. Se SFS 2015:737.

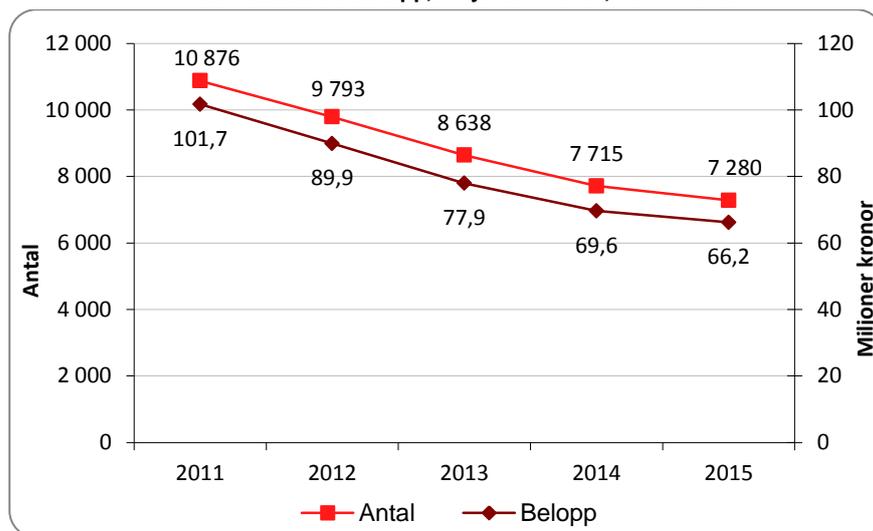
²⁵ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Tidigare års minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg avtar

Under 2015 hade 7 300 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med ungefär 400 studerande, eller 6 procent, jämfört med föregående år.

Andelen kvinnor av dem som får inackorderingstillägg är 58 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning²⁶ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

Diagram 4.4 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2011–2015

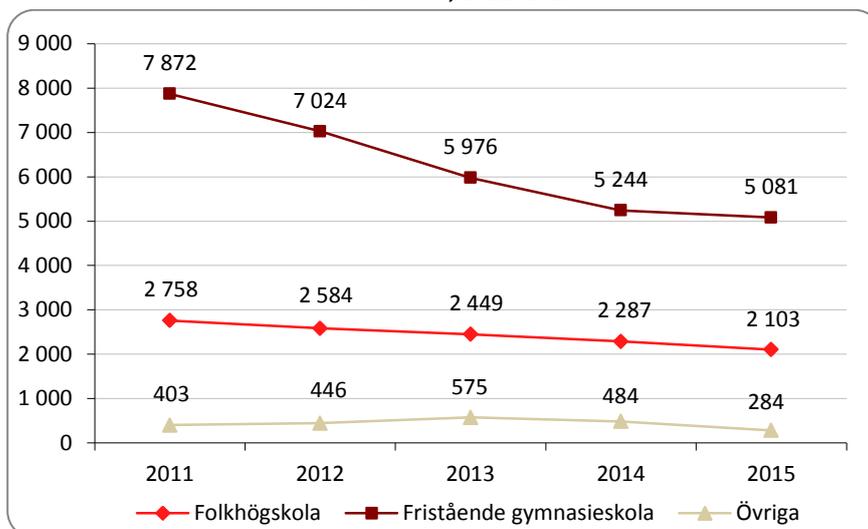

Under 2015 minskade utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige med 5 procent till 66 miljoner kronor. Minskningen är något mindre än minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg, vilket innebär att det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige ökade något under 2015 jämfört med föregående år. För 2015 var det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per studerande 9 100 kronor. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen ökade fram till 2010 men minskade därefter fram till och med 2013. Sedan 2013 har beloppet dock börjat öka igen. En ökning av de genomsnittliga beloppen beror på att de som fått inackorderingstillägg studerar på skolor längre bort från hemorten jämfört med tidigare.

Antalet studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige har fortsatt att minska under 2015, för såväl fristående gymnasieskolor som för folkhögskolor. Minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg under de senaste åren har dock varit tydligast på fristående gymnasieskolor. Införandet av den nya gymnasieskolan höstterminen 2011 har lett till att färre utbildningar än tidigare ger rätt till inackorderingstillägg från CSN. Förändringen innebär i korthet att det har blivit mycket svårare för studerande på fristående gymnasieskolor att få inackorderingstillägg om det aktuella programmet finns på hemorten. Följden av förändringen har blivit att ett minskat antal studerande beviljas inackorderingstillägg. Under 2015 fick 5 procent av studiehjälpstagarna i fristående gymnasieskolor inackorderingstillägg. Denna andel är i stort sett oförändrad 2015 jämfört med 2014.

²⁶ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

Diagram 4.5 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige, fördelat efter skolform¹, 2011–2015

¹ I kategorin "Fristående gymnasieskola" ingår 13 personer som går på Fristående gymnasiesärskolor.

De nya bestämmelserna har främst påverkat dem som påbörjade sina gymnasiestudier under läsåret 2011/12 eller senare. För dem som påbörjade studierna tidigare gäller äldre bestämmelser. Detta innebär att minskningen av antalet beviljade inackorderingstillägg har skett successivt. Minskningen var tydlig redan under 2011, men det var först under hösten 2013 som samtliga årskurser berördes av de nya bestämmelserna.

Tidigare års minskningar, vilka beror på de ändrade bestämmelserna om inackorderingstillägg, har avtagit. Det är naturligt eftersom de allra flesta studerande som beviljats inackorderingstillägg enligt det äldre regelverket nu kan förväntas ha slutfört sin utbildning. Att minskningen fortsätter i lägre takt beror på att antalet studerande på fristående gymnasieskolor har blivit färre under det senaste året. En eventuell bakomliggande förklaring till denna utveckling kan vara att möjligheten att välja en fristående skola på annan ort har minskat i takt med att de fristående skolorna blivit färre under de senaste läsåren.²⁷

4.2.3 Extra tillägg

Särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och ska därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Ett behovsprövat studiestöd till ungdomar i gymnasieskolan har funnits ända sedan 1940-talet. Det extra tillägget infördes 1984 och ersatte då tidigare stödformer av samma typ.

Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget är mindre än 125 000 kronor under det aktuella läsåret. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som inte fyllt 16 år.

²⁷ Se Skolverket, www.skolverket.se (2016-03-07) *Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå, Tabell 4 A: Skolor och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsåren 2006/07-2015/16.*

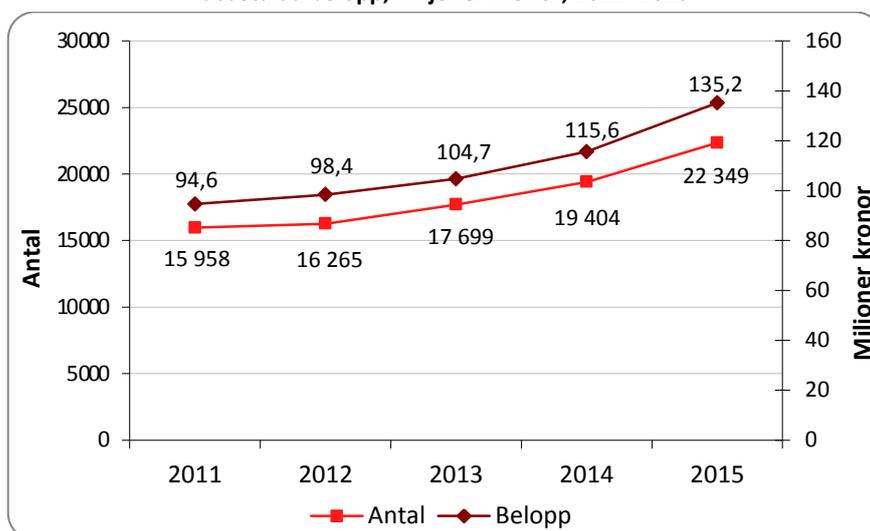
Beloppen och inkomstgränserna höjdes vid olika tillfällen fram till i början av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under 10 månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2015 avslog CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 7 100 personer²⁸. Vanliga orsaker till avslag var att de sökande inte skickade in begärda kompletterande uppgifter samt att familjernas redovisade inkomster var för höga.

Stor ökning av antalet studerande som får extra tillägg

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2015, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2015 gavs extra tillägg till 22 300 studerande i Sverige, vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2014. De senare årens ökning har därmed fortsatt under 2015. Ökningstakten var även högre under det senaste året jämfört med tidigare år. Under de senaste fem åren har andelen som får extra tillägg, i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp för studier i Sverige, fördubblats. Under 2015 var andelen 6 procent.

Diagram 4.6 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2011–2015

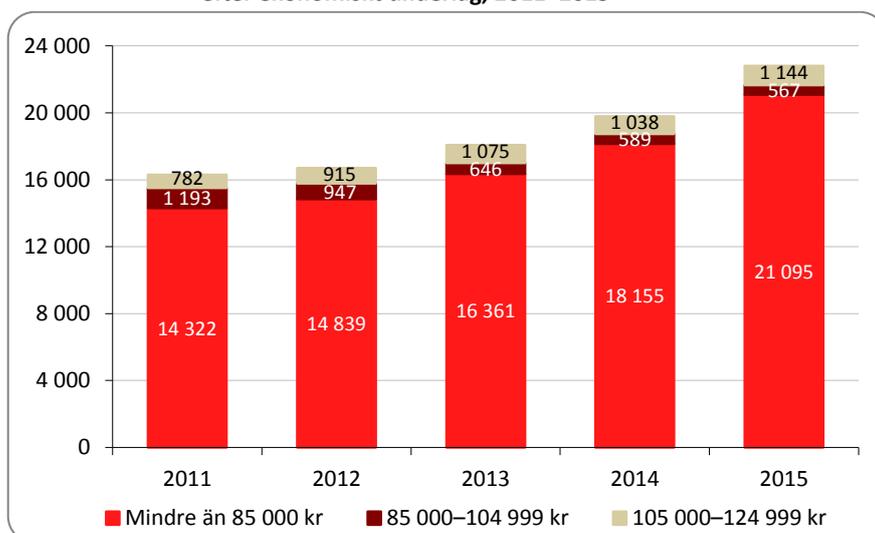

Även de utbetalda beloppen ökade under 2015. Utbetalningarna av extra tillägg för studier i Sverige ökade med 17 procent till 135 miljoner kronor. Det genomsnittliga utbetalda beloppet per studerande ökade med 1 procent jämfört med föregående år.

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. I stort sett hela ökningen av antalet studerande med extra tillägg utgörs av mottagare av extra tillägg som redovisade ett ekonomiskt underlag för familjen som var lägre än 85 000 kronor. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp under 2015.

²⁸ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 4.7 Antal studerande¹ med extra tillägg för studier i Sverige, fördelat efter ekonomiskt underlag, 2011–2015

¹ En studerande kan få extra tillägg utifrån flera olika ekonomiska underlag under samma år. Summan av antalet studerande per år blir därför högre än det totala antalet studerande som fått extra tillägg.

Gruppen med extra tillägg har även genomgått andra förändringar över tid²⁹. I allt högre utsträckning har studerande med extra tillägg kommit att utgöras av barn i nyanlända familjer, andra generations invandrare eller ensamkommande flyktingbarn. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet, vilket har gjort att en del grupper som tidigare hade rätt till stödet inte längre är berättigade.

Antalet ensamkommande flyktingbarn som årligen beviljas uppehållstillstånd har ökat betydligt de senaste åren.³⁰ Denna utveckling är en viktig faktor bakom den tydliga ökningen av det totala antalet studerande med extra tillägg. Då antalet ensamkommande flyktingbarn som ansökte om uppehållstillstånd var mycket högt under 2015³¹ är det rimligt att anta att antalet studerande med extra tillägg kommer att öka även under kommande år.³²

Det finns även tydliga könsskillnader när det gäller dem som får stöd i form av extra tillägg. Av dem som fick extra tillägg 2015 var 8 300 kvinnor och 14 100 män. Manliga studerande och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 63 procent män under 2015, vilket i stort sett är en lika stor andel som under 2014. Att skillnaderna mellan män och kvinnor är så pass tydliga kan ha ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är män. Under 2015 var över 90 procent av de ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige män.³³ Uppgifterna

²⁹ Se CSN (2012b).

³⁰ Se Migrationsverket, www.migrationsverket.se, (2016-02-29) Tabell: *Angjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats* (för åren 2013 och 2015).

³¹ Se Migrationsverket (2016).

³² Se även avsnitt 6.2.2 för mer information om utländska medborgare med studiehjälp.

³³ Migrationsverket (2016).

överensstämmer även med statistiken över beviljat försörjningsstöd till personer i åldern 18-19 år under 2014, där en majoritet var män.³⁴

4.3 Studiehjälp för studier utomlands

4.3.1 Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderings tillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EES och Schweiz.

4.3.2 Utveckling över tid

Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderings tillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

Liten minskning av antalet studerande med studiebidrag för utlandsstudier

Under 2015 var det 1 200 studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier, 1 100 av dessa fick studiebidrag och 300 fick inackorderings tillägg. Endast några tiotal studerande hade stöd i form av extra tillägg och bidrag för dagliga resor. Dubbelt så många kvinnor som män fick studiehjälp för studier utomlands, både i form av studiebidrag (800 kvinnor jämfört med 400 män) och inackorderings tillägg (200 kvinnor och 100 män). När det gäller utbetalda belopp stod studiebidraget för 7,4 miljoner kronor och inackorderings tillägget för 3,9 miljoner kronor av de totalt 11,6 miljoner kronor som betalades ut i form av studiehjälp för utlandsstudier under 2015.³⁵

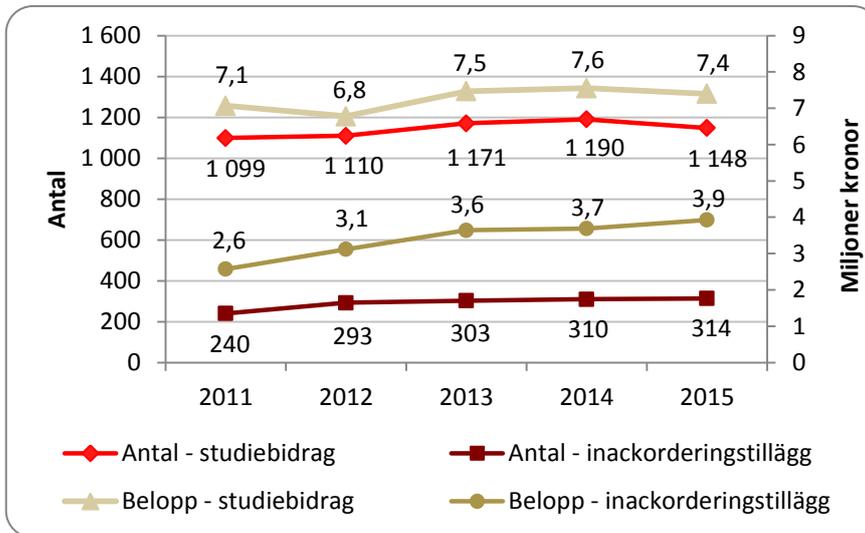
Antalet studerande som får studiebidrag och inackorderings tillägg för studier utomlands har ökat under de senaste åren. Under 2015 minskade dock antalet studerande med studiebidrag för studier utomlands med 42 personer, vilket motsvarar 4 procent. Antalet studerande med inackorderings tillägg för utlandsstudier ökade något jämfört med föregående år.

---

³⁴ För uppgifter över försörjningsstöd, se Socialstyrelsen (2015). CSN har i en tidigare undersökning visat att det är betydligt vanligare att studerande med extra tillägg bor i hem som får försörjningsstöd än vad det är bland övriga studerande med studiehjälp, se CSN (2012b).

³⁵ Utöver detta tillkommer 344 studerande och 3,1 miljoner kronor som har betalats ut via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU-rätten.

Diagram 4.8 Antal studerande med studiebidrag och inackorderings-tillägg för studier utomlands samt utbetalda belopp, miljoner kronor, 2011–2015

Utbetalda belopp för studiebidrag minskade med 2 procent under 2015, vilket främst beror på att färre studerande fick studiebidrag för utlandsstudier. Beloppet för inackorderings-tillägg ökade såväl totalt som i genomsnitt.

Diagram 4.9 Antal¹ studerande med studiehjälp för studier utomlands, fördelat efter skolform, 2011–2015

¹ En studerande kan vara registrerad på flera olika skolformer under samma år.

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2015 läste nästan nio av tio studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola.

4.4 Lärlingsersättning

4.4.1 Studiestöd för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag till extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att han eller hon har extra kostnader för mat eller resor. En elev som får lärlingsersättning kan samtidigt också ha studiebidraget inom studiehjälpen.

För att få lärlingsersättning krävs att det finns ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt. Dessutom måste studierna bedrivas på heltid. Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälpen krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderings-tillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är under 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2015 avslog CSN 870 ansökningar om lärlingsersättning.³⁶ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande inte skickat in kompletterande uppgifter eller att han eller hon inte gick på en lärlingsutbildning.

4.4.2 Fler får lärlingsersättning

Under 2015 fick 9 600 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning har ökat kraftigt jämfört med 2014 då 7 300 personer fick ersättningen. Eftersom lärlingsersättningen infördes 1 januari 2014, och därmed är en relativt ny stödform, är ökningen väntad. Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även utbetalningarna ökat. Under 2015 betalades 55 miljoner kronor ut i form av lärlingsersättning.

Det finns tydliga skillnader mellan manliga och kvinnliga studerande när det gäller antalet personer som fick lärlingsersättning under 2015. Under året fick knappt 3 700 kvinnor och drygt 5 900 män lärlingsersättning. Andelen män uppgick därmed till 62 procent.

---

³⁶ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Under 2015 hade CSN ett särskilt uppdrag att ta fram kommenterad statistik för lärlingsersättningen. Den framtagna statistiken³⁷ omfattar läsåret 2014/15, vilket var det första hela läsåret efter lärlingsersättningens införande. Statistiken visar på skillnader även mellan andra studerandegrupper än män och kvinnor. Det var exempelvis betydligt fler elever vid fristående gymnasieskolor som fick lärlingsersättning än vad det var på kommunala gymnasieskolor under läsåret. Även andelen elever med lärlingsersättning var högre vid fristående skolor än vad den var vid kommunala. Antalet och andelen studerande som får lärlingsersättning skiljer sig även mellan olika program inom gymnasieskolan. Antalet elever med lärlingsersättning var högst vid bygg- och anläggningsprogrammet. Andelsmässigt var det vanligast att få lärlingsersättning bland elever på VVS- och fastighetsprogrammet. Under läsåret 2014/15 fick 16 procent av eleverna på VVS- och fastighetsprogrammet lärlingsersättning. På naturbruksprogrammet, där andelen var lägst, fick endast 2 procent av eleverna lärlingsersättning.

4.5 Rg-bidrag

4.5.1 Regler och syfte

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.³⁸

En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att han eller hon ska kunna pendla kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Målet för bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier. Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan han eller hon få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen.

För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder³⁹ för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget betalas ut med 1 050 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studiehjälpen.

---

³⁷ CSN (2015b)

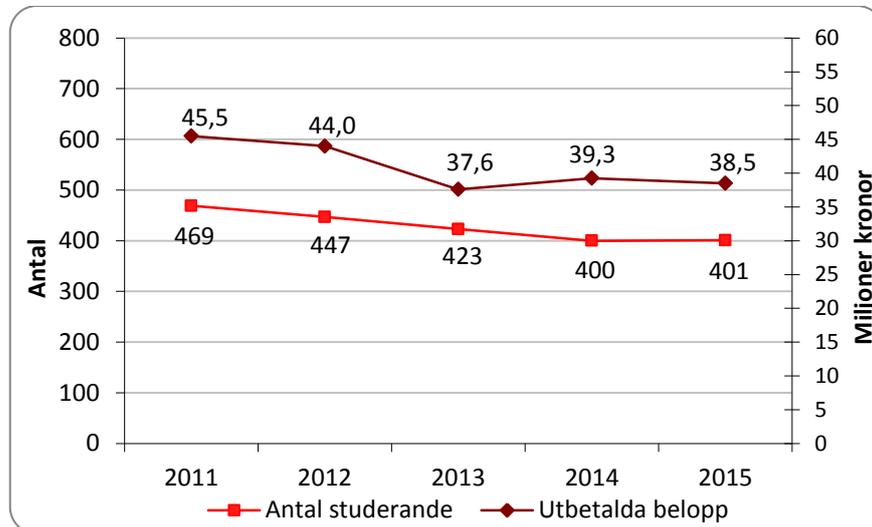
³⁸ Rg-bidrag betalas ut i enlighet med förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

³⁹ Studerande som får Rg-bidrag är relativt sett äldre än övriga studiehjälpstagare.

4.5.2 Utveckling för Rg-bidraget

Under 2015 studerade 400 personer med Rg-bidrag, vilket innebär att tidigare års minskning av antalet som får Rg-bidrag har avtagit.

Diagram 4.10 Antal studerande med Rg-bidrag och utbetalda belopp¹, miljoner kronor, 2011–2015

¹ Redovisningssättet förändrades i Studiestödet 2013. Tidigare hade uppgifter om belopp hämtats från CSN:s produktionssystem. I diagramet ovan är dessa uppgifter hämtade från CSN:s ekonomisystem. Detta innebär att uppgifter avseenden 2011–2012 inte stämmer överens med tidigare versioner av rapporten.

I motsats till antalet studerande minskade utbetalningarna av Rg-bidrag jämfört med föregående år. Under 2015 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande 38,5 miljoner kronor, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2014. Det genomsnittligt utbetalda beloppet för 2015 var 96 000 kronor per person, vilket även det är en tydlig minskning jämfört med året innan. Huvuddelen av Rg-bidraget utgörs av bidrag till boendekostnader för studerande som är inackorderade i Örebro. Det utbetalda beloppet beror därför till stor del på de kostnader som Örebro kommun har när det gäller att ordna boende för de studerande, vilket även förklarar utvecklingen under det senaste året.

5 Studiemedel

5.1 Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå från och med andra halvåret det år de fyller 20 år⁴⁰, samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. För studier på eftergymnasial nivå finns dock ingen nedre åldersgräns.

Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för utlandsstudier⁴¹, resor och undervisningsavgifter.

Studiestödet ska vara en del av utbildningspolitiken genom att det ska rekrytera till studier och bidra till ett högt utbildningsdeltagande, såväl generellt som för specifika grupper.⁴² Möjligheten att få studiemedel för olika typer av studier är en viktig del i denna strävan.

5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp

5.2.1 Samtliga utbildningsnivåer

Antalet studerande med studiemedel minskade med 1 procent eller 6 300 personer under 2015. Andelen kvinnor och män var oförändrad, 59 respektive 41 procent.

Tabell 5.1   **Antal studerande med studiemedel, fördelat på kön, 2011–2015**

	Kvinnor	Män	Totalt
2011	277 139	187 997	465 136
2012	278 523	188 639	467 156
2013	279 732	192 218	471 950
2014	285 723	196 432	482 155
2015	282 897	192 966	475 863

Det är framför allt antalet studiemedelstagare på gymnasienivå som har minskat men även antalet som fick studiemedel för studier på grundskolenivå och för studier utomlands var lägre 2015 jämfört med 2014. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige ökade däremot med 1 000 personer. Trots minskningen ligger det totala antalet studerande med studiemedel på en fortsatt hög nivå.

⁴⁰ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande förutbildningar vid statliga universitet och högskolor.

⁴¹ Ny typ av merkostnad från och med den 1 juli 2015.

⁴² Se Prop. 2015/16:1. Budgetpropositionen för 2016. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Tabell 5.2   Antal studerande med studiemedel, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier¹, 2011–2015

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2011	22 864	113 870	331 680	31 769
2012	22 916	110 068	336 593	32 728
2013	22 807	112 571	337 290	33 603
2014	22 577	119 144	340 388	33 922
2015	22 177	112 766	341 418	33 151

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands.

Hela ökningen av antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå var vid yrkes-högskolan medan antalet studerande vid universitet och högskola var oförändrat 2015 jämfört med 2014. Efter en stor ökning av antalet studiemedelstagare på gymnasienivå 2014 minskade antalet med nästan lika många studerande under 2015. Det var framför allt på komvux som antalet studerande minskade. En möjlig förklaring är att minskningen kan ha ett samband med tillgången på utbildningsplatser på gymnasienivå inom komvux.

Andelen deltidsstuderande är högst på grundskolenivå

Under 2015 fick 67 200 personer studiemedel för deltidsstudier. Det är en marginell ökning, 600 personer, jämfört med 2014. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som läser på deltid. Under 2015 ökade andelen kvinnor med 1 procentenhet till 67 procent av alla som fick studiemedel för deltidsstudier.

Hälften av dem som studerade på deltid läste på eftergymnasial nivå, vilket motsvarar 10 procent av samtliga studerande på den nivån (34 600 personer). Av dem som studerade på deltid på eftergymnasial nivå läste 47 procent på fristående kurser. Den högsta andelen deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 32 procent, 7 000 personer, läste på deltid 2015. Motsvarande andel på gymnasienivå var 26 procent, 29 400 personer.

Det utbetalda beloppet ökade

Trots att antalet studerande minskade under 2015 ökade det utbetalda beloppet för studiemedel. Under 2015 betalades det ut 27,6 miljarder kronor i bidrag och lån, vilket är en ökning med 1,9 miljarder jämfört med 2014.

Tabell 5.3   Utbetalda studiemedelsbelopp, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2013–2015

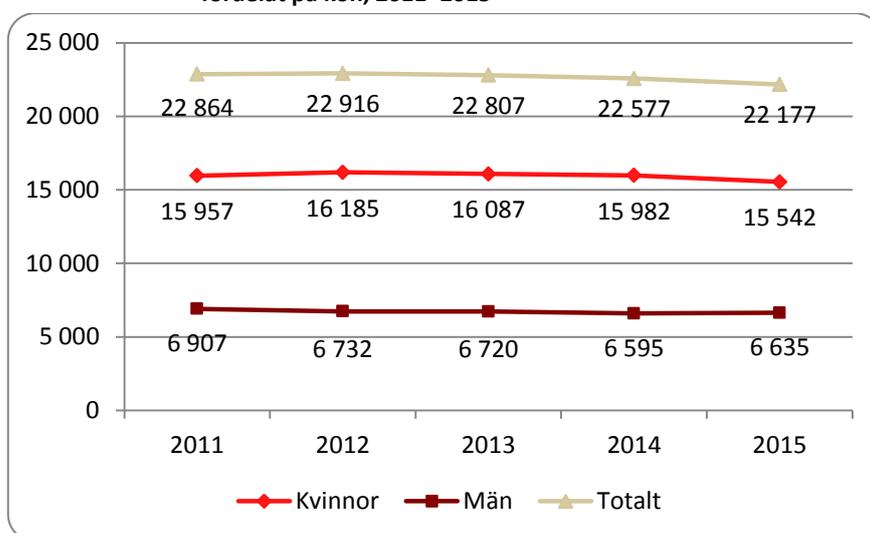
	2013	2014	2015
Studiebidrag	9 964,3	10 229,7	9 953,7
Tilläggsbidrag	410,6	427,9	421,4
Bidrag totalt	10 374,8	10 657,5	10 375,1
Grundlån	13 489,1	13 873,9	15 686,9
Merkostnads lån	657,9	675,0	994,7
Tilläggs lån	211,7	485,1	535,4
Lån totalt	14 358,7	15 034,0	17 217,0
Studiemedel totalt	24 733,5	25 691,5	27 592,1

Utbetalningarna av lån ökade med 2,2 miljarder kronor medan utbetalningarna av bidrag minskade med 283 miljoner kronor. Minskningen av utbetalningar i form av bidrag är en följd av att antalet studerande var lägre. Ökningen av utbetalda lån beror främst på att grundlånets höjdes kraftigt den 1 januari 2015. Det förändrade regelverket kring merkostnads- och tilläggslånet har också bidragit till ökningen⁴³.

5.2.2 Vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå

Under 2015 var det 22 200 personer som studerade på grundskolenivå. Antalet studiemedelstagare på grundskolenivå har inte varierat så mycket över tid. Det är efterfrågan på utbildning som reglerar antalet utbildningsplatser på denna nivå och den har varit relativt konstant under de senaste åren.

Diagram 5.1 Antal studerande på grundskolenivå i Sverige med studiemedel, fördelat på kön, 2011–2015

Under 2015 minskade antalet kvinnor medan antalet män ökade något jämfört med 2014. Andelen män ökade med 1 procentenhet, men det är ändå främst kvinnor som studerar på grundskolenivå. De utgjorde 70 procent av de studerandemed studiemedel på grundskolenivå under 2015.

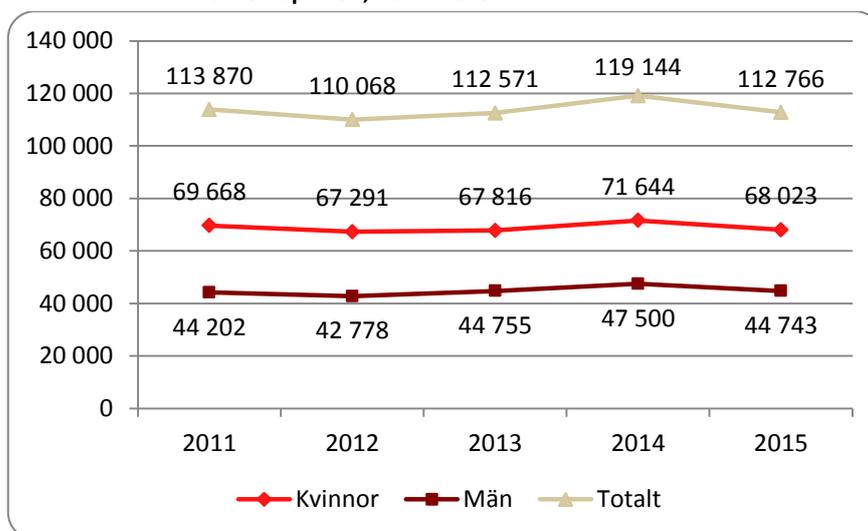
Majoriteten av dem som studerade på grundskolenivå, 87 procent, studerade på komvux och 13 procent studerade vid folkhögskola. De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än dem som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2015 var 57 procent av de studerande på grundskolenivå 30 år eller äldre medan endast 30 procent av de studerande på gymnasienivå var i samma ålder.

Färre studerade på gymnasienivå under 2015

Antalet studiemedelstagare på gymnasienivå i Sverige minskade under 2015 och är nu på samma nivå som det var 2013. Under 2015 var det 6 400 färre som fick studiemedel för gymnasiestudier jämfört med 2014. Det innebär att antalet studerande minskade med 5 procent.

⁴³ Se avsnitt 5.4.1 för information om de regeländringar som påverkat lånebeloppen under 2015.

Diagram 5.2 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat på kön, 2011–2015

Av dem som studerade på gymnasienivå under 2015 var andelen kvinnor 60 procent och andelen män 40 procent. Andelen som var yngre än 25 år uppgick till 49 procent, 30 procent var 30 år eller äldre och 11 procent var 40 år eller äldre. Andelen studerande som var yngre än 25 år minskade med 1 procentenhet jämfört med 2014 och andelen som var 30 år eller äldre ökade med 1 procentenhet.

Antalet studerande har minskat i alla åldersgrupper utom i åldersgruppen 50–59 år där antalet i stället har ökat med 12 procent (258 personer). Åldersgruppen 24–24 år har minskat mest, såväl till antal (4 600 personer) som procentuellt (8 procent), jämfört med 2014.⁴⁴

De flesta studerar på komvux

De flesta som studerar med studiemedel på gymnasienivå läser på komvux. Under 2015 studerade 67 procent av dem på komvux. Av resterande som studerade på gymnasienivå under 2015 studerade 17 procent på folkhögskola och 16 procent på övriga gymnasieutbildningar.

Tabell 5.4 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat på skolform och kön, andelar i procent, 2014–2015

	Folkhögskola	Andel	Komvux	Andel	Övriga ¹	Andel
2014						
Kvinnor	11 058	56	53 211	65	8 351	44
Män	8 514	44	29 047	35	10 680	56
Samtliga	19 572	100	82 258	100	19 031	100
2015						
Kvinnor	10 704	56	50 195	65	8 049	43
Män	8 371	44	26 542	35	10 543	57
Samtliga	19 075	100	76 737	100	18 592	100

¹ Under "Övriga" ingår gymnasieskola, basåret vid högskola, konst- och kulturutbildningar samt kompletterande utbildningar.

⁴⁴ Se, avsnitt 5.7 för mer information om ålder och åldersgränser.

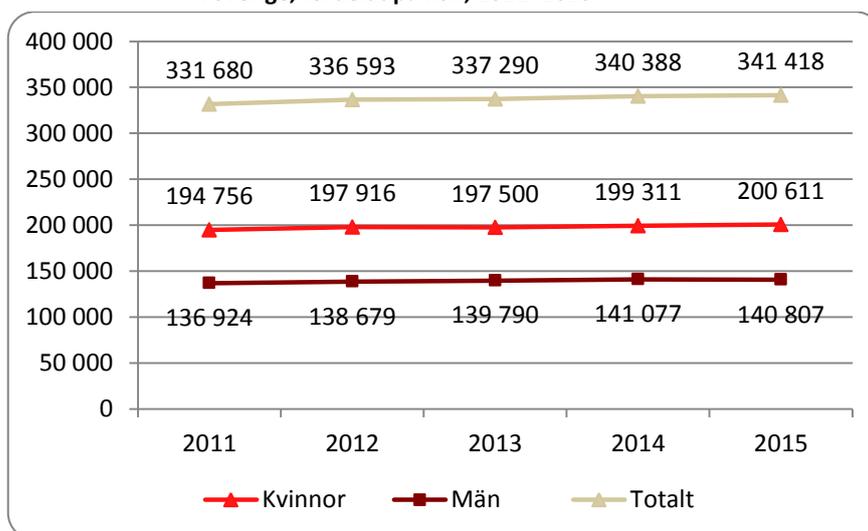
Könsfördelningen är mer ojämn bland dem som studerar på komvux än den är bland dem som studerar på folkhögskola och inom de övriga skolformerna. Inom de övriga skolformerna på gymnasienivå är andelen män högre än andelen kvinnor. Det beror på att några manligt dominerade utbildningar räknas dit, främst högskolans basår, ett antal konst- och kulturutbildningar samt några kompletterande utbildningar inom teknik.

Det är på komvux som antalet gymnasiestuderande har minskat mest, en minskning med 7 procent, 5 500 personer, jämfört med 2014. Den stora ökningen av antalet studerande med studiemedel på gymnasienivå under 2014 och den stora nedgången under 2015 tyder på att det kan vara tillgången på utbildningsplatser som ligger bakom variationerna i antalet studerande på gymnasienivå. Statistik över antalet utbildningsplatser vid komvux under 2015 finns dock inte tillgänglig vid tidpunkten för denna rapportens publicering.

5.2.3 Utbildning på eftergymnasial nivå i Sverige

Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå ökade med 1 000 personer under 2015 vilket motsvarar en ökning med 0,3 procent. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige var därmed högre än det varit någon gång tidigare.

Diagram 5.3 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat på kön, 2011–2015

Det var antalet kvinnor som ökade medan antalet män minskade något. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå 2015 var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent vilket är oförändrat jämfört med 2014.

Under 2015 var 54 procent av de studerande yngre än 25 år och 18 procent var 30 år eller äldre. Andelen studerande som var yngre än 25 år minskade med 2 procentenheter jämfört med 2014 medan åldersgrupperna 25–29 år och 30 år eller äldre ökade med en procentenhet vardera.

I åldersgruppen yngre än 25 år sker fortfarande också en förskjutning i åldrarna. Andelen yngre än 20 år minskade med drygt 1 procentenhet jämfört med 2014 medan andelen i åldern 23–24 år har ökat med motsvarande. De stora ungdomskullarna som lämnade gymnasie-

skolan för 6 till 7 år sedan har nu blivit äldre. De har antingen blivit över 25 år eller är färdiga med sin utbildning.

Ökning av antalet studerande vid yrkeshögskolan

De senaste årens ökning av antalet studiemedelstagare vid universitet och högskolor planade ut under 2015.

Tabell 5.5 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat på skolform, 2011–2015

	KY/YH ¹	Högskola/ universitet	Övriga ²	Totalt antal netto ³
2011	33 963	291 788	8 033	331 680
2012	32 635	297 774	7 933	336 593
2013	33 989	297 316	7 816	337 290
2014	35 278	298 854	7 868	340 388
2015	36 423	298 914	7 645	341 418

¹ Kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskola.

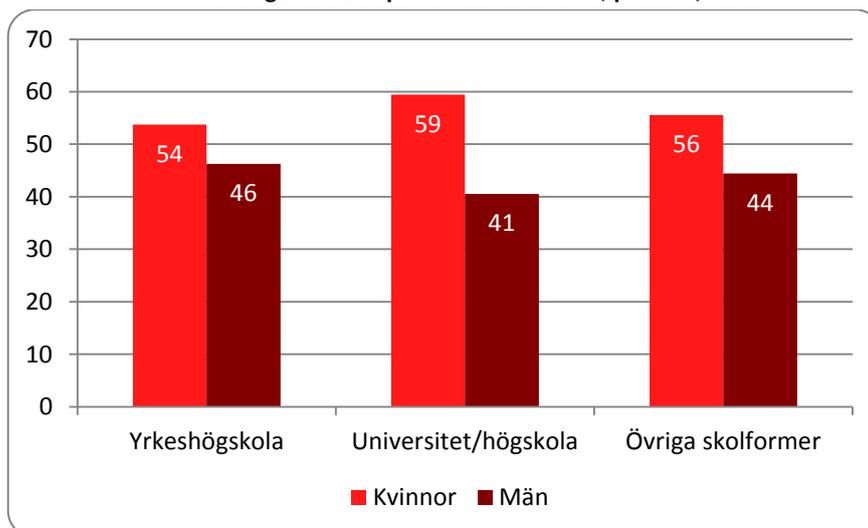
² Under "Övriga" ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar samt kompletterande utbildningar ingår.

³ En studerande kan under ett år studera inom flera skolformer. Här redovisas nettoantalet studerande per år.

Hela ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå var vid yrkeshögskolan. Antalet studerande ökade med 3 procent (1 100 personer) 2015 jämfört med 2014. Antalet kvinnor ökade mer än antalet män. Ökningen av antalet studerande är en följd av de senaste årens statliga satsningar på fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan.

Studiestödstagarnas fördelning mellan de olika skolformerna har varit relativt konstant under de senaste åren, 87 procent studerade vid högskola och universitet, 11 procent vid yrkeshögskola och 2 procent studerade inom övriga skolformer under 2015.

Diagram 5.4 Studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige fördelat på kön och skolform, procent, 2015

Andelen kvinnor är högre än andelen män inom samtliga skolformer på eftergymnasial nivå. Jämnast är könsfördelningen inom yrkeshögskolan. Yrkeshögskolan och de övriga skolformerna har ofta kortare och mer yrkesinriktade utbildningar inom traditionellt manliga yrkesområden jämfört med universitet och högskolor, vilket kan vara en anledning till att de lockar förhållandevis många män.

5.2.4 Studier med studiemedel utomlands

Under 2015 har en rad regeländringar genomförts som rör studiemedel för utlandsstudier.⁴⁵ Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2015 och omfattar alla som ansökte om studiemedel för utlandsstudier efter den 31 maj 2015 och som påbörjade sina studier efter den 30 juni samma år. En förändring gäller de förberedande, icke akademiska språkkurserna. Det är nu kursens specifika innehåll som avgör om den ska anses vara gymnasial eller eftergymnasial, vilket innebär att många språkkurser som tidigare klassificerats som eftergymnasiala nu räknas som gymnasiala. En effekt av detta är att studerande som är yngre än 20 år inte längre kan få studiemedel för de språkkurser som klassificerats som gymnasiala, de får i stället ansöka om studiehjälp. En annan förändring är att kravet på att språket ska ha officiell status i landet för att berättiga till studiemedel är borttaget inom EU/EES och Schweiz. Tidigare gällde också att europeiska språk i första hand skulle studeras i Europa. Det är nu möjligt att läsa europeiska språk utanför EU/EES och Schweiz förutsatt att språket har officiell status i det aktuella landet. Det innebär att det efter den 30 juni 2015 är möjligt att läsa exempelvis engelska i Australien eller portugisiska i Brasilien.

Antalet studerande utomlands minskar efter lång tids uppgång

Under 2015 fick 33 200 personer studiemedel för utlandsstudier. Det är en minskning med 2 procent, 800 personer, jämfört med 2014. Detta är första gången sedan 2008 som antalet utlandsstuderande minskar. En förklaring till minskningen kan vara att antalet personer i den ålder då de flesta studerar utomlands minskar bland studiemedelstagarna. Ungefär hälften, 52 procent, av alla utlandsstuderande beviljades studiemedel enligt det nya regelverket 2015 och 48 procent beviljades studiemedel enligt det regelverk som gällde före den 1 juli 2015.

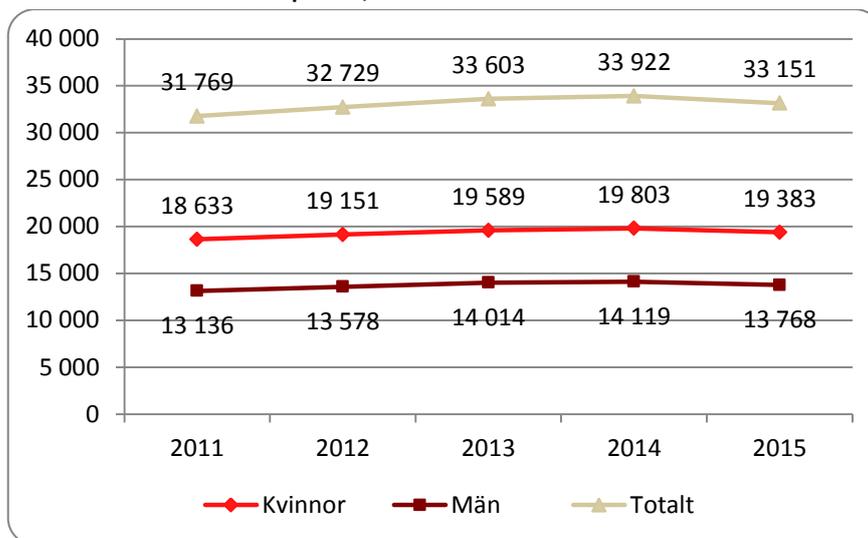
Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2014 vilket innebär att 42 procent var män. Andelen män är 1 procentenhet högre bland dem som studerar utomlands än bland dem som studerar med studiemedel i Sverige.

De som studerar utomlands är också i genomsnitt yngre än dem som studerar i Sverige. Av dem som studerade utomlands under 2015 var 63 procent yngre än 25 år och 7 procent var 30 år eller äldre. Könsfördelningen är jämnare bland utlandsstuderande än studerande i Sverige. Det beror på att andelen män är högre bland yngre studerande.

---

⁴⁵ Prop. 2012/13:152 *Studiemedel i en globaliserad värld*.

Diagram 5.5 Antal studerande utomlands med studiemedel, fördelat på kön, 2011-2015

Av de utlandsstuderande som hade studiemedel studerade 1 600 personer på gymnasienivå och 31 800 på eftergymnasial nivå.⁴⁶ Det var mer än dubbelt så många som studerade på gymnasienivå jämfört med 2014, då antalet var 700. Antalet studerande på eftergymnasial nivå minskade med 5 procent (1 500 personer). Dessa förändringar beror främst på att merparten av de förberedande språkkurserna, som tidigare räknades till eftergymnasial nivå nu räknas som gymnasiala.

Tabell 5.6 Antal studerande på språkkurs utomlands med studiemedel, fördelat på kön och utbildningsnivå, 2015

	Kvinnor	Män	Totalt
Eftergymnasial nivå	1 256	824	2 080
Gymnasienivå	617	387	1 004
Totalt	1 826	1 167	2 993

Under 2015 var det 3 000 studerande som fick studiemedel för språkkurser utomlands. Det var något färre än 2014 då antalet var 3 200. Av alla som fick studiemedel för gymnasie-studier utomlands 2015 fick 63 procent detta för språkkurser.

I den fortsatta redovisningen i detta avsnitt behandlas enbart utlandsstudier på eftergymnasial nivå, undantaget språkkurser. Där dessa redovisas ingår även språkkurser på gymnasienivå.

⁴⁶ En person kan finnas registrerad på flera utbildningsnivåer under samma kalenderår.

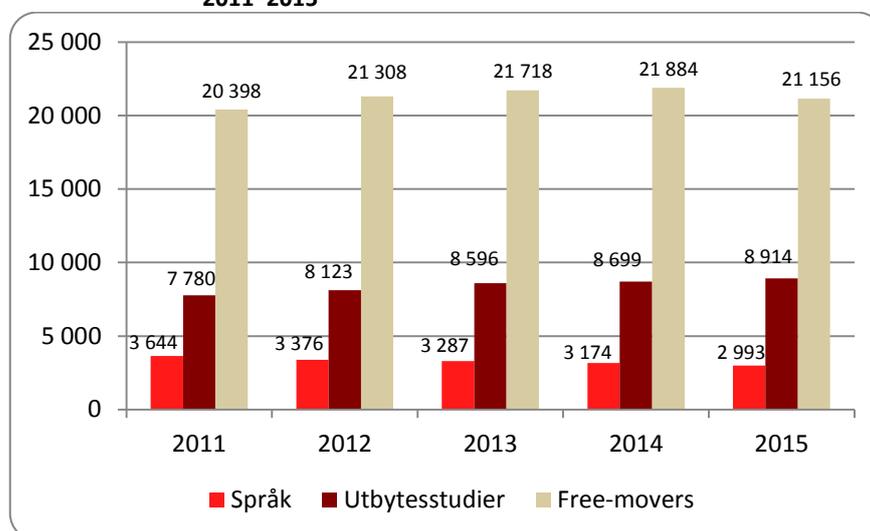
Antalet utbytesstuderande ökar medan antalet free-movers minskar

De utlandsstuderande delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- studerande på språkkurser

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers är studerande som själva ordnar en utbildningsplats på en skola i utlandet. Språkkurser är språkstudier som inte är akademiska men som tidigare har räknats som eftergymnasiala i studiestödssammanhang. Från och med andra halvåret 2015 räknas merparten av språkkurserna som studier på gymnasienivå. Under en övergångsperiod gäller dock de gamla och de nya reglerna parallellt beroende på när den studerande ansökte om studiemedel och påbörjade sina studier.

Diagram 5.6 Antal utlandsstuderande¹ med studiemedel på eftergymnasial nivå² fördelat på språkkurser, utbytesstudier och free-movers 2011–2015

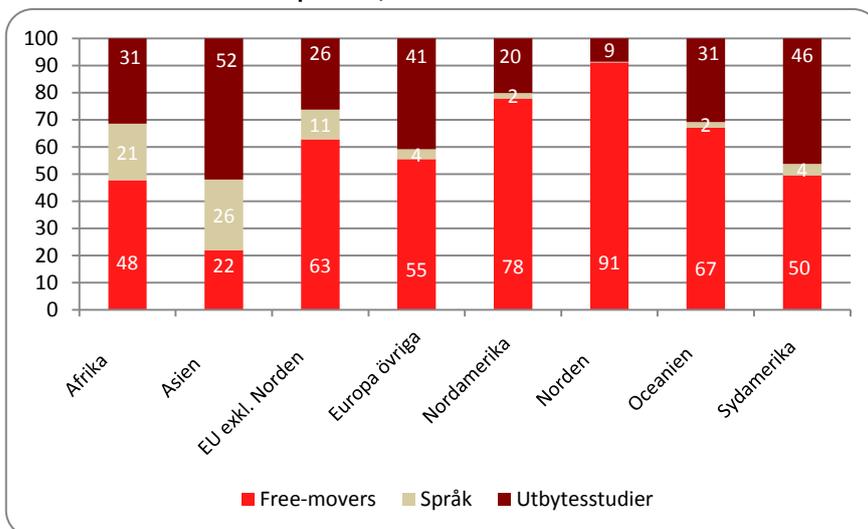

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras av andra. En anledning till dessa skillnader är att CSN tar fram statistik efter kalenderhalvår, vilket inte alltid överensstämmer med terminsindelningen för utlandsstudier.

² I språkkurser ingår från och med den 1 juli 2015 både kurser på gymnasial- och eftergymnasial nivå. Jämförbarheten mellan åren i diagrammet påverkas dock inte eftersom en klassifikationsändring genomförts.

Under 2015 var 64 procent av de utlandsstuderande free-movers, 27 procent var utbytesstuderande och 9 procent studerade på språkkurs. Andelen utbytesstuderande ökade med 1 procentenhet medan free-movers minskade med motsvarande. Andelen som studerade på språkkurs var oförändrad jämfört med 2014.

Diagram 5.7 Andel utlandsstuderande med studiemedel på eftergymnasial nivå¹ fördelat på typ av utlandsstudier och del av världen, andelar i procent, 2015

¹ I språkkurs ingår från och med den 1 juli 2015 både kurser på gymnasial- och eftergymnasial nivå.

Av dem som studerar i Asien läser mer än hälften på ett utbytesprogram och 26 procent studerar på språkkurser. Högst andel free-movers finns det i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och Oceanien är andelen free-movers hög. Av diagram 5.7 framgår att det nya regelverket slagit igenom eftersom studiemedel nu även har börjat betalas ut till studerande på språkkurser i Nordamerika, Oceanien och Sydamerika.

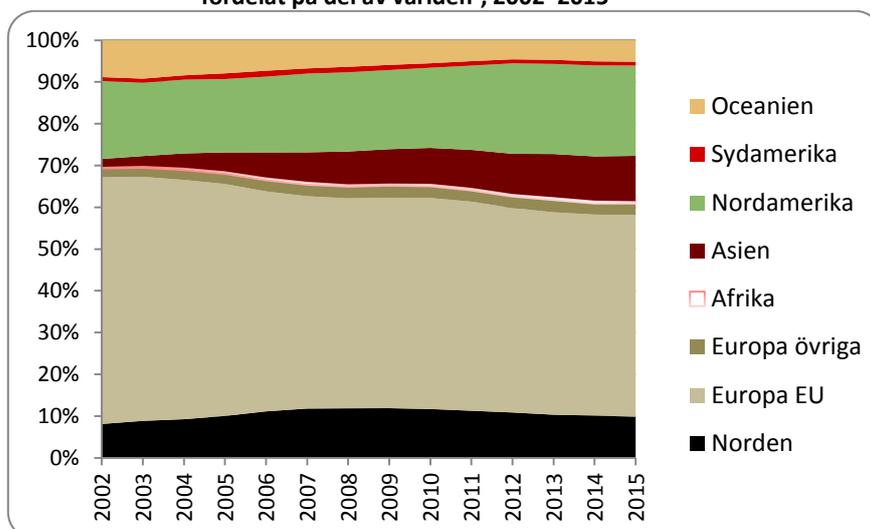
De flesta studerar i ett annat EU-land

Om studier i nordiska EU-länder inkluderas studerar mer än hälften av de utlandsstuderande i ett annat EU-land. Under 2015 var det 16 000 personer som studerade i ett EU-land utanför Norden och 2 000 som studerade i ett nordiskt EU-land. Antalet som studerar i Asien ökar. Under 2015 var det 3 600 personer som studerade i Asien, vilket innebär att Asien har passerat Norden⁴⁷ i antalet svenska studerande med studiemedel. De största studieländerna i Asien är Japan, Kina, Singapore och Sydkorea i nämnd ordning.

Andelen studerande i Oceanien och EU minskar över tid medan det sker en ökning i Nordamerika, Asien och, från en mycket låg nivå, Afrika. Antalet studerande i Asien har ökat från 600 studerande 2002 till 3 600 studerande 2014 och 2015.

⁴⁷ Under 2015 studerade 3 300 personer i Norden.

Diagram 5.8 Andel utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på del av världen¹, 2002–2015

¹ Under Europa övriga ingår Schweiz med 556 studerande, 61 procent, av totalt 916 studerande.

Det är fler kvinnor än män som studerar med studiemedel i samtliga världsdelar utom i Asien. Av alla som studerade i Asien var 55 procent män. I Asien är det främst Japan som har många svenska studerande och där är männen i majoritet (63 procent). De som studerar i Japan studerar i första hand språk (59 procent) eller på utbytesprogram (29 procent). I Europa utanför EU studerade lika många män som kvinnor 2015.

Av de utlandsstuderande studerar 70 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande.

Tabell 5.7 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på de tio största länderna samt kön, 2015

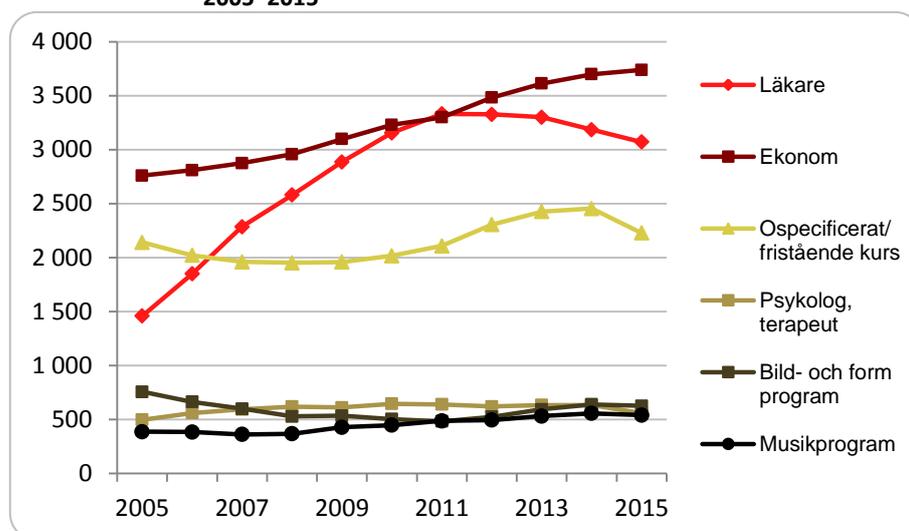
	Kvinnor		Män		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	
USA	3 505	56	2 705	44	6 210
Storbritannien	3 842	66	1 994	34	5 836
Danmark	1 156	64	664	36	1 820
Polen	859	52	793	48	1 652
Australien	1 071	68	494	32	1 565
Spanien	777	64	446	36	1 223
Tyskland	683	56	535	44	1 218
Frankrike	846	72	334	28	1 180
Norge	688	61	440	39	1 128
Japan	344	37	574	63	918

De tio länder som tog emot flest svenska studerande under 2015 var desamma som under 2014, men Spanien och Tyskland har passerat Frankrike i antal studerande. Flest studiemedelstagare finns i USA. Antalet studerande har minskat i alla länder utom Polen där antalet ökade något jämfört med 2014. Den antalsmässigt största minskningen står Storbritannien för med 400 personer, medan Frankrike har den största procentuella minskningen, 16 procent (200 personer). Av dem som studerade i Frankrike var närmare tre fjärdedelar kvinnor.

Studier i ekonomi är populärast bland free-movers

Bland free-movers har CSN information om vilka utbildningar de studerande läser.

Diagram 5.9 Antal free-movers med studiemedel, fördelat på utbildning, 2005–2015

Antalet free-movers som studerar ekonomi ökar medan antalet läkarstuderande utomlands minskar. Även antalet utlandsstuderande som läser fristående kurser har minskat jämfört med föregående år. Under 2015 var det 3 700 ekonomistuderande och 3 000 läkarstuderande som fick studiemedel. Av alla ekonomistuderande läser 38 procent i USA och 23 procent i Storbritannien.

Antalet läkarstuderande utomlands har minskat något varje år sedan 2011, när det var som högst. Under samma period har antalet studerande med studiemedel på läkarprogram Sverige ökat. Antalet som studerar till läkare i Sverige har ökat med 15 procent sedan 2011, från 6 700 till 7 700 personer 2015.

Polen, Rumänien och Danmark har länge varit de länder som tar emot flest läkarstuderande från Sverige. Under 2015 passerades dock Danmark av Lettland.

Tabell 5.8   **Antalet läkarstuderande med studiemedel utomlands fördelat på de fem största länderna och kön, andelar i procent, 2015**

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt
Polen	617	49	635	51	1 252
Rumänien	146	41	211	59	357
Lettland	176	58	125	42	301
Danmark	175	63	105	38	280
Ungern	90	48	99	52	189

Polen tog emot 40 procent av alla som studerade till läkare utomlands under 2015. Antalet studerande minskade i Rumänien, Danmark och Ungern jämfört med 2014 medan det ökade i Polen och Lettland. Antalet läkarstuderande i Danmark har mer än halverats sedan 2010 vilket delvis beror på förändrade antagningsregler för utländska studerande.

5.3 Studiebidrag

5.3.1 Regler och syfte

Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Under 2015 var totalbeloppet 2 487 kronor per vecka. Bidragsdelen var 707 kronor och utgjorde 28,4 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under 2015 utgjorde 66,2 procent av totalbeloppet. Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. Både det högre bidraget och tilläggsbidraget är exempel på stöd som syftar till att underlätta studier för specifika grupper, vilket hänger samman med målet att studiestödet ska utjämna skillnader mellan olika grupper i befolkningen.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan dock det högre bidraget även ges till arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Förutsättningen är att de inte har bedrivit andra studier med studiestöd under de senaste sex månaderna, att de saknar fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning och är inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller i jobb- och utvecklingsgarantin. Från och med 1 juli 2015 kan det högre bidraget även beviljas till arbetslösa ungdomar som omfattas av utbildningskontrakt mellan Arbetsförmedlingen och hemkommunen. Från och med den 3 augusti 2015 kan det högre bidraget även lämnas till studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen.

Från och med den 1 juli 2015 kan det högre bidraget även beviljas för gymnasiestudier utomlands inom EES och Schweiz på samma sätt som vid studier i Sverige.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2015 i fyra så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå
- studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå och ingår i jobbgarantin eller har utbildningskontrakt
- studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik.

Tilläggsbidrag ges till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2015 lämnades tilläggsbidrag med 146 kronor i veckan för ett barn, 239 kronor i veckan för två barn och 287 kronor i veckan för tre barn. För den som har mer än tre barn beviljades ytterligare 48 kronor per vecka och barn.

5.3.2 Generellt och högre bidrag

Under 2015 var det 438 100 studerande som fick studiemedel med generellt bidrag och 43 300 studerande som fick studiemedel med högre bidrag. Endast 57 personer fick det högre bidraget för studier utomlands på gymnasienivå enligt de nya regler som trädde i kraft den 1 juli.

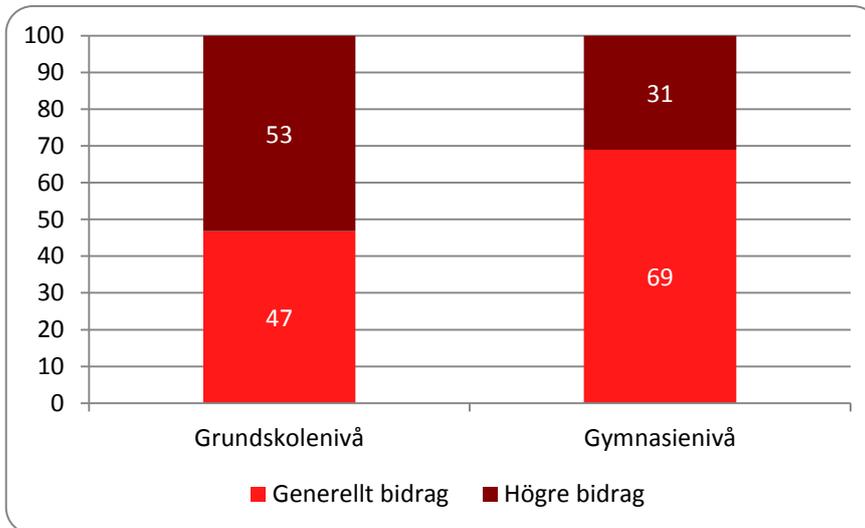
Tabell 5.9   **Antal studerande i Sverige eller utomlands med generellt och högre bidrag, fördelat på kön, 2015**

	Kvinnor	Män	Totalt
Generellt bidrag	257 822	180 251	438 073
Högre bidrag	28 575	14 737	43 312
Totalt ¹	282 898	192 965	475 863

¹ Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret har räknats endast en gång.

Andelen kvinnor var 66 procent bland dem som fick det högre bidraget och 59 procent bland dem som fick det generella bidraget. Antalet studerande med det högre bidraget minskade med 1 300 personer eller 3 procent jämfört med 2014, medan antalet med det generella bidraget minskade med 5 300 personer vilket motsvarar en minskning på 1 procent. Andelen studerande som fick det högre bidraget var dock oförändrad och uppgick till 9 procent av samtliga studerande med studiemedel. Den antalsmässigt största minskningen bland studerande med högre bidraget var inom kvotgruppen för studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens medan den procentuellt största minskningen var inom kvotgruppen för unga under 25 år.

Diagram 5.10 Fördelning mellan generellt och högre bidrag, studiemedel för studier i Sverige, fördelat på utbildningsnivå, andel i procent, 2015

Under 2015 var det 12 400 studerande på grundskolenivå och 35 800⁴⁸ studerande på gymnasienivå i Sverige som fick det högre bidraget. Andelen med det högre bidraget är större bland dem som studerar på grundskolenivå där 53 procent av studiemedelstagarna fick studiemedel med den högre bidragsnivån. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2014. Bland studerande på gymnasienivå var fördelningen mellan högre och generellt bidrag oförändrad.

Antalet studerande med generellt bidrag på gymnasienivå minskade

De som studerar på grundskole- och gymnasienivå med generellt bidrag kan endera vara för unga för att få det högre bidraget eller ha en tidigare utbildning som motsvarar fullständig grundskoleutbildning eller treårig gymnasieutbildning.

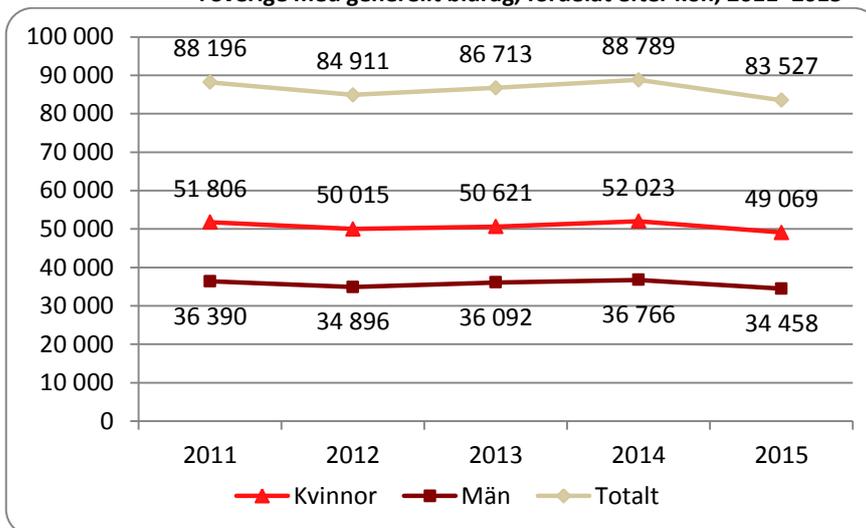
Under 2015 studerade 83 500 personer med generellt bidrag på grundskole- eller gymnasienivå. Det är en minskning med 6 procent, 5 300 personer, jämfört med 2014. Hela minskningen finns bland studerande på gymnasienivå och då främst inom komvux. Antalet studerande minskade i alla åldersgrupperna utom i åldersgruppen 50 år eller äldre där antalet ökade något. Den största minskningen var dock i åldersgruppen 20–24 år som minskade med 4 200 personer jämfört med 2014.

Majoriteten av dem som studerade med det generella bidraget läste på gymnasienivå, endast 10 procent läste på grundskolenivå. Denna fördelning har varit densamma under alla de fem år som redovisas här.

Av de studerande med generellt bidrag var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Denna fördelning har varit densamma under de senaste fem åren.

⁴⁸ Motsvarande uppgift i 2014 års rapport är fel. Det var 37 500 personer som fick det högre bidraget under 2014.

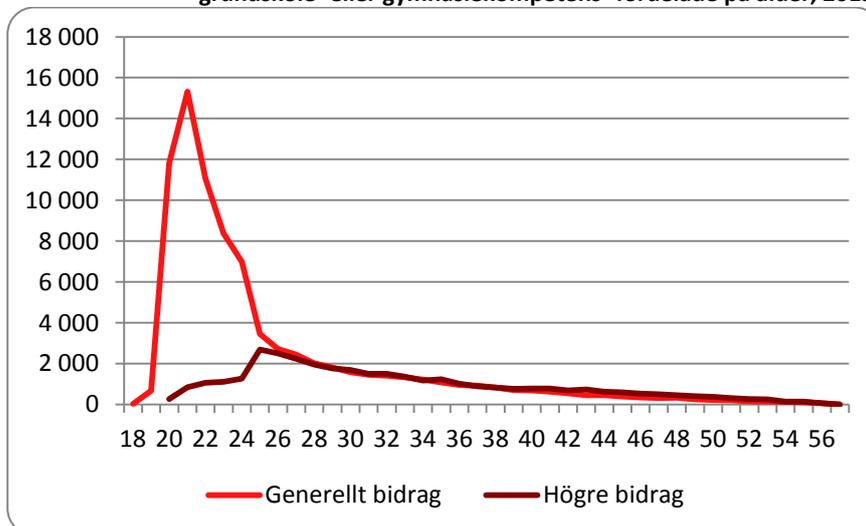
Diagram 5.11 Antal studerande¹ på grundskole- och gymnasienivå i Sverige med generellt bidrag, fördelat efter kön, 2011–2015

¹ I antalet studerande ingår även de som läser basåret vid universitet och högskola. Studerande som repeterar studier på grundskolenivå med det generella bidraget ingår inte. De redovisas under kvotgruppen som repeterar studier på grundskolenivå.

En jämförelse av dem som studerar med det generella bidraget och dem som studerar med det högre bidraget i kvotgrupperna som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens visar att de som har generellt bidrag är betydligt yngre än de som får det högre bidraget.

Diagram 5.12 Antal studerande med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå och antal studerande med högre bidrag som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens¹ fördelade på ålder, 2015

¹ I antalet med högre bidrag ingår studerande som fått det högre bidraget därför att de saknar grundskole- eller gymnasiekompetens och är 25 år eller äldre, samt studerande i åldern 20–24 år som fått högre bidrag.

Under 2015 var 80 procent av dem som läste med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå yngre än 30 år. Den mycket höga andelen unga i denna grupp beror på att det

högre bidraget främst är avsett för studerande som är 25 år eller äldre. Åldersfördelningen bland dem som läser med det högre bidraget var betydligt jämnare, andelen som var under 30 år i denna grupp uppgick till 45 procent. I denna åldersgrupp tillhörde 4 av 10 studerande den särskilda kvotgrupp för unga i åldern 20–24 år som har rätt till det högre bidraget.

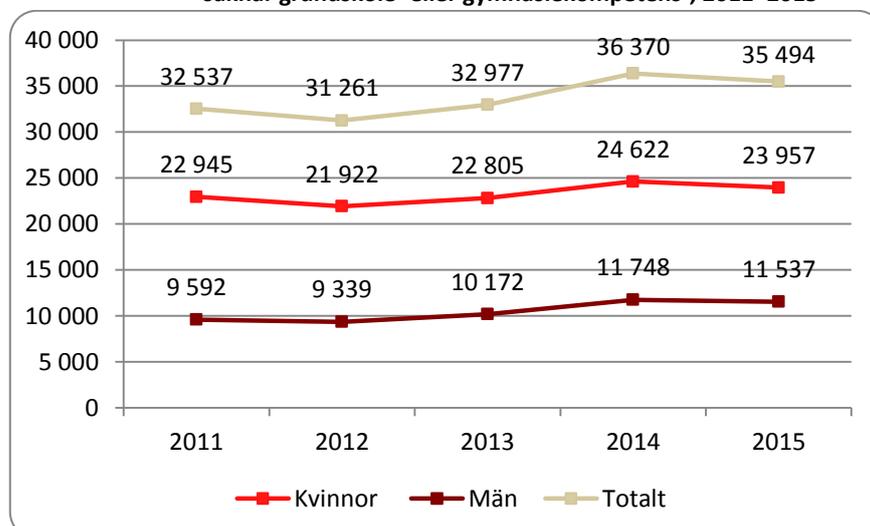
Bland dem som är 25 år eller äldre studerar ungefär hälften av studiemedelstagarna med det högre bidraget och hälften med det generella bidraget. Studerande som har det generella bidraget och är 25 år eller äldre har troligtvis fullständig grundskole- eller gymnasiekompetens, vilket inte nödvändigtvis behöver gälla för dem som är yngre än 25 år.

Antalet studerande med generellt bidrag följer samma mönster som antalet studerande som fått det högre bidraget sett över de fem senaste åren (jämför diagram 5.11 och 5.13). I båda grupperna minskade antalet studerande 2012 för att sedan öka under 2013 och 2014. Därefter är det en relativt kraftig minskning av antalet studerande i båda grupperna 2015, vilket för övrigt också gäller kvotgruppen för högre bidraget för 20–24 åringar. De medel som varit tillgängliga för studiestöd under 2015 till de här grupperna har varit tillräckliga och därmed inte begränsat utrymmet för antalet studerande.

Antalet studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens minskade

Under 2015 var det 35 500 personer som fick det högre bidraget med anledning av att de saknade slutbetyg från grundskola eller treårig gymnasieskola eller motsvarande. Det är en minskning med 900 personer eller 2 procent sedan 2014. Antalet studerande har minskat både på grundskole- och gymnasienivå. Av dem som fick det högre bidraget i denna kvotgrupp under 2015 studerade 80 procent på gymnasienivå, vilket var oförändrat jämfört med 2014. Resterande 20 procent studerade på grundskolenivå. Samtliga 57 studerande som fick det högre bidraget för studier utomlands tillhörde denna kvotgrupp.

Diagram 5.13 Antal studerande med det högre bidraget för studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens¹, 2011–2015

¹ Diagrammet visar antalet studerande som fått det högre bidraget därför att de saknar grundskole- eller gymnasiekompetens och är 25 år eller äldre.

Av dem som fick det högre bidraget i denna kvotgrupp var 67 procent kvinnor och 33 procent män. Åldersmässigt var 38 procent yngre än 30 år och 38 procent i åldern 30–40 år. Antalet studerande minskade i alla åldersgrupperna utom i åldersgruppen 50 år eller

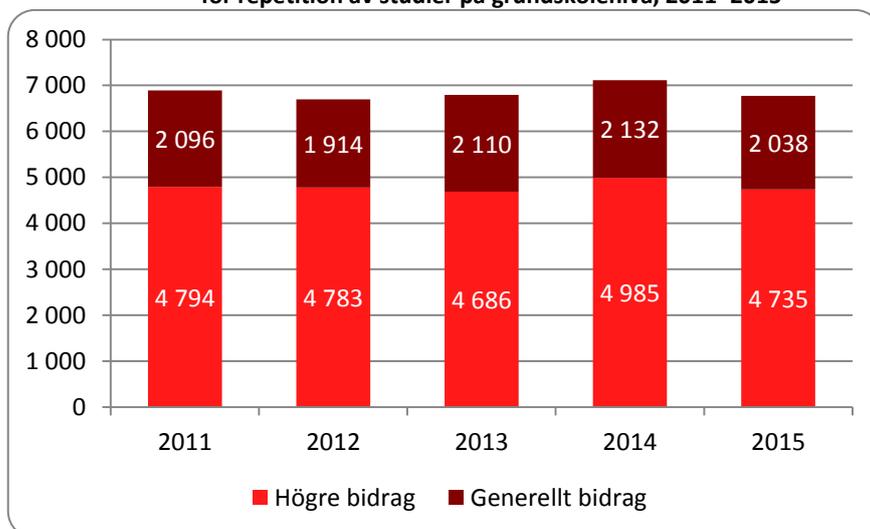
äldre där antalet ökade något. Det ökade antalet äldre studerande har samband med att åldersgränsen för studiemedlen höjdes från 54 till 56 år under 2014.

För studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens var 2,3 miljarder kronor avsatta för 2015, varav 1,3 miljarder kronor betalades ut. Det motsvarar 57 procent av anslaget. Högst 10 procent av anslagsposten får betalas ut till studerande vid allmänna kurser på folkhögskola. Under 2015 utbetalades 186 mnkr, 8 procent av anslaget, till studerande vid folkhögskola.

Otillräckligt anslag för repetition på grundskolenivå

Under 2015 var det 4 700 personer som fick det högre bidraget för att repetera studier på grundskolenivå. Det var 250 färre jämfört med 2014.

Diagram 5.14 Antal studerande med det högre respektive det generella bidraget för repetition av studier på grundskolenivå, 2011–2015

Antalet studerande som får det högre bidraget inom denna kvotgrupp följer i stort de medel som tilldelas. Av dem som fick det högre bidraget under 2015 var tre fjärdedelar kvinnor. Den här gruppen studerande är äldre än dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens, 26 procent var yngre än 30 år och 46 procent var i åldern 30–40 år. Andelen som var äldre än 40 år ökade med 3 procentenheter under 2015 vilket delvis kan vara en följd av att åldersgränserna för studiemedlen har höjts.

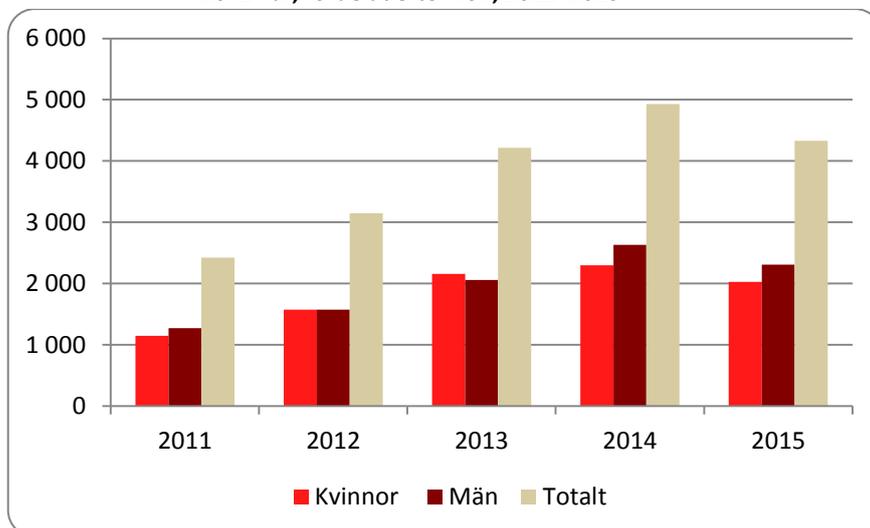
Efterfrågan på det högre bidraget för repetitionsstudier på grundskolenivå har varit större än vad som ryms inom anslagna medel under flera år. Så var också fallet under 2015. De 122 miljoner kronor som var avsatta för kvotgruppen räckte inte till samtliga sökande. Studerande som ansökte om studiemedel efter den 16 juni 2015 beviljades därför studiemedel med den generella bidragsnivån.

Det var 2 000 grundskolestuderande som fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget. Antalet studerande som fått det generella bidraget i stället för det högre bidraget har varit oförändrat under de senaste 7 åren. CSN bedömer att efterfrågan kommer att vara lika stor även kommande år. Det begränsade anslaget innebär att de som påbörjar sina studier i början av året får ett förmånligare studiestöd än de som påbörjar samma studier senare under året.

Antalet ungdomar i åldern 20–24 år som får det högre bidraget minskade

Under 2015 var det 4 300 studerande som fick det högre bidraget för unga i åldern 20–24 år. I stort sett samtliga fick bidraget genom jobbgarantin.⁴⁹ Antalet studerande i kvotgruppen minskade med 600 personer (12 procent) jämfört med 2014.

Diagram 5.15 Antal studerande med det högre bidraget för ungdomar i åldern 20–24 år, fördelat efter kön, 2011–2015

Andelen män är betydligt högre i denna studerandegrupp än bland övriga som studerar med studiemedel på grundskole- och gymnasienivå. Under 2013 var andelen kvinnor högre än andelen män, men under de två senaste åren har männen återigen varit i majoritet. Under 2015 var 53 procent av de studerande män. Den förhållandevis höga andelen män kan bero på att män oftare än kvinnor avbryter sina gymnasiestudier⁵⁰ och på så sätt oftare har rätt till detta högre bidrag, men även på att könsfördelningen generellt sett är jämnare bland yngre studerande med studiemedel än bland äldre.

De flesta, 88 procent, som tillhörde denna kvotgrupp under 2015 studerade på gymnasienivå och 12 procent studerade på grundskolenivå, vilket är 1 procentenhet högre än 2014.

Av dem som fick det högre bidraget för studerande i åldern 20–24 år var 70 procent i åldern 21–23 år. Andelen 20-åringar minskade från 9 procent 2014 till 6 procent under 2015.

Demografiska faktorer kan bidra till att antalet studerande i denna kvotgrupp minskar eftersom antalet 19–25-åringar i befolkningen minskar.⁵¹

För 2015 var 303 miljoner kronor avsatta för kvotgruppen varav 161 miljoner kronor betalades ut. Det motsvarar 53 procent av anslaget. Att inte mer användes kan delvis bero på att den nya satsningen på utbildningskontrakt ännu inte fått genomslag och nått den avsedda målgruppen.

Kompletterande pedagogisk utbildning vid högskola (KPU)

Från och med den 3 augusti 2015 kan det högre bidraget även lämnas till studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom

⁴⁹ Endast 38 personer fick bidraget genom att de hade utbildningskontrakt.

⁵⁰ Skolverket, <http://www.skolverket.se> (2016-02-02) Tabell 6 B: *Studieflöden mellan första och tredje studieåret i gymnasieskolan. Nybörjare i årskurs 1 ht 2013.*

⁵¹ Hämtat från Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2016-04-18), *Folkmängd efter ålder, år och kön.*

matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Utbildningen omfattar 90 högskolepoäng, varav 60 högskolepoäng utgörs av utbildningsvetenskaplig kärna och 30 högskolepoäng av verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen riktar sig till studerande som redan har ämneskunskaper i de ämnen de ska undervisa i (d.v.s. avslutade högskolekurser i tillräcklig omfattning).

Under andra halvåret 2015 var det knappt 200 studerande som fick det högre bidraget för KPU. Det var nästan lika många män som kvinnor som fick bidraget, andelen män var 48 procent. De studerandes ålder antyder att de flesta varit yrkesverksamma en längre tid innan de påbörjade studierna, 19 procent var yngre än 30 år, 34 procent var 30–40 år och 47 procent var äldre än 40 år.

För 2015 var 48 miljoner kronor avsatta för kvotgruppen varav 5 miljoner kronor betalades ut. Det motsvarar 10 procent av anslaget. Att inte mer användes kan förklaras av att detta är en ny utbildningssatsning och att det brukar ta tid innan sådana får genomslag.

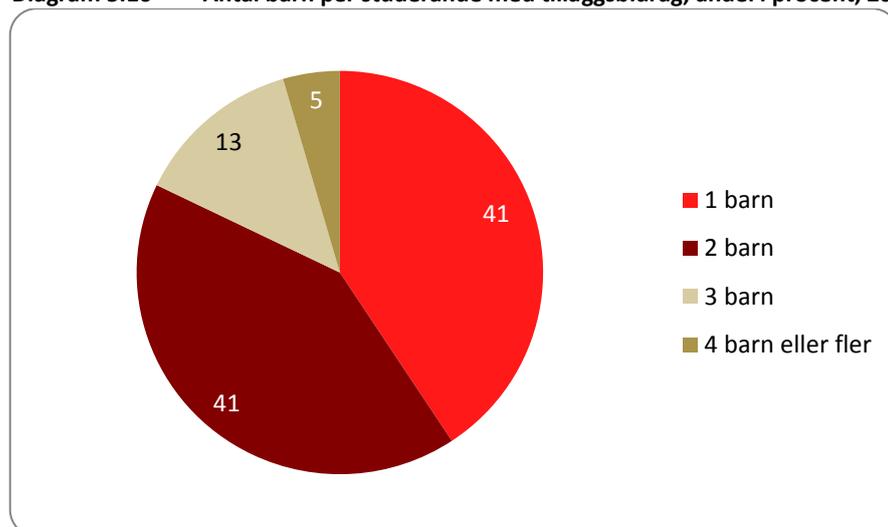
5.3.3 Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn att studera lämnas ett tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel fram tills barnet fyller 18 år.

Antalet studerande med tilläggsbidrag ökade årligen mellan 2012 och 2014, vilket berodde på att antalet äldre studerande, som oftare har barn, ökade. Under 2015 fick 81 800 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Det var en minskning med 100 personer jämfört med 2014. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var dock oförändrad (17 procent).

Av dem som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå under 2015 hade 13 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 51 procent. Könsfördelningen mellan dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2015 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. Könsfördelningen är mest ojämn på grundskolenivå där 83 procent av dem som fick tilläggsbidrag var kvinnor. På gymnasienivå var andelen kvinnor 82 procent och på eftergymnasial nivå 78 procent.

Diagram 5.16 Antal barn per studerande med tilläggsbidrag, andel i procent, 2015

De studerande som fick tilläggsbidraget under 2015 hade i genomsnitt 1,8 barn. Sammanlagt betalades det ut tilläggsbidrag för 147 900 barn.

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige får tilläggsbidrag än att de som studerar utomlands får det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2015 fick 600 personer även tilläggsbidrag. Dessa uppgick till knappt 2 procent av alla som studerade utomlands, vilket är oförändrat jämfört med 2014. Att det är få utlandsstuderande som får tilläggsbidrag beror dels på att de utlandsstuderande ofta är unga och ännu inte har fått barn, dels på att det kan vara mer komplicerat att åka utomlands och studera för dem som har barn.

Studiestödet huvudsaklig inkomstkälla för tre av fyra studerande med barn

Bland föräldrar som studerar på heltid är studiestödet huvudsaklig inkomst för nästan tre av fyra studerande. Detta framkom i en undersökning som CSN genomförde under 2014⁵². Resultatet av undersökningen visade också att olika bidrag och transfereringar utöver studiestödet innebär att många studerande föräldrar ges likvärdiga ekonomiska förutsättningar att studera som studerande som inte har barn. Många studerande med barn kan också antas ha en god disponibel inkomst tack vare att de har en partner som arbetar och har inkomster. En senare undersökning⁵³ av CSN visar att andelen av de studerande föräldrarna som studerar med studiemedel och är nöjda med sin studieekonomi har ökat från 52 till 55 procent sedan 2013.

Det finns dock studerandegrupper som löper särskilt hög risk för att hamna i en svag ekonomisk situation under studierna. En sådan studerandegrupp är ensamstående med barn. Även yngre studerande föräldrar har ofta låga inkomster, något som kan vara fallet även om de lever tillsammans med en partner. En anledning till det är att yngre föräldrar mer sällan kan få stöd av den person de lever tillsammans med eftersom han eller hon ofta har låg inkomst. Andra grupper med relativt låga inkomster är studerande på lägre utbildningsnivåer och studerande som är födda utomlands, grupper som delvis sammanfaller.⁵⁴

Män som studerar och har barn tycks ofta inte ha samma möjligheter som kvinnor som studerar och har barn att få ekonomiskt stöd av en partner. Bland dem som är sammanboende är dessutom andelen av männen som har försörjningsstöd betydligt högre än motsvarande andel av kvinnorna. Det kan innebära att män oftare än kvinnor avstår från att studera av ekonomiska orsaker. I så fall kan det vara en bidragande orsak till att de flesta studerande föräldrar är kvinnor.⁵⁵

5.4 Lån under studietiden

5.4.1 Regler och syfte

Det finns två olika grundlånebelopp beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2015 få grundlån med 1 780 kronor i veckan och studerande med högre bidrag kunde få lån med 841 kronor i veckan. För utlandsstuderande har lånebeloppet varierat beroende på kostnadsläget i olika

---

⁵² CSN (2014b)

⁵³ CSN (2016b). Uppgiften är hämtad från underlagen till undersökningen. I rapporten redovisas resultatet för samtliga studerande, det vill säga även studerande med barn som studerar utan studiestöd.

⁵⁴ CSN (2014b)

⁵⁵ CSN (2014b)

länder men från och med det andra halvåret 2015 är grundlånet detsamma som för studier i Sverige.⁵⁶

Oavsett om en studerande får det generella eller det högre bidraget är totalbeloppet det samma. Beloppets storlek följer prisbasbeloppet. Tabellen visar det totala studiemedelsbeloppet vid 20 veckors studier på heltid och bidragets andel av det totala beloppet över tid.

Tabell 5.10 Studiemedelsbelopp, fördelat på totalbelopp och bidrag, andel i procent, kronor, 2000–2015

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2000	32 116	27,8	-
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0
2014	45 020	31,4	73,0
2015 ⁴	49 740	28,4	66,2

¹ Avser andra kalenderhalvåret 2001.

² Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³ Avser andra kalenderhalvåret 2011.

⁴ Den 1 januari 2015 höjdes totalbeloppet med 5,07 procent till 5,59 procent av prisbasbeloppet. Höjningen utgjordes av lån vilket medförde en justering av låneandelen.

Utöver grundlån kan vissa studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet för vuxna som har varit ute i arbetslivet. Tilläggs lånet lämnas sedan 2014 med 1,98 procent av prisbasbeloppet per vecka vid heltidsstudier vilket, under 2015 innebar 881 kronor. För att få tilläggs lån måste den studerande ha haft en inkomst under 2014 på minst 184 675 kronor om studierna påbörjades under 2015. Tilläggs lån ges under högst 120 veckor till studerande som är 25 år eller äldre och som har studiemedel (bidrag och lån). Tidigare kunde endast studerande i Sverige få tilläggs lån men efter den 1 juli 2015 kan tilläggs lån även lämnas för studier i ett annat land inom EES och i Schweiz.

En studerande kan även få merkostnads lån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan dessutom få merkostnads lån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

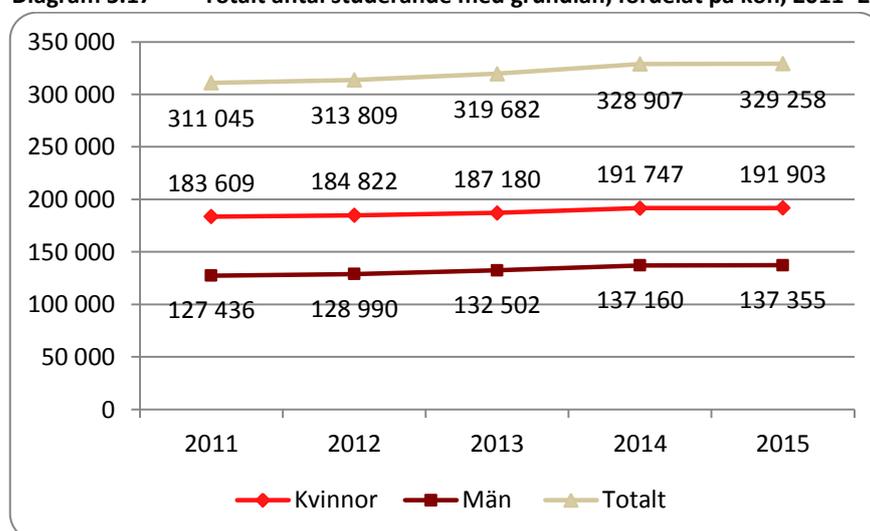
⁵⁶ Studerande som lämnade in en ansökan om studiemedel för utlandsstudier efter den 31 maj 2015 och påbörjade sina studier efter den 30 juni omfattas av de nya reglerna. Övriga utlandsstuderande har under 2015 fått studiemedel enligt de regler som gällde före reformen.

Efter den 30 juni 2015 finns även ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier. För att inte begränsa de studerandes valfrihet ifråga om studieland och hindra internationell rörlighet infördes detta lån samtidigt med de nya reglerna för utlandsstudier. Alla som studerar utomlands kan få lånet. Lånet är dock främst avsett för att kompensera studerande i länder med ett högre kostnadsläge eftersom grundlånet i och med de nya reglerna ges med samma belopp oavsett om studierna sker utomlands eller i Sverige. Lånet kan även ges till studerande som studerar på en utbildning i Sverige men där en del av utbildningen är förlagd utomlands. Lånet kan lämnas för de veckor den studerande har ordinarie bidrag och lån för utlandsstudier och det lämnas med ett visst belopp per vecka. För studier på heltid under 2015 var beloppet 556 kronor per vecka.

5.4.2 Grundlån

Av alla som studerade med studiemedel under 2015 valde 329 300 personer att ta grundlånet i studiemedlen. Det är en marginell ökning jämfört med 2014.⁵⁷

Diagram 5.17 Totalt antal studerande med grundlån, fördelat på kön, 2011–2015¹

¹ Antalet 2015 är exklusive cirka 18 000 personer som fick en mindre retroaktiv utbetalning av grundlån på grund av att lånet höjdes den 1 januari 2015. Det medför att jämförbarheten med tidigare år är något osäker.

Av samtliga som tog grundlån för studier i Sverige eller utomlands under 2015 hade 310 000 personer det generella bidraget och 21 800 det högre bidraget.⁵⁸ Omkring 28 200 personer hade grundlån för utlandsstudier. Av dem var det endast 47 personer som hade lånet i kombination med det högre bidraget.

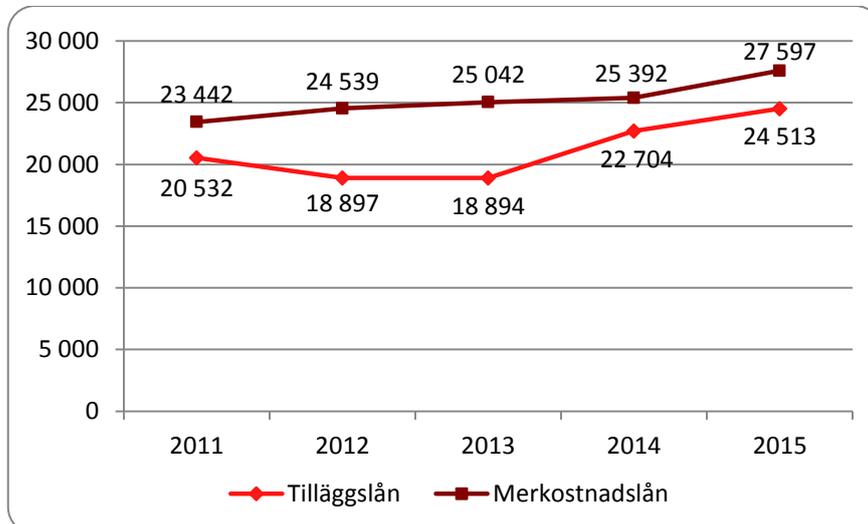
⁵⁷ Uppgiften om antalet med grundlån 2015 är framtagen på studieår i stället för ekonomiskt redovisningsdatum för att exkludera studerande som endast fick en retroaktiv utbetalning av studielån i början av året. Det medför att jämförbarheten med tidigare år kan vara något osäker.

⁵⁸ Av dem som hade grundlån 2015 studerade 2 500 personer med både det högre och det generella bidraget under olika delar av året.

5.4.3 Merkostnadslån och tilläggsloan

Under 2015 ökade både antalet studerande med merkostnadslån och antalet studerande med tilläggsloan. Antalet med tilläggsloan ökade mest.

Diagram 5.18 Antal studerande med merkostnadslån och tilläggsloan¹ 2011–2015

¹ Antalet 2014 är inklusive 1 200 personer som fick en mindre retroaktiv utbetalning av tilläggsloan på grund av att lånet höjdes den 1 januari 2014. Exklusive dessa personer uppgick antalet studerande till 21 504 personer under 2014.

Både antalet mottagare av merkostnadslån och det utbetalda beloppet har ökat under de senaste åren, vilket har samband med att antalet utlandsstuderande har ökat. Under 2015 minskade dock antalet utlandsstuderande medan antalet studerande med merkostnadslån ökade med 9 procent. Hela ökningen var bland studerande utomlands och beror på att delar av grundlånet för utlandsstudier har ersatts med ett kompletterande merkostnadslån enligt det nya regelverket som trädde i kraft den 1 juli 2015. Under 2015 betalades det ut 995 miljoner kronor i merkostnadslån, vilket är en ökning med 320 miljoner jämfört med 2014.

Under 2015 ökade antalet studerande med tilläggsloan med 14 procent⁵⁹. Ökningen beror dels på att antalet studerande över 24 år har ökat, dels på att tilläggslånet nu även kan ges vid deltidstudier och vissa studier utomlands. Under året fick 24 500 studerande tilläggsloan, av dessa var 58 procent kvinnor. Det var 3 200 personer som fick tilläggsloan för deltidstudier och 200 personer som fick lånet för studier utomlands under 2015. Av de deltidstudierande med tilläggsloan var 65 procent kvinnor. Bland dem som fick tilläggsloan för utlandsstudier var könsfördelningen jämn, 51 procent var män. Under året betalades det ut tilläggsloan till ett belopp motsvarande 535 miljoner kronor, vilket är en ökning med 50 miljoner jämfört med 2014. Av detta avsåg 3 miljoner kronor tilläggsloan till utlandsstuderande.

⁵⁹ Beräkningen är gjord i förhållande till antalet studerande med tilläggsloan 2014, exklusive de personer som fick en retroaktiv utbetalning för studier under 2013 med anledning av att lånebeloppet höjdes i januari 2014. Antalet studerande 2014 uppgick enligt denna definition till 21 504 personer.

Merkostnadslån används främst av studerande på eftergymnasial nivå

Det är främst studerande på eftergymnasial nivå som använder merkostnadslån, vilket har samband med att de flesta utlandsstuderande studerar på denna nivå. Under 2015 använde 54 procent av dem som studerade utomlands merkostnadslån. Det var en ökning med 7 procentenheter jämfört med 2014. Detta kan jämföras med att 2 procent av dem som studerade på eftergymnasial nivå i Sverige hade merkostnadslån 2015.

Tabell 5.11 Totalt antal studerande med merkostnadslån fördelat på kön och utbildningsnivå samt andel av samtliga män och kvinnor per nivå, andelar i procent, 2015

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt	Andel
Grundskolenivå	39	0,3	29	0,4	68	0,3
Gymnasienivå	2 092	3,0	1 369	3,0	3 461	3,0
Eftergymnasial nivå	14 237	6,7	10 155	6,8	24 392	6,7
Totalt ¹	16 182	5,7	11 415	5,9	27 597	5,8

¹ Nettoräknat antal studerande.

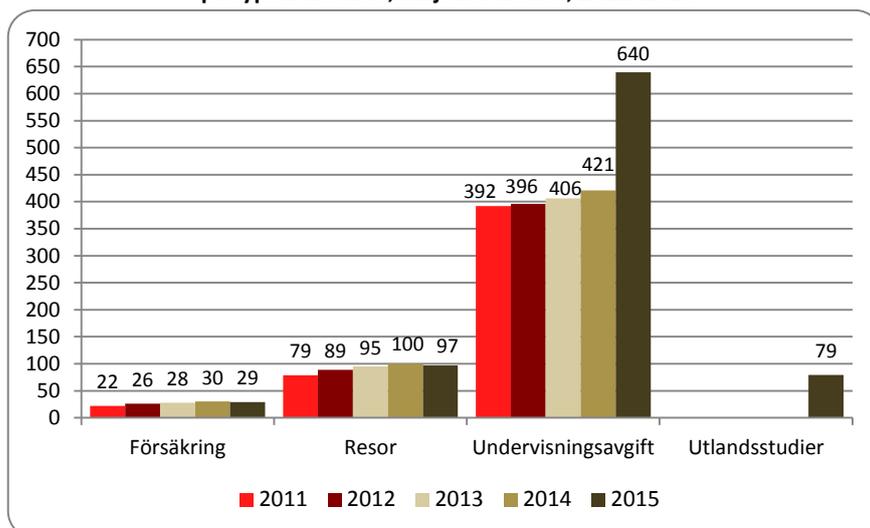
Män och kvinnor använder sig av merkostnadslån i lika stor utsträckning, 6 procent av alla män och kvinnor som studerade med studiemedel hade merkostnadslån 2015. Ytterst få studerande på grundskolenivå använder merkostnadslån.

De vanligaste kostnaderna som de som studerar i Sverige får merkostnadslån för är resor och undervisningsavgifter. Kostnaderna för pendlingsresor förekommer främst bland studerande vid universitet och högskola, och lån för undervisningsavgifter i Sverige förekommer främst vid studier inom skolformen kompletterande utbildningar. Under det andra halvåret 2015 var det 300 studerande med studiemedel vid en svensk skola som fick det kompletterande merkostnadslånet för utlandsstudier eftersom en del av deras utbildning var förlagd utomlands.

Undervisningsavgifter utomlands är den största merkostnaden

Av de 995 miljoner kronor som betalades ut i merkostnadslån under 2015 avsåg 846 miljoner, 85 procent, merkostnadslån till utlandsstuderande.

Diagram 5.19 Utbetalda merkostnadslån till utlandsstuderande, fördelat på typ av kostnad, miljoner kronor, 2011–2015

Under 2015 betalades 640 miljoner kronor ut i merkostnadslån för undervisningsavgifter till studerande utomlands. Det är en ökning med 52 procent eller 295 miljoner kronor jämfört med 2014. Ökningen beror på att de nya reglerna för merkostnadslån ger möjlighet till ett högre och mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter än vad som var möjligt tidigare. Även det nya merkostnadslånet för utlandsstudier har bidragit till att utbetalningarna av merkostnadslån för utlandsstuderande har ökat 2015. Av de 17 200 personer som fick studiemedel enligt det nya regelverket var det 53 procent som använde möjligheten att ta det kompletterande merkostnadslånet. I gengäld minskade utbetalningarna av grundlån till studerande utomlands med 280 miljoner kronor till följd av ett lägre antal studerande och att studielån för utlandsstudier enligt det nya regelverket lämnas med samma belopp som för studier i Sverige.

Sammantaget minskade utbetalningarna av bidrag till utlandsstuderande med 73 miljoner kronor under 2015, på grund av att antalet studiemedelstagare minskade samtidigt ökade utbetalningarna av lån med 17 miljoner kronor till följd av genomförda regel- och beloppsändringar.

Användandet av tilläggslånet är begränsat

Under 2015 hade 5 procent av samtliga studiemedelstagare, inklusive studerande på deltid, i Sverige tilläggs lån. Av dem som hade grundlån och med hänsyn till sin ålder var berättigade att ansöka om lånet⁶⁰, hade 16 procent tilläggs lån. Då har inte hänsyn tagits till om de hade tillräckligt hög inkomst före studierna för att kunna beviljas lånet. Att inte fler använder tilläggs lånen kan bero på att de inte har behov av tilläggs lånen eller att de vill begränsa sin skuldsättning, men också på att många studerande inte har haft tillräckligt höga inkomster innan studierna. Andelen som får avslag på sin ansökan om tilläggs lån är förhållandevis hög. Under 2015 fick 36 procent av dem som ansökte om tilläggs lånen avslag och den vanligaste orsaken till avslag var att den sökande hade haft för låg inkomst innan studierna påbörjades. Det var 7 100 personer som fick avslag av denna anledning under 2015 och de stod för 53 procent av avslagen. Närmare 900 personer fick avslag därför att deras 120 veckor med tilläggs lån var slut.

Tabell 5.12 Antal studerande med tilläggs lån för studier i Sverige och andel av låntagarna äldre än 24 år som har tilläggs lån, fördelat på kön och utbildningsnivå, andelar i procent, 2015

	Antal med tilläggs lån			Andel av låntagarna		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Grundskolenivå	187	136	323	5,2	6,7	5,7
Gymnasienivå	3 326	2 559	5 885	16,2	20,3	17,7
Eftergymnasial nivå	11 019	7 914	18 933	15,0	15,6	15,3
Totalt ¹	14 076	10 255	24 331	15,1	16,4	15,6

¹ Nettoräknat antal studerande med tilläggs lån.

Under 2015 har antalet och andelen studerande som tar tilläggs lån ökat jämfört med 2014. Män använder tilläggs lån i något större utsträckning än kvinnor. Av männen som var äldre än 24 år och tog lån för studier i Sverige under 2015 använde 16 procent tilläggs lån, medan motsvarande andel bland kvinnor var 15 procent. Män på gymnasienivå använder tilläggs lån i betydligt större utsträckning än kvinnor på samma utbildningsnivå.

⁶⁰ Detta avser 156 200 studerande som var 25 år eller äldre och studerade med studiemedel i Sverige, och hade grundlånet vilket är en förutsättning för att kunna få tilläggs lån.

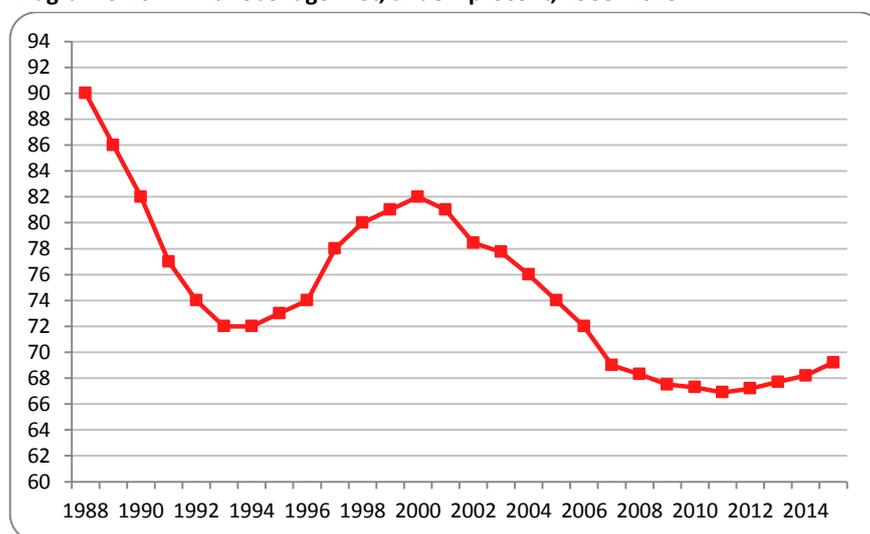
Studenter på gymnasienivå är de som oftast använder sig av tillägglån vilket i synnerhet gäller män som studerar på den nivån. Detta beror sannolikt på att studenter på gymnasienivå är äldre än dem som studerar på eftergymnasial nivå. De kan därmed oftare ha haft högre inkomster innan studierna och har sannolikt även högre levnadsomkostnader.

Studenter på grundskolenivå är de som i minst utsträckning använder sig av tillägglån. De som studerar på grundskolenivå är i allmänhet mindre benägna att ta lån jämfört med studenter på gymnasie- och eftergymnasial nivå, vilket även kan förklara att de mer sällan tar tillägglån. Utöver detta kan studenter på grundskolenivå, som i mycket stor utsträckning är relativt nyanlända invandrare, ha svårare att uppfylla inkomstkravet för tillägglån.

5.4.4 Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studenter med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001, men under de fyra senaste åren har lånebenägenheten ökat.

Diagram 5.20 Lånebenägenhet, andel i procent, 1988–2015

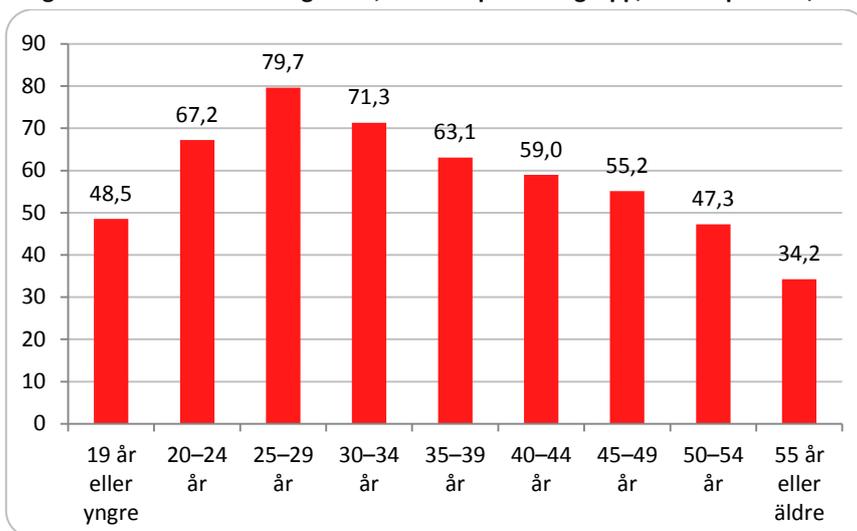

Under 2015 tog 69,2 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 1 procentenhet sedan 2014 och med 2,3 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst (66,9 procent). Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen. Andelen studenter yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en viktig förklaring till att lånebenägenheten ökar.

Införandet av det nya annuitetslånet 2001 är en del av förklaringen till att lånebenägenheten har minskat sedan 2001. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant har övervägt sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.⁶¹

⁶¹ CSN (2011).

Diagram 5.21 Lånebenägenhet, fördelat på åldersgrupp, andel i procent, 2015

Under 2015 har lånebenägenheten ökat något i alla åldersgrupperna jämfört med 2014. Den största ökningen finns i åldersgruppen 55 år eller äldre där lånebenägenheten ökat med 5 procentenheter sedan 2014. Ökningen är en följd av att åldersgränserna för bidrag och lån höjdes den 1 juli 2014, vilket medfört utökade möjligheter för denna åldersgrupp att ta studielån.⁶² De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–34 år. De yngsta och de äldsta studerandegrupperna tar förhållandevis sällan lån. Skillnaderna i lånebenägenhet mellan olika åldersgrupper har varit bestående över tid.

Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, och så har det varit under lång tid. Under 2015 tog 71,2 procent av männen och 67,8 procent av kvinnorna lån.

Studerande som får studiemedel med den högre bidragsnivån tar mer sällan lån än dem som får studiemedel med den generella bidragsnivån. Under 2015 tog 50,3 procent av alla som fick det högre bidraget lån medan motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 70,8 procent.

De studerande som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden. Det kan exempelvis vara besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. En enkätundersökning från hösten 2015 visar att studerande yngre än 25 år oftare bor kvar hemma hos föräldrarna och får ekonomiskt stöd av sina föräldrar jämfört med äldre studerande. Studerande som är 35 år eller äldre får oftare ekonomiskt stöd av en partner och försörjer sig oftare med lön från arbete jämfört med de yngre studerandegrupperna.⁶³

För de studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁶⁴, kan påverka andelen som tar lån i de övre åldersgrupperna.

⁶² För mer information se avsnitt 5.7 Ålder och åldersgränser.

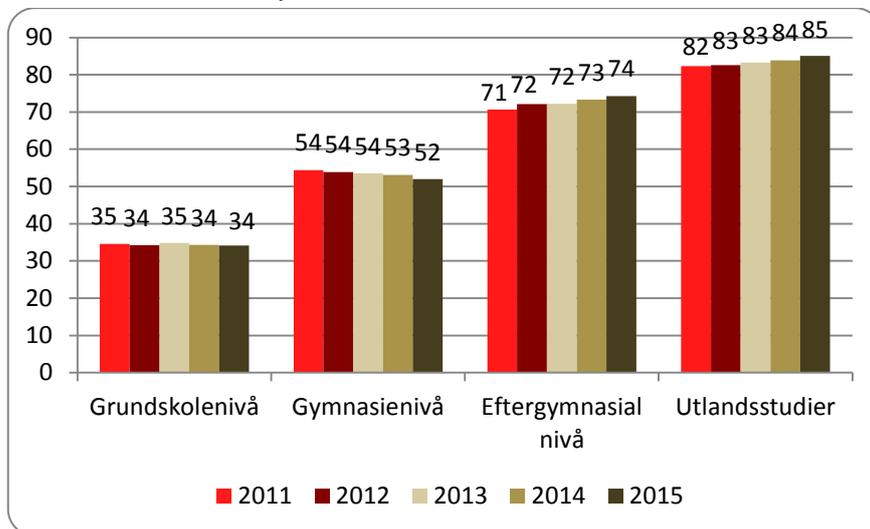
⁶³ CSN (2016b).

⁶⁴ Lånetrappan höjdes från 45 till 47 år den 1 juli 2014.

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands. Under 2015 valde 85 procent av de utlandsstuderande att ta lån.

Diagram 5.22 Lånebenägenhet, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2011–2015

Lånebenägenheten bland studerande på olika utbildningsnivåer har varierat mycket lite under de senaste fem åren. Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar jämfört med studerande på eftergymnasial nivå i Sverige beror på att deras omkostnader många gånger kan vara högre än för dem som studerar i Sverige. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som studerande i Sverige.

Minst benägna att låna är studerande på grundskolenivå, där 34 procent lånade under 2015. Lånebenägenheten bland studerande på gymnasienivå i Sverige minskade något medan den ökade bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige och studerande utomlands.

En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna kan vara att de planerar att fortsätta till eftergymnasiala studier. Genom att avstå från lån kan de hålla nere skuldsättningen under den relativt långa utbildningstiden. Ytterligare en förklaring är att förhållandevis många på de lägre utbildningsnivåerna får studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket sannolikt gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån.

5.4.5 Skuldsättning i olika studerandegrupper

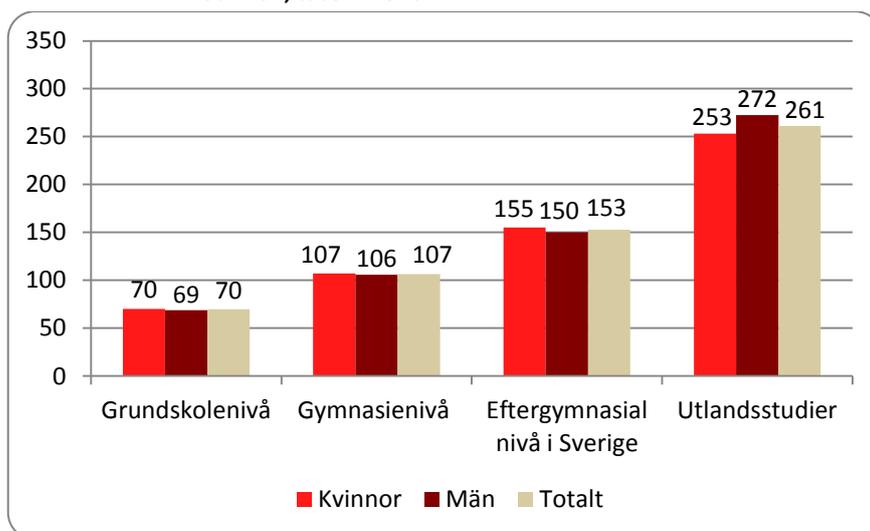
För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulder för annuitetslånet vid återbetalningens början.⁶⁵ Uppgifterna avser 84 400 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2016. Samma personer kan även ha lånat i någon av de äldre lånetyperna, studiemedel och studielån, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer, och om de lånat för

⁶⁵ Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd. Det innebär att om en studerande gör ett längre studieuppehåll innan han eller hon är färdig med sin utbildning så blir personen återbetalningsskyldig. Uppgifterna i detta avsnitt ska därför inte förväxlas med studieskuld vid uppnådd examen.

utlandsstudier eller inte, redovisas skuldsättningen fördelad på utbildningsnivå och utlandsstudier.

Av de nya återbetalningsskyldiga har 86 procent (72 900 personer) studerat enbart i Sverige, 4 procent (2 900 personer) har studerat enbart utomlands och 10 procent (8 600 personer) har studerat både i Sverige och utomlands. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 141 100 kronor, en ökning med 4 900 kronor jämfört med de som blev återbetalningsskyldiga i början av 2015. Den sammanlagda skulden för dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2016 uppgick till 12 miljarder kronor.

Diagram 5.23 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2016¹, fördelat på utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2016 (84 400 personer). En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

De studerande som har studerat på eftergymnasial nivå i Sverige har lånat i genomsnitt 152 900 kronor. Denna grupp har inte haft studiemedel för utlandsstudier, men de kan ha studerat på flera utbildningsnivåer i Sverige. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands var skuldsättningen 261 000 kronor.

Kvinnor som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har en något högre genomsnittlig skuld än män som har studerat på samma nivåer. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna också har studerat på eftergymnasial nivå, det vill säga att de har gått vidare till högre utbildningsnivåer. Även bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män, vilket beror på att de i genomsnitt använder fler veckor med studiemedel.⁶⁶ Bland dem som studerat helt eller delvis utomlands på eftergymnasial nivå har dock män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att

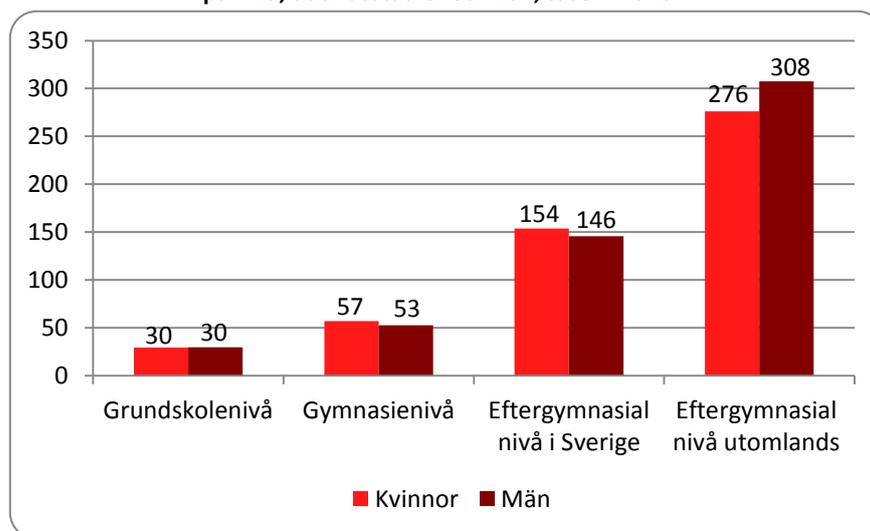
⁶⁶ Se avsnitt 5.8.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

männen använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna i denna grupp, och att de i något högre grad har använt sig av merkostnadslån.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en nivå

Av dem som blev nya återbetalare den 1 januari 2016 hade 69 procent haft studiemedel för studier på endast en nivå. Av dem hade 1 400 läst på grundskolenivå, 17 300 på gymnasienivå, 36 800 på eftergymnasial nivå i Sverige och 2 800 på eftergymnasial nivå utomlands.

Diagram 5.24 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2016¹, som endast läst på en utbildningsnivå, fördelat på nivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser 58 300 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2016 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå. De som läst på eftergymnasial nivå har enbart studerat i Sverige eller enbart utomlands.

Bland dem som studerat i Sverige enbart på gymnasienivå eller enbart på eftergymnasial nivå hade kvinnorna något högre genomsnittsskulder jämfört med männen. En förklaring är att kvinnorna i genomsnitt har använt fler studiemedelsveckor än männen (se avsnitt 5.8.2).

De som enbart har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har betydligt lägre genomsnittliga skulder än dem som enbart studerat på eftergymnasial nivå. Men det finns en stor spridning i de två grupperna. Det högsta skuldbeloppet bland dem som studerat på grundskolenivå var 162 500 kronor och bland dem som studerat på gymnasienivå var det högsta beloppet 351 700 kronor. Det senare skuldbeloppet har uppnåtts vid gymnasiestudier i Sverige där även merkostnadslån använts.

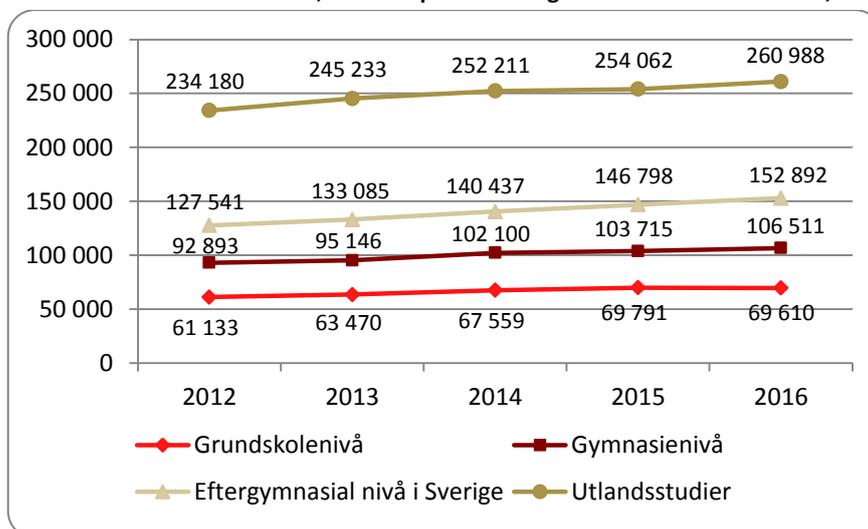
Skuldsättningen bland nya återbetalare ökar

Den genomsnittliga skuldsättningen för dem som blivit nya återbetalare har ökat varje år under åren 2012–2016.

För dem som blev nya återbetalare 2016 var den genomsnittliga skuldsättningen högre på alla utbildningsnivåer utom grundskolenivå jämfört med dem som blev nya återbetalare 2015. För låntagare som studerat på gymnasienivå var ökningen 3 procent, på eftergymnasial nivå i Sverige 4 procent och för dem som studerat utomlands 3 procent. Trenden har varit densamma under alla fem åren. Att skuldbeloppet ökar beror främst på att höjningarna av

studiemedlens lånedel 2010 och 2011 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga. Utvecklingen väntas fortgå eftersom lånebeloppet höjdes markant den 1 januari 2015.

Diagram 5.25 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2012–2016, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier¹, kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet. En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2016 hade 76 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, medan 1 procent hade en studieskuld som översteg 500 000 kronor. Andelen med en studieskuld mellan 200 000 och 500 000 kronor uppgick till 23 procent. Fördelningen är oförändrad jämfört med dem som blev nya återbetalare vid ingången av 2015.

5.5 Inkomster under studietiden

5.5.1 Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger en så kallad fribeloppsgräns. Syftet med fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet beräknas utifrån prisbasbeloppet och bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Fribeloppsgränsen har höjts vid flera tillfällen under de senaste åren. Den senaste höjningen genomfördes 2014. Under 2015 var fribeloppet 86 000 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. Det innebär att en studerande som hade studiemedel under ett normalt läsår om 40 veckor kunde tjäna 172 000 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som

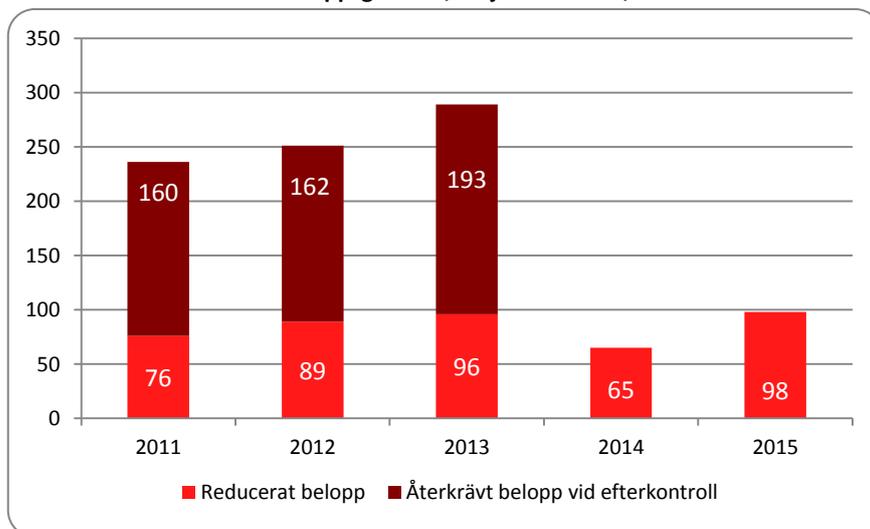
motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidrags- och lånedelen.

5.5.2 Utveckling

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribelopps-gränsen får den studerande utbetalningar med reducerade belopp. Om den studerande anmäler en inkomst först efter utbetalningarna är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som han eller hon inte har rätt till. CSN kontrollerar sedan alla studiemedels-tagare mot överskottet i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslutet om slutlig skatt för året. Denna kontroll genomförs först när den slutliga skatten är fastställd, det vill säga närmare två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats.

Uppgifterna om reducerade studiemedel delas av ovanstående skäl upp i två delar: uppgifter om de utbetalda belopp som har reducerats utifrån den studerandes egen anmälan och uppgifter om belopp som återkrävts vid efterkontrollen. De senaste tillgängliga uppgifterna om efterkontroll och återkrav gäller studie- och inkomståret 2013. I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständringar som gjorts under studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständring efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i diagram 5.26.

Diagram 5.26 Reducerade och återkrävda belopp med anledning av inkomster över fribeloppsgränsen, miljoner kronor, 2011–2015

Under 2015 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 98 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en ökning med 33 miljoner kronor eller 50 procent jämfört med 2014. Ökningen förklaras av att antalet studerande som fått sina studiemedel reducerade har ökat med 40 procent jämfört med 2014 och att lånebeloppet höjts. Vilken betydelse den senaste höjningen av fribeloppet har för antalet studerande som får sina studiemedel reducerade är oklart. CSN planerar att genomföra en uppföljning av 2014 års ändring av fribeloppet under 2016 för att undersöka hur denna kan tänkas ha påverkat utvecklingen.

Som tidigare nämnts kan studerande anmäla en högre inkomstuppgift efter aktuellt studiehalvår men innan efterkontrollen görs. CSN fattar då beslut om återkrav på grund av inkomstökning. Under 2015 återkrävdes 30 miljoner kronor av denna anledning.

Tabell 5.13   **Antal personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen och antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, 2011–2015**

	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ¹	Både uppgett inkomst och fått återkrav ²
2011	11 366	8 259	2 994
2012	12 708	7 916	3 552
2013	13 858	8 910	4 125
2014	9 256		
2015	12 958		

¹ Gäller personer som under studietiden meddelat att inkomsten skulle vara lägre än fribeloppsgränsen men sedan fått återkrav i samband med efterkontrollen av inkomstuppgifterna.

² Samtliga dessa personer ingår även bland dem som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst och en del av dem ingår även bland dem som har uppgett inkomst under studietiden.

Under 2012 och 2013 ökade antalet studerande som anmält en inkomst över fribeloppsgränsen. Under 2014 minskade antalet efter att fribeloppsgränsen höjts med 15 000 kronor per kalenderhalvår, för att återigen öka under 2015.

Av studiemedelstagarna var det 22 800 personer eller 5 procent som antingen fick reducerade studiemedel under studietiden eller återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst för studier under 2013. Detta innebär en ökning i såväl antal som andel jämfört med föregående år. Det sammanlagda reducerade och återkrävda beloppet var 38 miljoner kronor, eller 15 procent, högre för 2013 jämfört med 2012.

Tabell 5.14   **Antal och andel (procent) personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen eller fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på kön, beslut fattade under 2015**

	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen för studier under 2015	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst för studier under 2013
Antal kvinnor	8 860	7 950
Andel kvinnor	68 %	61 %
Antal män	4 098	5 085
Andel män	32 %	39 %
Totalt antal	12 958	13 035

Kvinnorna är överrepresenterade både bland dem som anmäler inkomster över fribeloppsgränsen och bland dem som får återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst.

Majoriteten (59 procent) av dem som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade studerat under båda kalenderhalvåren 2013. Andelen som studerat enbart under det första kalenderhalvåret var 26 procent medan andelen som studerat enbart under det andra kalenderhalvåret var 15 procent. Majoriteten studerade på eftergymnasial nivå. Kvinnornas medianinkomst var 14 000 kronor lägre än männens, 232 000 kronor för kvinnorna mot 246 000 kronor för männen.

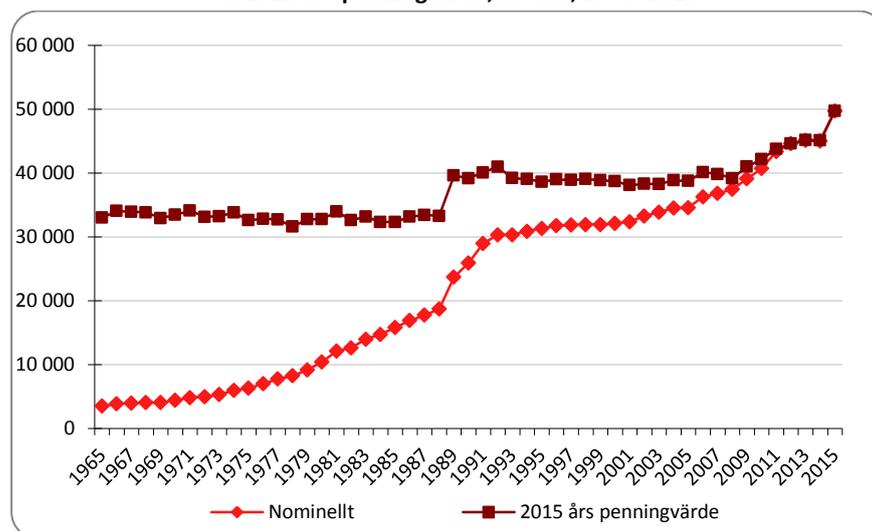
Totalt sett arbetade 43 procent av studiemedelstagarna vid sidan av studierna under 2015. Det är en ökning med 4 procentenheter sedan 2013. Kvinnor arbetar parallellt med sina studier i högre grad än män och ofta inom samma område som de utbildar sig till eller ett närliggande område. Särskilt vanligt är detta bland studerande inom kvinnodominerade utbildningsområden som vård och omsorg. Studerande i åldern 25–34 år arbetar i högre grad än studerande i övriga åldrar. Majoriteten arbetar mindre än 20 timmar per månad. Den vanligaste orsaken till att arbeta vid sidan av studierna är att få extrapengar.⁶⁷

5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

5.6.1 Studieekonomi

De studerandes studieekonomi kan undersökas på flera sätt. CSN redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av studieekonomin och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 5.27 Studiemedlens utveckling, fördelat på nominella belopp och 2015 års penningvärde, kronor, 1965–2015¹

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2015 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Hämtat från Statistiska centralbyrån, www.scb.se, (2016-01-18).

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), som innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det innebär att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen. Ett sådant beslut trädde ikraft den 1 januari 2015 varvid totalbeloppet i studiemedlen höjdes från 5,07 till 5,59 procent av prisbasbeloppet. Det var studiemedlens lånedel som höjdes.

⁶⁷ CSN (2016b).

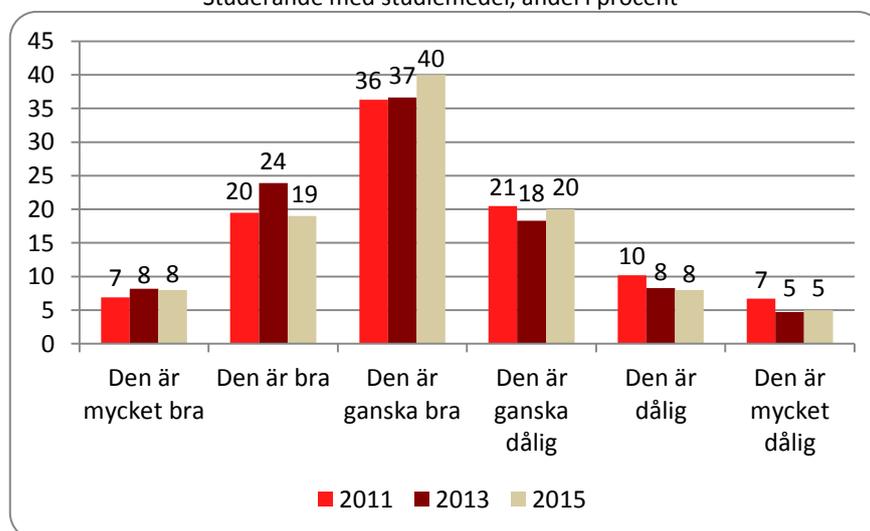
En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Under 2015 ökade köpkraften med 4 600 kronor i och med att lånebeloppet höjdes. Köpkraften är därmed den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende större delar av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Den ekonomiska situationen för studerande kan även undersökas genom enkätundersökningar. I en undersökning som CSN genomförde under hösten 2015 framkommer att upplevelsen av studieekonomin har försämrats något sedan 2013 bland studerande med studiemedel. Under 2015 angav 67 procent av de studerande att studieekonomin var ganska bra, bra eller mycket bra. Det innebär en nedgång med 2 procentenheter sedan 2013.⁶⁸

Diagram 5.28 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden?

Studerande med studiemedel, andel i procent

Det är första gången sedan 2007 som CSN:s enkätundersökning inte uppvisar en förbättrad upplevelse av studieekonomin bland studerande. Den 1 januari 2015 höjdes studiemedlens lånedel med cirka 1 000 kronor i månaden. Även om långt ifrån alla studerande har lån är det något förvånande att upplevelsen av ekonomin inte har förbättrats sedan 2013. En bidragande orsak till att det skett en mindre försämring av den upplevda studieekonomin kan vara att färre studerande anger att de får ekonomiskt stöd från en partner eller av sina föräldrar.

Kvinnor och män upplever studieekonomin på ett likartat sätt, även om kvinnor oftare än män betecknar sin studieekonomi som ”ganska bra” och mer sällan använder ytterlighetsalternativen. Det finns dock skillnader mellan studerandegrupper i upplevelsen av studieekonomin. Yngre har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än äldre och studerande utan barn har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än studerande med barn.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem med både bidrag och lån uppger 39 procent att studiemedlen helt täcker

⁶⁸ CSN (2016b).

deras omkostnader och 75 procent anser att studiemedlen täcker minst 75 procent av levnadsomkostnaderna. Andelen av låntagarna som anser att studiemedlen helt täcker levnadsomkostnaderna är densamma som 2013 medan andelen som upplever att studiemedlen täcker minst 75 procent av omkostnaderna har minskat med 5 procentenheter.⁶⁹

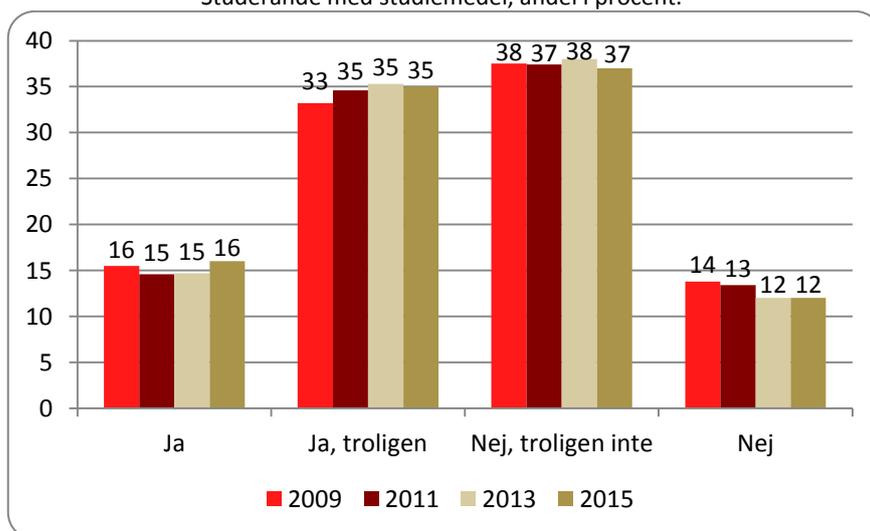
5.6.2 Studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

Studiemedlen ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska också bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och bidra till ökad social rättvisa.⁷⁰

Ett sätt att mäta studiemedlens rekryterande kraft är att låta studiemedelstagarna svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt studiestöd. De studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” anses rekryterade med hjälp av studiemedlen.

Andelen respondenter som besvarat frågan med något av nej-alternativen har minskat från 51 procent 2009 till 49 procent 2015. Det innebär en marginell minskning av studiemedlens rekryterande verkan.⁷¹

Diagram 5.29 Svar på frågan: Om det inte hade funnits statligt studiestöd då du började studera, hade du ändå börjat?
Studerande med studiemedel, andel i procent.

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper. En studerandegrupp som ofta anger att de inte skulle påbörja studierna utan studiemedel är studerande med barn. Av dem som har barn anger hela 66 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om de inte hade fått studiemedel. Även de som studerar med studielån är mer rekryterade av studiemedlen än övriga, 54 procent av dem med lån skulle inte ha börjat studera utan statligt studiestöd.

Äldre studerande är i högre utsträckning rekryterade av studiemedlen än yngre, och studerande som studerar utomlands skulle mer sällan än studerande i Sverige ha påbörjat stu-

⁶⁹ CSN (2016b).

⁷⁰ Prop. 2015/16:1 *Budgetpropositionen för 2016. Utgiftsområde 15 Studiestöd.*

⁷¹ CSN (2016b).

dierna utan studiemedel. Av de utlandsstuderande kan 65 procent anses vara rekryterade av studiemedlen. En högre andel av dem som har föräldrar med högskoleutbildning skulle börja studera även utan studiemedel, jämfört med studerande som har föräldrar med högst gymnasial utbildning. Kvinnor är genomsnittligt mer rekryterade av studiemedlen än män.⁷²

Resultatet tyder på att studiestödet bidrar till att utjämna sociala skillnader genom att det är rekryterande för grupper som annars inte skulle ha börjat studera. Samtidigt kan studiestödets konstruktion med bidrag och lån vara hindrande för grupper som inte vill skuldsätta sig för att studera.⁷³

5.6.3 Nyttjande av studiemedel

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel. På uppdrag av regeringen undersökte CSN under 2015 hur stor andel av de studerande som har studiemedel. Resultatet presenterades i rapporten *Studiestödsnyttjande 2014*.⁷⁴

Tabell 5.15 Andel med studiemedel och andel med studielån av samtliga studerande, fördelat efter kön och skolform andra halvåret 2014, procent

	Andel med studiemedel			Andel med studielån		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folkhögskola	56	62	58	32	39	35
Komvux	44	39	43	22	23	22
Kompletterande utbildning	80	76	78	62	63	63
Yrkehögskola	79	74	77	58	53	55
Universitet och högskola	71	72	71	51	53	52

Andelen studerande med studiemedel varierade andra halvåret 2014 mellan 43 procent av samtliga studerande vid komvux och 78 procent av samtliga som studerade på kompletterande utbildning. Den andel av samtliga studerande som har studielån varierade mellan 22 procent vid komvux och 63 procent vid kompletterande utbildningar.

Inom samtliga skolformer är andelen med studiemedel högre bland dem som studerar på heltid jämfört med bland dem som studerar på deltid. Exempelvis hade 71 procent av dem som studerade på heltid på komvux och 68 procent av de heltidsstuderande vid folkhögskola studiestöd. Motsvarande andel bland studerande vid universitet och högskola var 89 procent och vid yrkehögskola 82 procent.

De som studerar vid kompletterande utbildning läser i större utsträckning på heltid så där var skillnaden mellan hel- och deltidsstuderande liten. Av de heltidsstuderande vid den skolformen hade 79 procent studiestöd, vilket endast är 1 procentenhet högre än motsvarande andel för deltidsstuderande.

Även andelen som tar lån är högre bland heltidsstuderande än bland dem som studerar på deltid. Andelen med lån bland heltidsstuderande varierade mellan 38 procent vid komvux och 63 procent vid kompletterande utbildningar.

⁷² CSN (2016b).

⁷³ CSN (2016b).

⁷⁴ CSN (2015a).

5.7 Ålder och åldersgränser

5.7.1 Regler och syfte

Studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med höstterminen det år de fyller 20 år⁷⁵. För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

Nästa åldersgräns infaller det år den studerande fyller 25 år. Vissa studerande kan från den åldern få studiemedel med den högre bidragsnivån och även tillägglån.

Det finns två övre åldersgränser, där den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas som längst till och med det kalenderår en studerande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskar enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor för varje år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån minskar möjligheten att låna.

Målen för studiestödet säger att det ska bidra till ett högt deltagande i utbildning och att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere.

Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes den 1 juli 2014 när den övre åldersgränsen höjdes från 54 till 56 år och åldersgränsen för begränsningen av lån från 45 till 47 år.

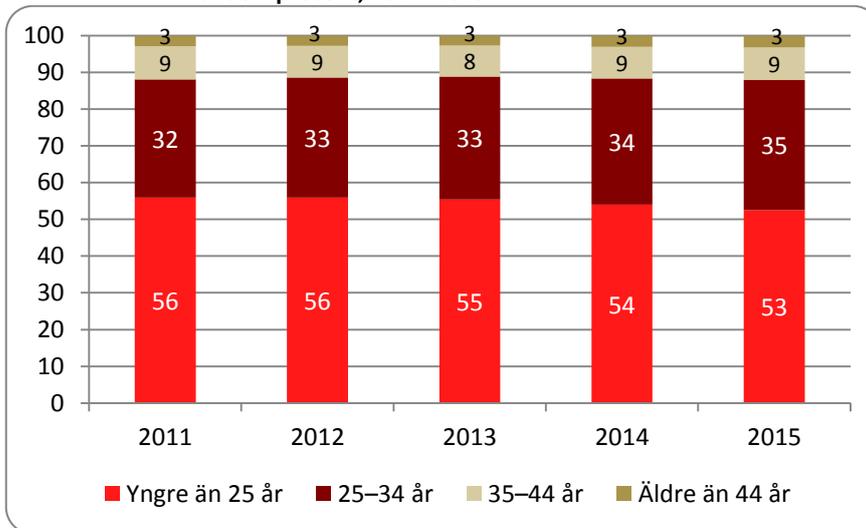
5.7.2 Studiemedelstagarnas ålder

Under 2015 har antalet studiemedelstagare som är yngre än 25 år minskat med 10 500 personer, en minskning med 4 procent jämfört med 2014. Trots den stora minskningen är mer än hälften av studiemedelstagarna fortfarande yngre än 25 år. Antalet yngre studerande har minskat under flera år. Minskningen beror främst på att ungdomskullarna som lämnat gymnasieskolan blivit allt mindre. Det sker därför inte ett lika stort tillskott av yngre studerande längre. Antalet studiemedelstagare 20 år eller yngre har minskat med 18 procent (12 100 personer) sedan 2011. Det är dock inte uteslutet att det även kan ligga andra faktorer bakom den stora minskningen av unga studerande mellan 2014 och 2015.

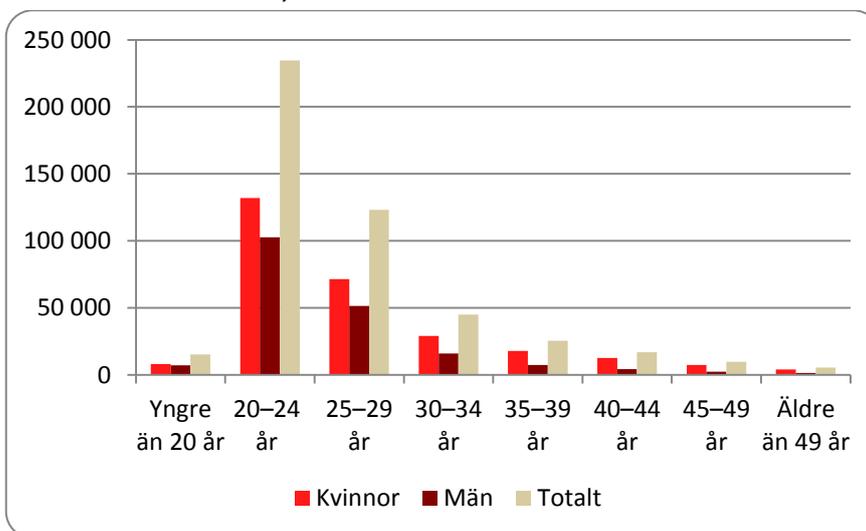
⁷⁵ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande utbildningar vid statliga universitet och högskolor, vilka finns uppräknade i till studiestödsförordningen (SFS 2000:655).

Diagram 5.30 Studiemedelstagares ålder, fördelat på åldersgrupp, andel i procent, 2011–2015

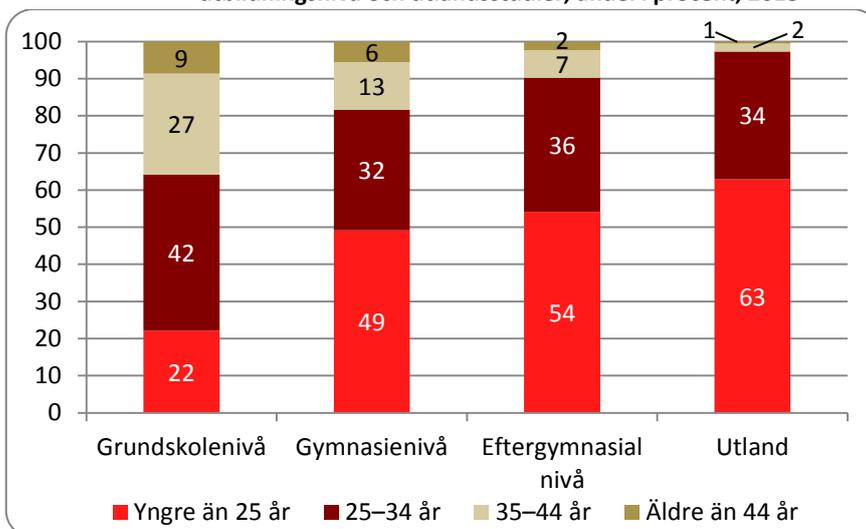
Andelen studiemedelstagare i åldersgruppen 25–34 år har ökat med 3 procentenheter sedan 2011 medan andelen som är yngre än 25 år har minskat med 3 procentenheter under samma period. Däremot har andelen som är 35 år eller äldre varit oförändrad. Höjningen av åldersgränsen från 54 till 56 år 2014 har inte nämnvärt påverkat förhållandet.

Diagram 5.31 Antal studerande med studiemedel, fördelat på ålder och kön, 2015

Andelen kvinnliga studiemedelstagare ökar med stigande ålder. Jämnast är könsfördelningen i den yngsta åldersgruppen där andelen kvinnor uppgick till 53 procent och mest ojämn i åldersgruppen 45–49 år där 76 procent var kvinnor 2015. Av samtliga studiemedelstagare var andelen kvinnor 59 procent.

Diagram 5.32 Studiemedelstagares ålder, fördelat på åldersgrupp, utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2015

De som studerar på grundskolenivå är äldre än studerande på andra nivåer, medan de som studerar utomlands är yngre än övriga studerande. Andelen yngre än 25 år har minskat med 1 procentenhet på gymnasienivå och 2 procentenheter på eftergymnasial nivå jämfört med 2014. Andelen äldre än 44 år har ökat med en procentenhet både bland studerande på grundskolenivå och bland studerande på gymnasienivå.

5.7.3 Prövningen av åldersgränser

Under 2015 fick 10 800 studerande som var 47 år eller äldre studiemedel. Av dessa hade 53 procent även grundlån. Av dem som ansökte om studiemedel och var 47 år eller äldre fick 302 personer helt avslag på sin ansökan om studielån medan 258 personer bara kunde få lån en del av studietiden. Det innebär att 5 procent av studiemedelstagarna som var 47 år eller äldre inte kunde beviljas lån enligt sin ansökan.

Under 2015 studerade 750 personer som var 55 år eller äldre med studiemedel, vilket de inte hade kunnat göra om inte åldersgränsen hade höjts. Av dessa hade 36 procent även lån. Totalt betalades det ut 16,7 miljoner kronor i bidrag och 9,4 miljoner kronor i lån till denna åldersgrupp.

Det var 457 personer som var 56 år eller äldre som ansökte om studiemedel för studier under 2015. Av dessa fick 82 personer delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen vid 56 år och 140 personer fick helt avslag eftersom de var äldre än 56 år.

Effekter av höjda åldersgränser för studiemedel

Under 2015 genomförde CSN en uppföljning av höjda åldersgränser för studiemedel.⁷⁶ Syftet var i första hand att följa upp höjningen av åldersgränsen från 54 till 56 år och det ändrade intervallet inom lånetrappan. Resultatet visar bland annat att antalet studiemedelstagare i åldern 45 år eller äldre har ökat med 30 procent sedan läsåret 2006/07. Ökningen har varit störst bland dem som är 50 år eller äldre.

⁷⁶ CSN (2016a).

Ur ett samhälleligt perspektiv innebär studiestöd till äldre studerande både kostnader i form av utbetalda bidrag och kommande skuldavskrivningar. Kostnaderna för den senaste höjningen av åldersgränsen, från 54 till 56 år, beräknades till 18,7 miljoner kronor för läsåret 2014/15. Det är dock inte säkert att samhällets kostnader hade varit lägre om personerna inte hade studerat. Tvärtom kan det antas att många som får ett jobb genom studierna, eller kan behålla sitt jobb för att de utvecklat sin kompetens, hade varit arbetslösa om de inte hade kunnat utbilda sig. Då hade det istället uppstått kostnader i form av ersättningar under arbetslösheten. Uppföljningen av de höjda åldersgränserna visar även att det kan vara lönsamt att erbjuda studiestöd till äldre. Av samtliga studerande i åldern 50-54 år som påbörjade sina studier 2011 var ungefär en fjärdedel arbetslösa. Två år senare var en fjärdedel av dessa förvärvsarbetande. De som hade studerat på gymnasienivå var i störst utsträckning förvärvsarbetande efter studierna, 42 procent av dessa förvärvsarbetade efter studierna.

Även om det ur flera perspektiv kan anses vara samhällsekonomiskt lönsamt att erbjuda studiestöd även till äldre studerande, ska det inte uteslutas att det kan förekomma en undanträngning av yngre studerande. När fler äldre får ekonomiska möjligheter att studera kan dessa i vissa fall ta platser i anspråk som annars skulle ha tillfallit yngre studerande. Eftersom studier i yngre år är mer lönsamt än studier i högre ålder, kan det samhällsekonomiska utfallet i dessa fall påverkas negativt.⁷⁷

5.8 Tid med studiemedel

5.8.1 Regler och syfte

Studiemedel kan lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att slutföra sina studier. Dessutom ska de uppmuntra till snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå som redan har en fullständig grundskoleutbildning, eller motsvarande svensk eller utländsk utbildning, kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning, eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, kan få studiemedel i högst 80 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan studiemedel beviljas för längre tid än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Reglerna förändrades något 2006 som ett led i de åtgärder som då vidtogs för att öka äldre studerandes möjligheter att få studiemedel. Sedan 2006 kan studiemedel beviljas utöver tidsgränserna med upp till 40 veckor till studerande över 40 år, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan exempelvis vara personliga förhållanden eller arbetsmarknadsskäl.

---

⁷⁷ CSN (2016a).

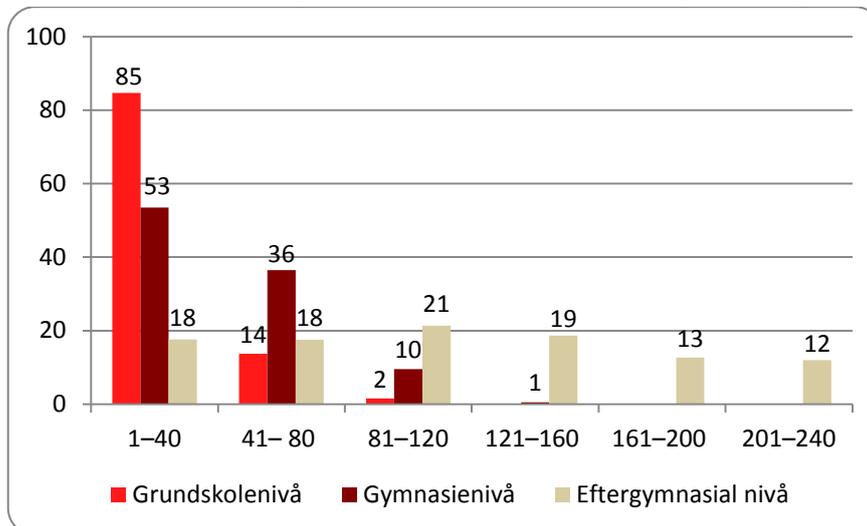
5.8.2 Antal veckor med studiemedel i olika grupper

Det finns inte någon statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör att det är svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan om studiemedel och vem som inte gör det.

För att ge en bild av hur länge de studerande använder studiemedel har CSN tagit fram uppgifter över studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd. Många som blir återbetalningsskyldiga har sannolikt studerat färdigt, vilket innebär att det antal studiemedelsveckor de använt bör ge en god indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2016 hade 21 procent studerat med studiemedel i högst 40 veckor vilket motsvarar ett års studier. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre utbildningsnivåer än vad det är vid studier på eftergymnasial nivå.

Diagram 5.33 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2016, fördelat på utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor, andelar i procent

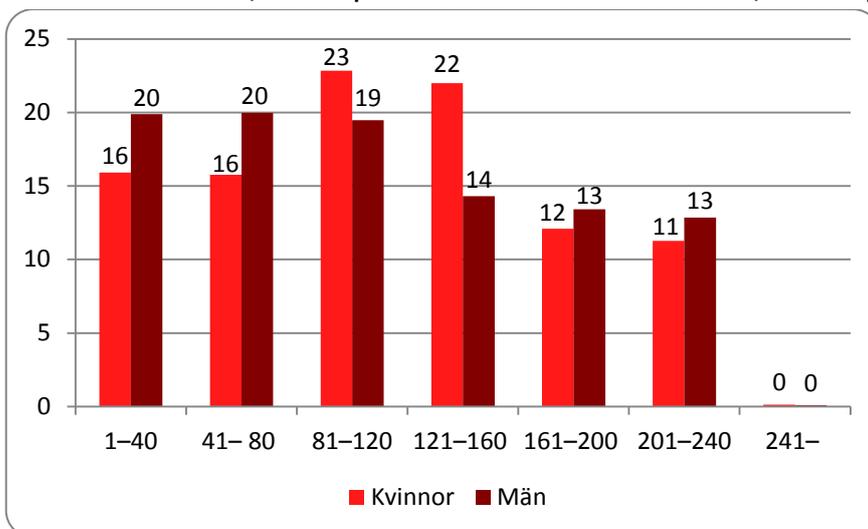

En majoritet av dem som studerat på grundskolenivå hade haft studiemedel för studier på den nivån i högst 40 veckor. Detta gäller även för dem som studerat på gymnasienivå, medan det är en betydligt större spridning bland dem som haft studiemedel för eftergymnasiala studier. Skillnader mellan utbildningsnivåerna är naturliga med tanke på regelverkets utformning.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2016 hade 6 300 personer använt studiemedelsveckor för studier på grundskolenivå, medan 36 800 hade använt veckor på gymnasienivå och 61 800 på eftergymnasial nivå.

En närmare granskning av dem som studerar på eftergymnasial nivå visar på skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel.

Diagram 5.34 Låntagare på eftergymnasial nivå som blivit återbetalningsskyldiga 2016, fördelat på kön och antal studiemedelsveckor¹, andelar i procent

¹ Här ingår endast studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 35 300 kvinnor och 26 500 män.

Det är en högre andel av männen än av kvinnorna som studerar antingen kort eller lång tid på eftergymnasial nivå. Av männen har 20 procent studiemedel för eftergymnasiala studier i högst 40 veckor jämfört med 16 procent av kvinnorna. Av kvinnorna är det 23 procent som har studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 26 procent av männen. Kvinnorna är överrepresenterade på många av de medellånga utbildningarna, vilket innebär att de har studiemedel för studier motsvarande 4–8 terminer på heltid. Den här fördelningen har varit relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar har den längden, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Många studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 5.16 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2016, fördelat på utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ¹
Antal veckor på aktuell nivå	30	46	118
Antal veckor på samtliga nivåer ²	83	95	129

¹ Inklusive utlandsstuderande.

² Gäller genomsnittligt antal veckor totalt inklusive veckor de har läst på andra utbildningsnivåer.

De låntagare som haft studiemedel för studier på grundskolenivå och som blev återbetalningsskyldiga 2016 hade haft studiemedel i genomsnitt 30 veckor på denna nivå. Eftersom många av dessa låntagare även har studerat på andra nivåer, hade de i genomsnitt studiemedel i totalt 83 veckor. Låntagare på gymnasienivå hade i genomsnitt haft studiemedel i 46 veckor på den nivån, och 95 veckor totalt. En del av dessa låntagare har därmed även studerat på grundskolenivå eller eftergymnasial nivå.

Studierande som tar lån för studier på eftergymnasial nivå är de som mest sällan läser med studiemedel på någon annan utbildningsnivå. Detta medför att skillnaden mellan antalet studiemedelsveckor på eftergymnasial nivå och på samtliga nivåer är liten för denna grupp.

Studierande som tagit lån för studier på grundskolenivå, och som blev återbetalningsskyldiga 2016, hade använt färre veckor på andra nivåer jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga 2015. För låntagare på gymnasienivå och eftergymnasial nivå var skillnaden marginell jämfört med dem som var nya återbetalare 2015.

Av de nya återbetalare 2016 som hade studerat på eftergymnasial nivå var det 50 400 som hade haft studiemedel enbart för eftergymnasiala studier i Sverige. Drygt 2 800 hade genomfört sina eftergymnasiala studier utomlands och 8 600 hade studerat på eftergymnasial nivå både i Sverige och utomlands. I följande tabell framgår att det finns vissa skillnader mellan de tre grupperna när det gäller hur många studiemedelsveckor de har använt. Genomgående är dock att antalet använda veckor med studiemedel ökar över tid.

Tabell 5.17 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2012–2016, fördelat på studier i Sverige och utomlands

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2012	109	87	161	114
Återbetalningsskyldiga 2013	109	93	161	115
Återbetalningsskyldiga 2014	110	94	160	116
Återbetalningsskyldiga 2015	112	98	162	118
Återbetalningsskyldiga 2016	112	94	162	118

Den genomsnittliga förbrukningen av veckor är lägre bland dem som bara har studerat utomlands jämfört med dem som tillbringat hela eller delar av sin eftergymnasiala studietid i Sverige. De vanligaste inriktningarna för dem som studerat helt utomlands var humaniora och konst samt samhällsvetenskap, juridik, handel och administration. Antalet veckor varierar mer över åren för dem som studerat helt utomlands vilket sannolikt beror på att gruppen är förhållandevis liten, varför tillfälliga variationer får större genomslag. Många av dem som studerar både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp använder i genomsnitt flest studiemedelsveckor. En slutsats av detta är att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta förlänger den totala studietiden.⁷⁸

5.8.3 Avslag på grund av veckobegränsningen

De studierande som väljer att ansöka om studiemedel trots att de har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studierande sannolikt avstår från att lämna in en ansökan, ger antalet avslag inte någon fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid. Men antalet och andelen avslag kan ses som en indikation på om det är många studierande som är i behov av mer studiemedel eller inte.

⁷⁸ En tredjedel av de utlandsstudierande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid (CSN 2010a).

Tabell 5.18 Avslag, fördelat på helt och delvis avslag samt på utbildningsnivå och utlandsstudier, andelar i procent (antal), 2014–2015¹

	Helt avslag		Delvis avslag	
	2014	2015	2014	2015
Grundskolenivå	1,9 % (497)	2,2 % (551)	7,0 % (1 799)	7,8 % (1 953)
Gymnasienivå	0,5 % (687)	0,6 % (746)	2,7 % (3 598)	2,7 % (3 394)
Eftergymnasial nivå	0,2 % (658)	0,2 % (784)	1,0 % (3 567)	1,1 % (3 999)
Utlandsstudier	0,2 % (69)	0,2 % (81)	2,1 % (720)	2,2 % (762)

¹ Ändrade handläggningsrutiner vid halvårsskiftet 2014 medför att uppgifterna måste sökas ut på ett annat sätt jämfört med tidigare. Detta kan påverka jämförbarheten mot tidigare år och mot 2015.

Under 2015 fick 12 251 sökande helt eller delvis avslag på sin ansökan om studiemedel på grund av att de redan hade utnyttjat det maximala antalet studiemedelsveckor på en viss utbildningsnivå. Det motsvarar 2,4 procent av samtliga som hade ansökt om studiemedel.

Störst risk att få avslag på sin ansökan om studiemedel är det för dem som studerar på grundskolenivå, där 10 procent av de sökande fick helt eller delvis avslag under 2015. CSN har i en särskild rapport från 2010 pekat på att studiemedelsveckorna är knappt tilltagna för studerande på grundskolenivå.⁷⁹ En tidigare statlig utredning föreslår också ett utökande av antalet veckor med studiemedel på grundskolenivå och en mer flexibel bedömning utifrån utbildningsmål, förkunskaper och stödbehov.⁸⁰

5.9 Studieresultat

5.9.1 Regler och syfte

För att en studerande som tidigare haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel krävs det att den studerande har uppnått tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att studieeffektiviteten ska vara god och att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att fortsatta studiemedel ska beviljas måste den studerande visa på tillräckliga studieresultat, och studierna ska ha bedrivits i normal takt. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel och därefter 75 procent av studieåtagandet. För den som studerar på grundskole- eller gymnasienivå krävs det i princip att studieplanen följs. En sammanlagd eftersläpning på upp till en halv termin tillåts däremot för dem som studerar på komvux om den studerande under hela utbildningstiden på komvux ligger efter med kurser som motsvarar högst 200 poäng.

Om studieresultatet inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl. Det ska finnas ett tydligt samband mellan det skäl som anges och det bristande studieresultatet för att studiemedel ska kunna beviljas.

Den 1 juli 2010 ändrades reglerna för studieresultatprövning i syfte att öka genomströmningen på utbildningar och att öka rättssäkerheten i prövningen.⁸¹ De ändrade reglerna avsåg främst studier på eftergymnasial nivå. Före regeländringen kunde en högskolestuderande

⁷⁹ CSN (2010b).

⁸⁰ SOU 2013:20.

⁸¹ Prop. 2009/10:141.

beviljas studiemedel om han eller hon klarade minst 50 procent av sina studieresultat. Men detta förutsatte att han eller hon tidigare hade klarat i genomsnitt minst 75 procent av sina studieresultat. Bedömningen av vilka skäl som kan beaktas för dem som inte nått tillräckliga studieresultat blev också mer restriktiv i samband med regelförändringen. Detta gäller även studier på grundskole- och gymnasienivå. Exempelvis accepteras inte längre byte av studieinriktning som ett förhållande som gör att bristande resultat kan accepteras. Det har även gjorts förändringar i studieresultatprövningen efter 2010. Från och med den 1 juli 2013 är det möjligt att bortse från bristande studieresultat om de tidigare studierna bedrevs för mer än 10 år sedan. Från och med 2014 tillämpar CSN en ny praxis vid ansökningar om studiemedel för sommarkurser. Nu prövas studieresultatet inför en sommarkurs, tidigare gjordes studieresultatprövningen vid nästa ansökningstillfälle.

5.9.2 Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts den 1 juli. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat därför per läsår i stället för kalenderår.

Under läsåret 2014/15 ansökte 454 000 personer om studiemedel. Av dessa fick 9 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat. Det var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2013/14.

Tabell 5.19 Antal personer med avslag på grund av bristande studieresultat, fördelat på utbildningsnivå och läsår samt andelar i procent av totalt antal sökande

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Totalt ¹	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2011/12	1 317	5,4	9 841	9,1	21 600	6,8	32 480	7,2
2012/13	1 374	5,8	9 654	9,2	22 522	7,0	33 225	7,4
2013/14	1 596	6,7	11 661	10,2	25 554	7,8	38 385	8,4
2014/15	1 573	6,6	11 507	10,1	29 118	8,9	41 857	9,2

¹ Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga att en person förekommer bara en gång. Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat är högst bland dem som avser att studera på gymnasienivå och lägst bland dem som avser att studera på grundskolenivå. Andelen som fick avslag minskade dock något för båda nivåerna 2014/15. Det innebär att hela ökningen av andelen avslag finns bland dem som ansökte om studiemedel för studier på eftergymnasial nivå. Ökningen kan bero på praxisändringen år 2014 genom att studieresultat nu prövas även inför sommarkurser.

Av samtliga män som ansökte om studiemedel fick 11 procent avslag på grund av bristande studieresultat, motsvarande andel bland kvinnorna var 8 procent. Andelarna har ökat med 1 procentenhet både bland män och bland kvinnor vilket innebär att förhållandet mellan könen är oförändrat jämfört med läsåret 2013/14.

Antalet sökande med äldre studieresultat ökade

Från och med läsåret 2013/14 prövas inte studieresultat som är mer än tio år gamla. Under läsåret 2014/15 var det 8 600 personer som hade så gamla studieresultat att de kunde beviljas studiemedel utan att studieresultatet prövades, av dem var 72 procent kvinnor.

Tabell 5.20   Antal studerande med äldre studieresultat som inte prövats och antal som fått bifall trots bristande studieresultat, fördelat på kön, läsåren 2012/13–2014/15

	2012/13	2013/14	2014/15
Studier för mer än 10 år sedan	-	6 552	8 581
varav kvinnor	-	4 720	6 192
varav män	-	1 832	2 389
Särskilda skäl	2 794	3 345	3 251
varav kvinnor	1 893	2 267	2 158
varav män	901	1 078	1 093

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultaten.

Totalt prövades 44 600 personer för bristande studieresultat läsåret 2014/15. Av dessa fick 7 procent (3 300 personer) bifall med hänsyn till särskilda skäl, övriga fick avslag. Det är vanligare att kvinnor kan uppvisa skäl som leder till att de beviljas studiemedel trots bristande studieresultat. Under läsåret 2014/15 fick 9 procent av kvinnorna och 5 procent av männen med otillräckliga studieresultat bifall med hänsyn till särskilda skäl.

Få anför skäl till bristande studieresultat

Under 2015 gjorde CSN en uppföljning av effekterna av den förändrade studieresultatprövningen.⁸² Resultatet visade bland annat att av dem som får avslag på sin ansökan är det hela 80 procent som avstår från att anföra några skäl till att de inte har lyckats nå tillräckliga studieresultat. Det kan finnas flera förklaringar till detta. En förklaring kan vara att de inte vill redovisa de skäl som eventuellt kan finnas. En annan förklaring kan vara att det inte finns några skäl av den arten att de kan beaktas vid prövningen.

Män och kvinnor anför i huvudsak likartade skäl till bristande studieresultat. Bland dem som anför skäl är egen sjukdom vanligast. Det gäller både dem som får bifall och dem som får avslag på sin ansökan. Av dem som anförde sjukdom som skäl hade få anmält sjukperioden till Försäkringskassan.⁸³

Vanligt att studerande på eftergymnasial nivå återkvalificerar sig

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. Av dem som fick avslag för studier på eftergymnasial nivå andra halvåret 2013 hade 75 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, varav 41 procent gjorde det redan samma halvår som de fick avslaget. Motsvarande andel bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 58 respektive 26 procent. Av dem som fick avslag för studier på grundskolenivå hade 52 procent återkvalificerat sig inom tre läsår, varav 20 procent redan samma halvår som de fick avslaget. Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på de lägre utbildningsnivåerna än på eftergymnasial nivå.

⁸² CSN (2015d).

⁸³ CSN (2015d).

5.10 Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående

5.10.1 Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär dels att en studerande som blir sjuk och är helt oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden, dels att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras inom socialförsäkrings-systemet genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när han eller hon vårdar barn eller närstående. Sedan den 1 juli 2010 kan även den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar få avskrivning, det vill säga på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. Sedan den 1 juli 2012 har också en studerande som studerar med studiemedel och som är förälder rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karensperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till och prövas av CSN.

5.10.2 Egen sjukdom

Under 2015 hade 7 300 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,5 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 6 400 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,2 procent av samtliga studiemedelstagare. Sammanlagt fick dessa personer 34 100 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom. Detta innebär att varje person i genomsnitt fick 5,6 veckor borträknade under året. Att det är mindre än 2 procent av studiemedelstagarna som anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan. En annan tänkbar orsak skulle kunna vara att regelverket, avseende studiemedel vid sjukdom, inte är helt känt bland studiemedelstagarna.

5.10.3 Vård av barn eller närstående

Under 2015 fick 1 400 personer behålla sina studiemedel vid vård av barn, medan 22 personer fick behålla studiemedlen vid vård av närstående. Av dem som vårdade barn hade 600 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade närstående var 21 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt

1 300 veckor borträknade på grund av detta, vilket är i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 4 veckor per person bort.

5.10.4 Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar därför uppgifter om skuldavskrivning för kalenderåret 2014 eftersom uppgifterna för 2015 ännu inte är fullständiga.

Tabell 5.21   Antal personer som fått skuldavskrivning på grund av sjukdom, fördelat på antal dagar i medeltal och totalt avskrivet belopp, miljoner kronor, 2013–2014

	Antal personer	Genomsnittligt antal dagar	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2013 ¹			
Kvinnor	1 974	56	23,0
Män	583	53	6,5
Samtliga	2 557	55	29,6
2014			
Kvinnor	2 279	55	26,6
Män	712	56	8,4
Samtliga	2 991	56	35,0

¹ Antalet dagar i medeltal är uppdaterade för 2013 på grund av ett fel som medförde en oavsiktlig dubbelräkning av antalet ersättningsdagar i rapporten 2014.

Antalet låntagare som fick en minskning av sin studieskuld för att de var helt oförmögna att studera var högre under 2014 än under 2013. Sammanlagt avskrevs 35 miljoner kronor under 2014. Det motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 11 700 kronor per person.

De lån som skrevs av under 2014 motsvarade i genomsnitt 56 studiedagar. Detta innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom 2014 var sjukskrivna under i genomsnitt 86 dagar.

Kvinnor är överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Under 2014 uppgick andelen kvinnor med skuldavskrivning till 76 procent, medan andelen kvinnor bland samtliga studerande som tog lån var 58 procent.

Det genomsnittliga avskrivningsbeloppet är högst på eftergymnasial nivå

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedeltagarna som studerade med lån på respektive nivå. Det finns dock en viss överrepresentation bland studerande på gymnasienivå. Under 2014 var det avskrivna beloppet i genomsnitt 13 000 kronor på eftergymnasial nivå, 8 400 kronor på gymnasienivå och 8 200 kronor på grundskolenivå. Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Skillnaderna beror även på att det skiljer i längd på sjukskrivningsperioderna mellan de olika nivåerna. Under 2014 fick studerande på eftergymnasial nivå lån avskrivna som i genomsnitt motsvarade 57 dagar, medan studerande på grundskolenivå och gymnasienivå i genomsnitt fick lån motsvarande 61 respektive 51 dagar

avskrivna. Det genomsnittliga avskrivningsbeloppet var således lägst på grundskolenivå trots att den genomsnittliga sjukskrivningsperioden var längst. Det beror på att det är en relativt stor andel på grundskolenivå som erhåller studiemedel med lägre lånedel (och högre bidragsdel), vilket medför att det genomsnittliga lånebeloppet blir lågt. Antalet personer som får avskrivning på grundskolenivå är lågt, vilket medför att tillfälliga variationer i sjukperiodernas längd får stort genomslag på det genomsnittliga antalet avskrivna dagar för den utbildningsnivån.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2014 var 34 procent yngre än 25 år, trots att 51 procent av samtliga låntagare var yngre än 25 år under året.

5.10.5 Skuldavskrivning på grund av vård av barn eller närstående

Under 2014 hade 60 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 620 600 kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Detta innebär att det genomsnittligt avskrivna beloppet var 10 300 kronor per person.

6 Studiestöd till utländska medborgare

6.1 Utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd

När en person som inte är svensk medborgare ansöker om studiestöd prövar CSN först om personen har rätt till svenskt studiestöd. CSN har valt att kalla detta prövning av den ”grundläggande rätten till svenskt studiestöd”. Om den utländska medborgaren uppfyller villkoren fattar CSN ett beslut att den utländska medborgaren har rätt till studiestöd. Därefter prövas alla övriga villkor som gäller för det studiestöd som personen har ansökt om.

Utländska medborgare kan ha rätt till studiestöd med stöd av nationella bestämmelser eller med stöd av EU-rätten. Olika villkor tillämpas också beroende på vilket studiestöd personen ansöker om och beroende på om studierna ska bedrivas i Sverige eller utomlands.

Om en utländsk medborgare uppfyller något av kraven enligt de nationella bestämmelserna gäller CSN:s beslut normalt tillsvidare, så länge villkoren är uppfyllda och personen inte lämnar landet i mer än 6 månader. Om den utländska medborgaren uppfyller något av de EU-rättsliga krav som innebär att han eller hon ska jämföras med svensk medborgare, ska dock beslutet i vissa fall begränsas till den period studiestödsansökan gäller.

I de fall EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner är tillämpliga⁸⁴ har den utländska medborgaren rätt till de delar av studiehjälp som är familjeförmåner. Det tas i dessa fall inget beslut om grundläggande rätt till studiestöd.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Vissa utländska medborgare ska dock jämföras med svenska medborgare enligt EU-rätten när det gäller rätt till studiestöd för utlandsstudier. Den utländske medborgaren har då rätt till studiestöd för utlandsstudier på samma villkor som en svensk medborgare. Utländska medborgare som har grundläggande rätt till studiestöd för studier i Sverige kan också få studiemedel för utlandsstudier inom utbytesprogram.

6.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som har studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestödet men kan senare ha blivit svenska medborgare. Prövningen av grundläggande rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till de studier som redovisas här utan kan ha gjorts tidigare.

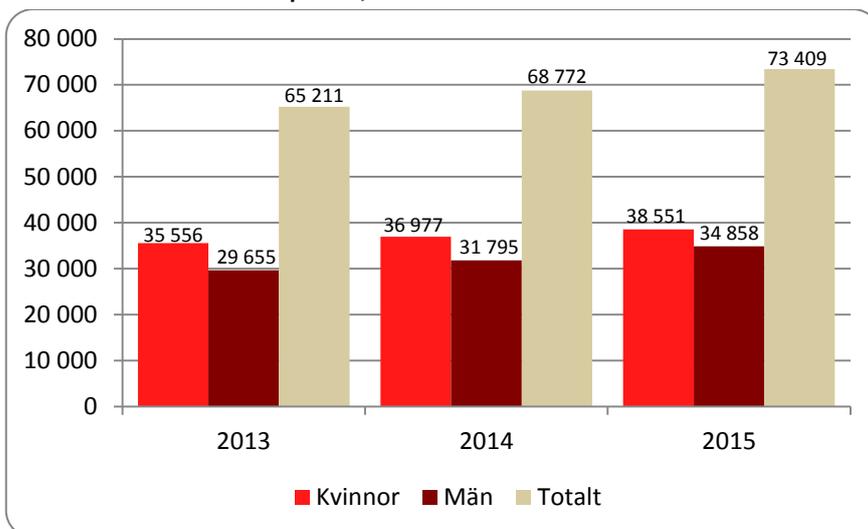
6.2.1 Antalet som studerar med svenskt studiestöd ökar

Under 2015 fick 73 400 utländska medborgare studiestöd utbetalt från CSN, vilket motsvarade 9 procent av samtliga som fick studiehjälp eller studiemedel det året. Antalet utländska medborgare som studerade med studiestöd ökade med 7 procent mellan 2014 och 2015. De senaste årens tilltagande migration till Sverige är en trolig förklaring bakom ökningen.

---

⁸⁴ Reglerna om samordning av familjeförmåner finns i förordningarna (EEG) 1408/71 och (EG) 883/2004 och påverkar i vissa fall en persons rätt till studiebidrag och extra tillägg för studier inom EES och Schweiz.

Diagram 6.1 Antal utländska medborgare med svenskt studiestöd, fördelat på kön, 2013–2015¹

¹ Nettoräknat antal studerande med studiemedel, studiehjälp, Rg-bidrag och lärlingsersättning. En studerande kan få flera studiestöd under ett år. Det medför att om antalet studerande i diagram över studiehjälp och studiemedel summeras blir summan högre än antalet som redovisas här.

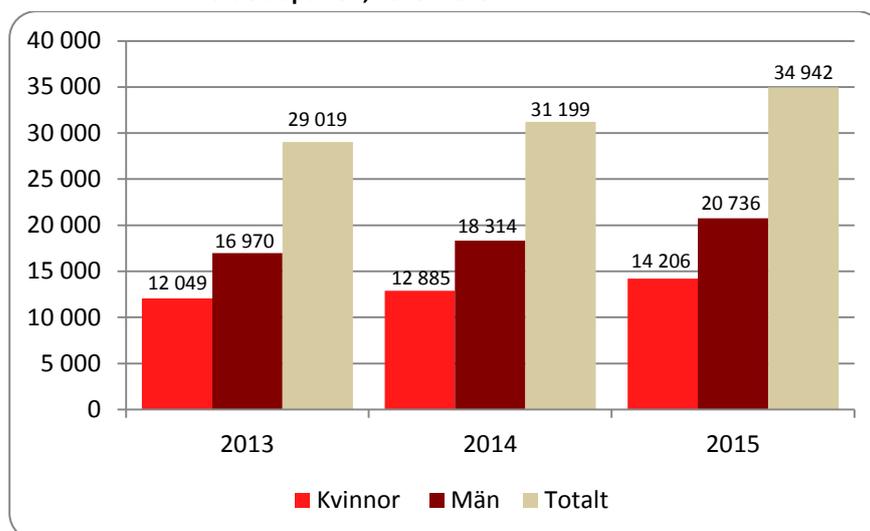
Ökningen av antalet utländska medborgare med studiestöd har varit större för män än för kvinnor. Antalet män som har studerat med svenskt studiestöd har ökat med 10 procent och antalet kvinnor med 4 procent sedan 2014. Andelen kvinnor har minskat med 1 procentenhet till 53 procent under samma period. De flesta utländska studerande med studiestöd hade, vid ansökningstillfället, medborgarskap i länder i Asien, Afrika samt i EU-länder i nämnd ordning. Detta gäller både för män och för kvinnor.

6.2.2 Utländska medborgare med studiehjälp

Under 2015 studerade 34 900 utländska medborgare med studiehjälp. Antalet har ökat med 3 700 personer eller 12 procent jämfört med 2014.

Det är fler män än kvinnor med utländskt medborgarskap som får studiehjälp. Under 2015 uppgick andelen män till 59 procent. De flesta som fick studiehjälp, 41 procent, hade medborgarskap i något land i Asien, 27 procent hade medborgarskap i ett afrikanskt land och 13 procent var medborgare i ett EU-land. Antalet elever med studiehjälp som kommer från dessa delar av världen har ökat under de senaste tre åren. Ökningen är störst bland dem som kommer från ett land i Afrika. Andelsmässigt har studerande med medborgarskap i afrikanska länder ökat med 4 procentenhet det senaste året. Andelen som kommer från ett EU-land och andelen som kommer från ett land i Asien har minskat med 1 procentenhet vardera sedan 2013. De tre enskilt största länder studerande med studiehjälp hade medborgarskap i var Afghanistan, Somalia och Syrien.

Diagram 6.2 Antal utländska medborgare med studiehjälp¹, fördelat på kön, 2013–2015

¹ I antalet studerande ingår även studerande som endast haft lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

Utvecklingen speglar de senaste årens flyktingströmmar där antalet ensamkommande barn som beviljats uppehållstillstånd ökat med 1 100 personer, 57 procent, sedan 2013.⁸⁵ Denna trend kommer sannolikt att fortsätta under 2016 och påverka utflödet av studiehjälp och då framför allt extra tillägg⁸⁶. Under 2015 mottog Migrationsverket 35 400 ansökningar om asyl från ensamkommande barn, jämfört med 7 000 ansökningar 2014⁸⁷, vilket talar för att trenden kommer att fortsätta.

Tabell 6.1 Antal utländska medborgare¹ med inackorderingstillägg, extra tillägg och lärlingsersättning, fördelat på kön, 2014–2015

	Kvinnor	Män	Totalt
2014			
Extra tillägg	4 289	9 238	13 527
Inackorderingstillägg	117	102	219
Lärlingsersättning	105	194	299
2015			
Extra tillägg	5 436	11 273	16 709
Inackorderingstillägg	113	104	217
Lärlingsersättning	144	298	442

¹ De var utländska medborgare när de ansökte om stödet men kan senare under året ha fått svenskt medborgarskap.

⁸⁵ Migrationsverket, www.migrationsverket.se (2016-02-29). Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket* (åren 2013 och 2015).

⁸⁶ För mer information om extra tillägg se avsnitt 4.2.3.

⁸⁷ Migrationsverket, www.migrationsverket.se (2016-02-29). Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl* (för åren 2013 och 2015).

Antalet utländska medborgare som fick extra tillägg ökade med 24 procent 2015 jämfört med 2014. Även antalet som fick lärlingsersättning ökade något. Av de utländska medborgare som studerar med studiehjälp fick 38 procent av kvinnorna extra tillägg under 2015. Motsvarande andel bland männen var 54 procent. Bland samtliga studerande med studiehjälp i Sverige fick 6 procent extra tillägg under 2015. Detta visar att många av de utländska medborgare som får studiehjälp lever i mycket inkomstsvaga hushåll. En stor del av dem är förmodligen ensamkommande flyktingbarn vilket en tidigare studie av CSN har visat.⁸⁸

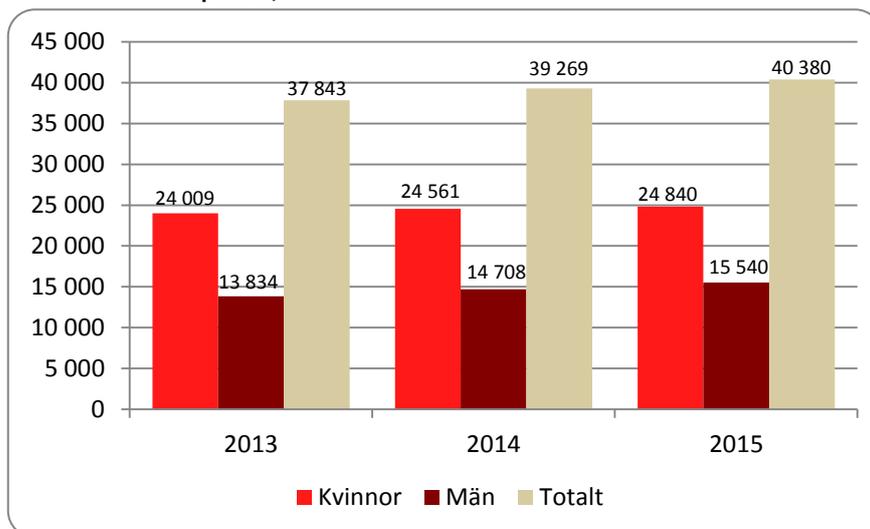
Av de utländska medborgarna med studiehjälp fick mindre än 1 procent inackorderingstillägg 2015. Denna andel är lägre än motsvarande andel för svenska medborgare som får studiehjälp.

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2015 var det 86 personer som studerade utomlands. Antalet har minskat något sedan 2014 då 95 studerande⁸⁹ fick studiehjälp för utlandsstudier.

6.2.3 Utländska medborgare med studiemedel

Under 2015 studerade 40 400 utländska medborgare med studiemedel. Antalet utländska medborgare som studerar med studiemedel har ökat med 1 100 personer eller 3 procent sedan 2014. Antalet män har ökat med 6 procent medan antalet kvinnor har ökat med 1 procent.

Diagram 6.3 Antal utländska medborgare med studiemedel, fördelat på kön, 2013–2015

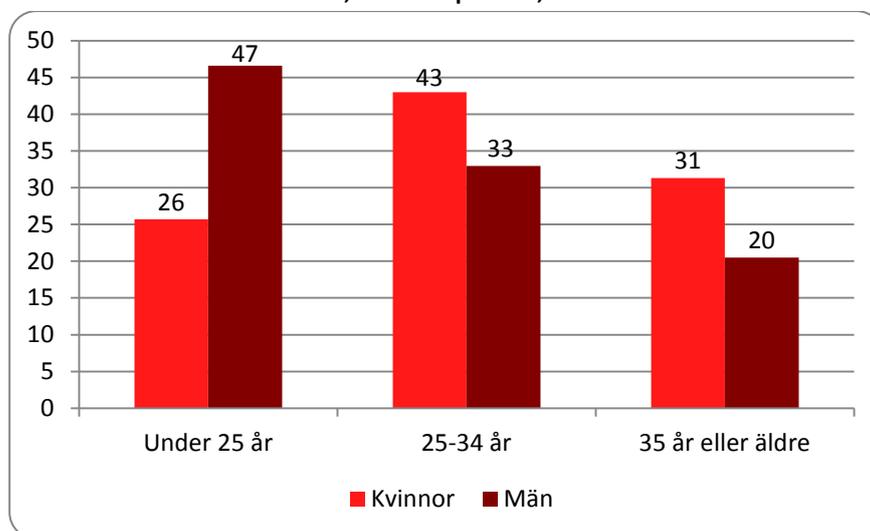
Trots att andelen män ökar är det betydligt fler kvinnor än män som studerar med studiemedel. Under 2015 uppgick andelen kvinnor till 62 procent. Av de utländska medborgare som fick studiemedel under 2015 hade 37 procent, medborgarskap i något land i Asien, 21 procent hade medborgarskap i ett land i Afrika och 19 procent var medborgare i ett EU-

⁸⁸ CSN (2012b).

⁸⁹ I Studiestödet 2014 uppgavs att 360 utländska medborgare studerade utomlands med studiehjälp. I detta antal ingick personer som fick studiehjälp på grund av att de omfattades av EU:s samordningsförfordningar. I årets rapport anges antalet exklusive de som omfattas av EU:s samordningsförfordningar.

land. De tre enskilt största länderna som utländska studerande med studiemedel hade medborgarskap i var Afghanistan, Somalia och Irak i nämnd ordning.

Diagram 6.4 Utländska medborgare med studiemedel, fördelat på kön och ålder, andelar i procent, 2015

Manliga utländska medborgare som studerar med studiemedel är relativt sett yngre än kvinnliga utländska medborgare med studiemedel. Hela 47 procent av männen var under 25 år, endast 26 procent av kvinnorna var i samma ålder.

Tabell 6.2 Antal och andel utländska medborgare med studiemedel, fördelat på kön och utbildningsnivå, andelar i procent, 2015

	Kvinnor		Män		Totalt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Grundskolenivå	9 466	39	4 584	30	14 050	36
Gymnasienivå	12 920	52	8 790	57	21 710	54
Eftergymnasial nivå	6 959	28	4 458	28	11 417	28

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår därför blir summan av andelarna större än 100.

Mer än hälften av de utländska medborgarna studerade med studiemedel på gymnasienivå under 2015, 57 procent av männen och 52 procent av kvinnorna studerade på denna nivå. En högre andel av kvinnorna studerade på grundskolenivå jämfört med männen. På eftergymnasial nivå var fördelningen bland män och kvinnor lika. Jämfört med 2014 ökade antalet studerande på gymnasienivå med 500 personer medan antalet studerande på grundskolenivå var närmast oförändrat. På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med 600 personer. Endast 2 procent av de utländska medborgarna, 600 personer, studerade utomlands med studiemedel under 2015.

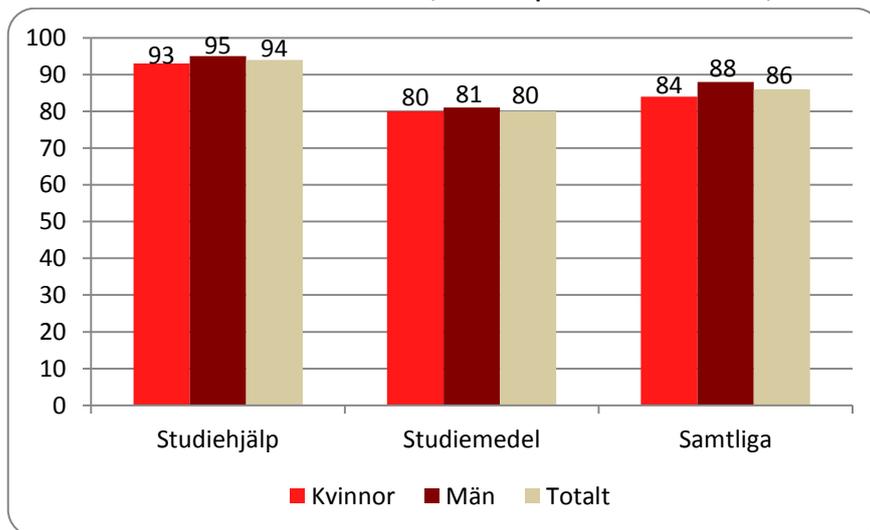
6.3 Prövning av rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över utländska medborgare som under 2015 har prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd.⁹⁰ Inledningsvis redovisas alla som prövats för den grundläggande rätten oavsett vilket studiestöd de har ansökt om. I avsnitt 6.3.2. redovisas uppgifter om de som ansökt om studiehjälp och i avsnitt 6.3.3 redovisas uppgifter om de som ansökt om studiemedel i samband med att de prövades för den grundläggande rätten till svenskt studiestöd. Nytt i årets rapport är att de som beviljas rätt till svenskt studiestöd enligt nationella rätt i tabell 6.3 och 6.4 fördelas efter flyktingar och övriga med permanent upphållstillstånd samt flyktingar med tidsbegränsade uppehållstillstånd.

6.3.1 Utländska medborgare som prövats för rätt till svenskt studiestöd

Under 2015 prövades 27 300 personer avseende den grundläggande rätten till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 3 procent, 800 personer, jämfört med 2014. Av alla som prövade under 2015 var 56 procent kvinnor.

Diagram 6.5 Andel utländska medborgare som beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och studiestöd, 2015

Totalt beviljades 86 procent, 23 500 personer, av alla sökande grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Av alla som prövades ansökte 11 300 personer om studiehjälp och 16 100 personer om studiemedel. Det var 900 personer fler som ansökte om studiehjälp 2015 jämfört med 2014, medan 100 personer färre ansökte om studiemedel under 2015 jämfört med föregående år. Av dem som ansökte om studiehjälp 2015 var 58 procent män och av dem som ansökte om studiemedel var 34 procent män. En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp beviljades grundläggande rätt jämfört med dem som ansökte om studiemedel.

⁹⁰ Alla som har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även personer som tidigare har haft studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut om grundläggande rätt ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod och därmed blivit prövade för grundläggande rätt igen.

Det har samband med att delar av studiehjälpen är familjeförmåner enligt EU-rätten⁹¹, och att regelverket därför är mer generöst för utländska medborgare som är yngre än 20 år, vilka oftast studerar med studiehjälp.

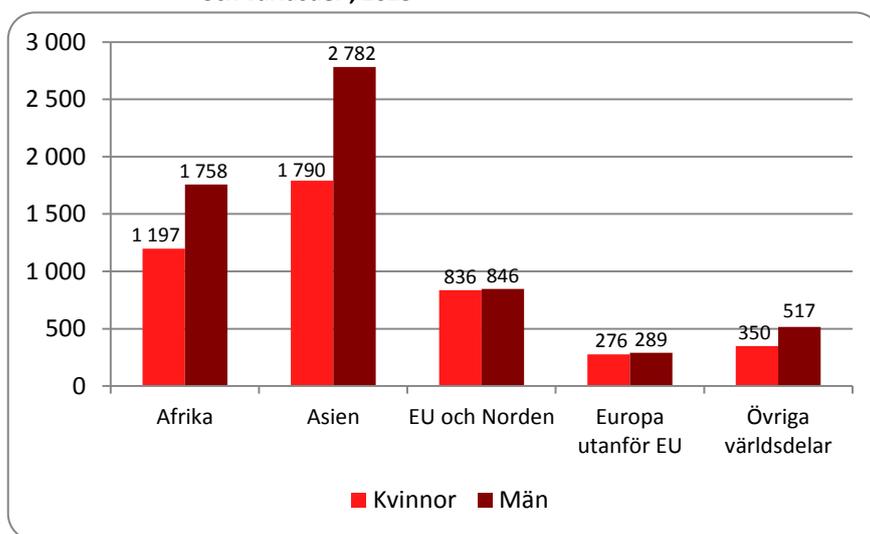
Under 2015 prövades totalt 4 300 personer för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dessa fick 2 500 personer, 58 procent, rätt till svenskt studiestöd. Övriga prövades enligt nationella villkor, av dem beviljades 21 000 personer, 91 procent, rätt till svenskt studiestöd.

6.3.2 Utländska medborgare som ansökt om studiehjälp och prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd

Det finns vissa skillnader i regelverket beroende på den studerandes ålder och om han eller hon har ansökt om studiehjälp eller studiemedel. Det är troligare att en person som är yngre än 20 år när han eller hon invandrar till Sverige, och som har en familjeanknytning här, uppfyller villkoren för rätt till studiestöd. Dessutom kan en person som ansöker om studiehjälp omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel.

Av de 10 600 personer som ansökte om studiehjälp och beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2015, var 58 procent män. Den högsta andelen, 43 procent, var medborgare i ett land i Asien. De senaste årens flyktingströmmar från Syrien börjar nu märkas i statistiken. Under 2015 passerade Syrien både Somalia och Afghanistan som det enskilt största landet som de som ansökte om studiehjälp hade medborgarskap i.

Diagram 6.6 Antal personer som ansökt om studiehjälp och beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd fördelat på kön och världsdel¹, 2015

¹ Lichtenstein, Schweiz och Turkiet ingår i Europa utanför EU.

Det var en högre andel män än kvinnor som ansökte om studiehjälp bland medborgare från Afrika, Asien och övriga världsdelar medan könsfördelningen var betydligt jämnare bland

⁹¹ Rätten till familjeförmåner regleras i ett antal EU-förordningar och direktiv. Delar av dessa finns införlivade i studiestödslagen och innebär att vissa utländska medborgare har rätt till studiehjälp i form av studiebidrag och extra tillägg.

dem som hade sitt medborgarskap i något europeiskt land. Högst andel män, 61 procent, fanns bland medborgare från länder i Asien.

Endast 35 utländska medborgare som prövades för grundläggande rätt till svenskt studiestöd ansökte om studiehjälp för studier utomlands Av dem beviljades 29 personer denna rätt.⁹²

Under 2015 prövades 400 personer, som ansökt om studiehjälp, för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dem fick 73 procent, 320 personer, bifall på sin ansökan. Övriga prövades enligt nationell rätt, av dem beviljades 95 procent, eller 10 300 personer, grundläggande rätt till svenskt studiestöd.

Tabell 6.3   Antal personer som ansökt om studiehjälp och fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2015¹

	Kvinnor	Män	Total
Nationell rätt⁸			
Permanent uppehållstillstånd (PUT)	3 430	5 153	8 583
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ²	2 534	4 259	6 793
Övriga ³	896	894	1 790
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd ⁴	10	9	19
Familjeanknytning ⁵	851	877	1 728
Sysselsättning ⁶	”	-	”
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	82	80	162
Varaktigt bosatta	6	18	24
Associeringsavtal ⁷	30	25	55
Gästforscardirektiv	5	”	5
Arbetstagare	”	5	5
Anhörig till arbetstagare	34	32	66

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med ” och att summeringar har justerats.

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som flyktingar, alternativt skyddsbehövande, synnerligen ömmande omständigheter eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder och som beviljats rätt till svenskt studiestöd.

⁴ Gruppen innefattar personer som har beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av särskilda skäl.

⁵ Gruppen innefattar två kategorier, dels personer som har beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av uppehållsrätt och varaktig anknytning, dels personer som har beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av särskilda skäl grundade på familjeanknytning.

⁶ Gruppen innefattar personer som beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

⁸ För ytterligare information gällande prövningen av nationell rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7.

⁹² Utöver dessa fick ett antal personer studiehjälp utan prövning av grundläggande rätt till svenskt studiestöd på grund av att de omfattas av EU:s samordningsförfordningar. CSN kan endast särredovisa de studerande där Försäkringskassan gör utbetalningarna och sedan rekviderar beloppet från CSN. Under 2015 var det 344 personer (varav 99 procent var utlandsstuderande) som Försäkringskassan rekviderade ersättning för från CSN.

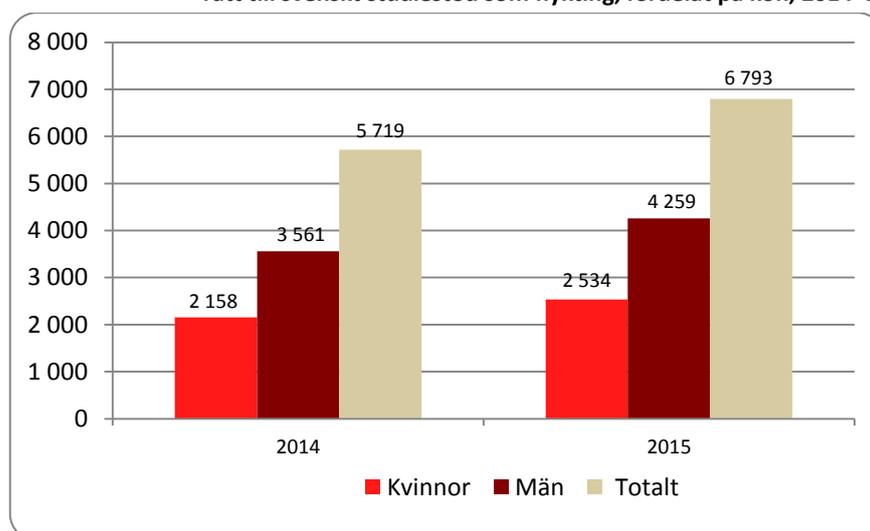
Av dem som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt beviljades de flesta med stöd av att de har permanent uppehållstillstånd i Sverige. Under 2015 fick 83 procent, 8 600 personer, av dem som ansökte om studiehjälp bifall med hänsyn till att de hade permanent uppehållstillstånd. Det är 1 000 personer fler jämfört med 2014. Av dem som hade permanent uppehållstillstånd och fick bifall hade 79 procent, 6 800 personer, flyktingstatus. Av dem var 63 procent män. Av samtliga som beviljades rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt fick 17 procent bifall på grund av familjeanknytning.

Av dem som prövades enligt EU-rätten fick de flesta, 51 procent, bifall med anledning av att de hade permanent uppehållsrätt. En person kan exempelvis få permanent uppehållsrätt om han eller hon vistats legalt i Sverige i fem år utan uppehåll och varit EU/EES-medborgare under denna tid.

Antalet flyktingar som beviljas rätt till studiehjälp ökar

Med flyktingar avses personer som har fått uppehållstillstånd som flykting, alternativt skyddsbehövande, eller för synnerligen ömmande omständigheter. Även de som fått uppehållstillstånd som anhörig till någon av de uppräknade kategorierna ingår i denna grupp.

Diagram 6.7 Antal personer som ansökt om studiehjälp och fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd som flykting, fördelat på kön, 2014–2015

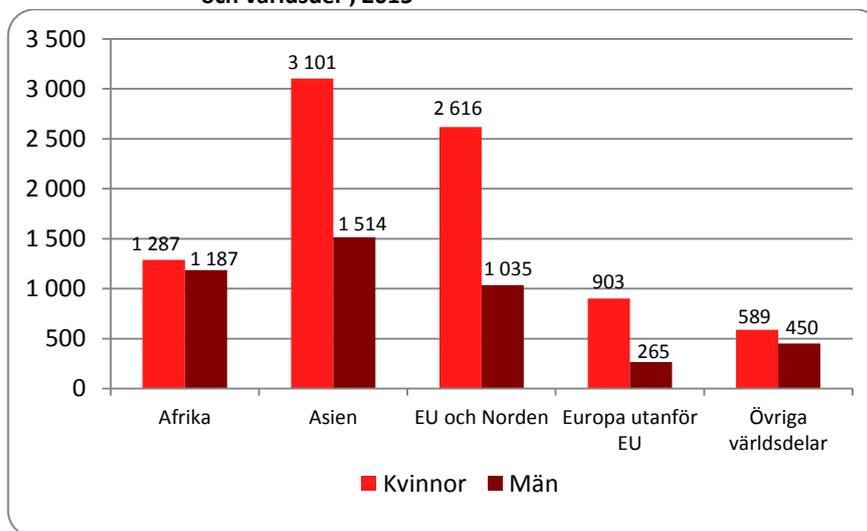
Under 2015 beviljades 6 800 personer, som ansökte om studiehjälp, rätt till svenskt studiestöd med anledning av att de hade flyktingstatus eller var anhörig till en person med flyktingstatus. Det var 1 100 personer fler jämfört med 2014, en ökning med 19 procent. Antalet män ökade med 700 personer och antalet kvinnor ökade med 400 personer. Männen är i majoritet bland dem som ansöker om studiehjälp. Andelen män uppgick till 63 procent 2015 vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2014.

6.3.3 Utländska medborgare som har ansökt om studiemedel och prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd

Det finns vissa skillnader i regelverket beroende på om den studerande ansöker om studie-hjälp eller studiemedel och hur gammal personen är. Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon familjeanknytning i landet, har svårare att uppfylla villkoren för att få grundläggande rätt till studiestöd.

Av de 12 900 personer som ansökte om studiemedel och beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2015, var 66 procent kvinnor. Den högsta andelen, 36 procent var medborgare i ett land i Asien medan de tre enskilt största medborgarskapsländerna var Somalia, Syrien och Polen i nämnd ordning. Syrien var inte med bland de tre största länderna 2014.

Diagram 6.8 Antal personer som ansökt om studiemedel och beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och världsdel¹, 2015

¹ Lichtenstein, Schweiz och Turkiet ingår i Europa utanför EU.

Andelen kvinnor var högre än andelen män bland medborgare från alla världsdelar. Jämnast könsfördelning var det bland medborgare från länder i Afrika. Högst andel kvinnor, 77 procent, fanns bland medborgare från något europeiskt land utanför EU och Norden.

Under 2015 ansökte 700 utländska medborgare om studiemedel för studier utomlands. Av dem beviljades 500 personer grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Antalet är oförändrat jämfört med 2014.

Under 2015 prövades 3 900 personer, som ansökt om studiemedel, för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dem fick 57 procent, 2 200 personer, bifall på sin ansökan. Övriga prövades enligt nationell rätt och av dem beviljades 89 procent, 10 800 personer grundläggande rätt till svenskt studiestöd.

Tabell 6.4   Antal personer som ansökt om studiemedel och fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2015

	Kvinnor	Män	Total
Nationell rätt⁷			
Permanent uppehållstillstånd (PUT)	5 715	3 261	8 976
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ¹	1 651	1 680	3 331
Övriga ²	4 064	1 581	5 645
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd ³	19	17	36
Familjeanknytning ⁴	560	283	843
Sysselsättning ⁵	811	214	1 025
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	454	251	705
Varaktigt bosatta	23	22	45
Associeringsavtal ⁶	14	3	17
Gästförsörjningsdirektiv	-	-	-
Arbetstagare	440	234	674
Anhörig till arbetstagare	590	204	794

¹ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som flykting, alternativt skyddsbehövande, synnerligen ömmande omständigheter eller som anhörig till någon av de uppräknade.

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder och som beviljats rätt till svenskt studiestöd.

³ Gruppen innefattar personer som har beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av särskilda skäl.

⁴ Gruppen innefattar två kategorier, dels personer som har beviljats grundläggande rätt till studiestöd på grund av uppehållsrätt och varaktig anknytning, dels personer som har beviljats grundläggande rätt på grund av särskilda skäl grundade på familjeanknytning.

⁵ Gruppen innefattar personer som beviljats rätt till svenskt studiestöd på grund av uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁶ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

⁷ För ytterligare information gällande prövningen av nationell rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7.

Av dem som ansökte om studiemedel 2015 beviljades de flesta grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt. Den vanligaste bifallsgrunden var att personen hade permanent uppehållstillstånd. Under 2015 fick 83 procent bifall med skälet att de hade permanent uppehållstillstånd. Detta gällde 80 procent av kvinnorna och 86 procent av männen. Av dem med permanent uppehållstillstånd beviljades 37 procent, 3 300 personer, med anledning av att de hade status som flyktingar eller anhörig till flykting. Det var 500 personer fler jämfört med 2014, en ökning med 17 procent.

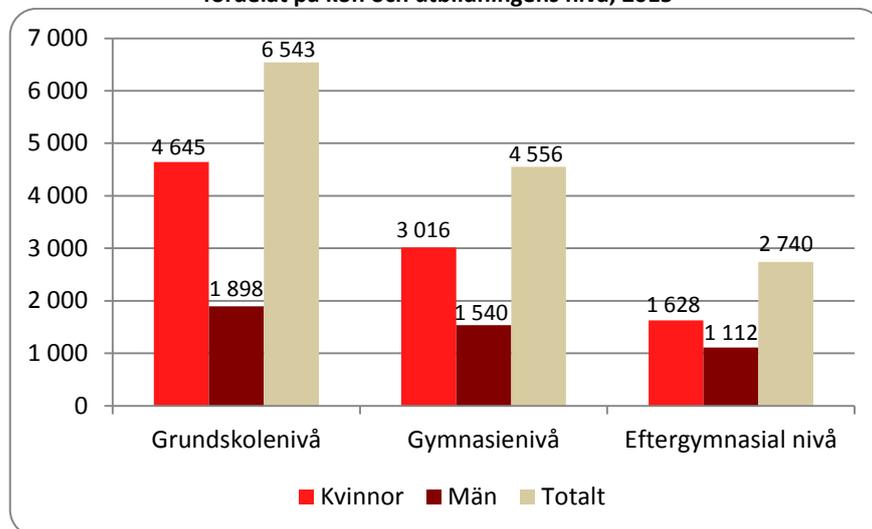
Av samtliga som beviljades rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt beviljades 8 procent detta med hänsyn till familjeanknytning och 9 procent beviljades med hänsyn till egen sysselsättning.

Av dem som beviljades rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten fick 36 procent bifall som anhörig till arbetstagare. Detta gällde 39 procent av kvinnorna och 9 procent av männen. Permanent uppehållsrätt var skälet för 32 procent. Att personen var arbetstagare utgjorde grund för 31 procent av bifallen.

Hög andel beviljas studiemedel på grundskolenivå

Av dem som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd och ansökte om studiemedel beviljades 47 procent studiemedel för studier på grundskolenivå, 33 procent beviljades för studier på gymnasienivå och 20 procent för studier på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.9 Antal personer som beviljats grundläggande rätt och studiemedel, fördelat på kön och utbildnings nivå, 2015

Av kvinnorna var det 50 procent som beviljades studiemedel för grundskolestudier medan motsvarande andel bland männen var 42 procent. Männen studerade i något större utsträckning än kvinnorna på gymnasienivå, 34 procent, och på eftergymnasial nivå, 24 procent. Motsvarande andelar bland kvinnorna var 32 procent på gymnasienivå och 18 procent på eftergymnasial nivå.

7 Återkrav

7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiemedel och studiehjälp som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än han eller hon meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.⁹³

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det dock på flera sätt prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Om den studerande inte förväntas ha insett det, ska CSN inte fatta något beslut om återkrav. Vid inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. På återkrav av studiemedel utgår ränta från den dag pengarna betalades ut. Under 2015 var räntan på återkrav 3,65 procent. CSN medger betalningsplaner om det finns skäl för detta. Om det finns synnerliga skäl kan ett återkrav efterges. Med detta menas att återkravet inte behöver betalas tillbaka som en återkravsskuld. Om ett återkrav som eftergivits på grund av synnerliga skäl endast består av bidrag, skrivs återkravsskulden av. Om återkravet även består av lån läggs denna del tillbaka till den ordinarie studieskulden och får betalas tillbaka enligt de vanliga återbetalningsreglerna.

I vissa fall får ett beslut ändras så att det belopp som har betalats ut för mycket dras av från kommande utbetalningar. Detta sätt att verkställa ett återkrav omfattas inte av redovisningen i detta kapitel.

Studerande på gymnasienivå kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir han eller hon själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerats.

---

⁹³ För rekryteringsbidraget, som numera har upphört som stödform, gällde i princip samma regler om återkrav som för studiemedel.

7.2 Antal återkrav och utestående fordran

Under 2015 ökade antalet beslut om återkrav med 1 200 jämfört med 2014, vilket motsvarar en ökning med 2 procent.

Tabell 7.1 Antal beslut¹ om återkrav, fördelat på stödform och kön, 2011-2015

Beslutsår	Studiehjälp ²		Studiemedel		Totalt
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
2011	10 461	8 041	31 631	21 932	72 245
2012	11 037	8 808	33 476	23 897	78 998
2013	10 123	8 078	22 325	16 476	58 813
2014	9 756	7 815	23 906	17 016	60 484
2015 ^{3,4}	8 957	7 912	26 177	18 600	61 646

¹ I uppgifterna ingår inte återkrav som senare har upphävts efter överklagande eller omprövning. Ett beslut kan omfatta återkrav för mer än ett kalenderhalvår

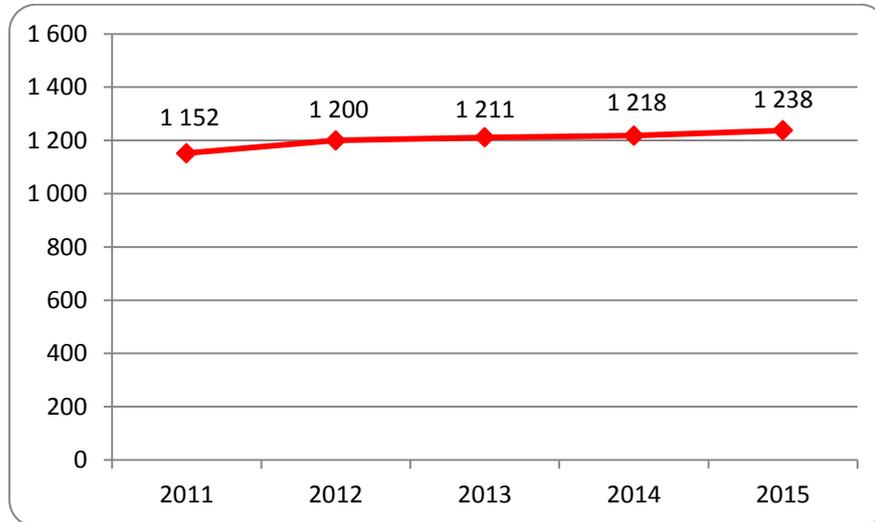
² I studiehjälp ingår även återkravsbeslut om Rg-bidrag och från och med 2015 även lärlingsersättning.

³ Från och med 2015 ingår separata beslut om återkrav av exempelvis inackorderingstillägg och tilläggsbidrag i fördelningen på stödform. Om siffrorna redovisats som tidigare var det 8 377 kvinnor och 7 199 män som fick beslut om återkrav för studiehjälp, och 25 611 kvinnor och 18 216 män som fick beslut om återkrav för studiemedel.

⁴ Enligt utsökning i CSN:s Data Warehouse 2016-01-21. Siffrorna är en ögonblicksbild och förändras löpande.

Det genomsnittligt återkrävda beloppet, exklusive ränta, var 7 200 kronor under 2015. Det är 1 000 kronor högre jämfört med 2014. En stor del av ökningen är kopplad till höjningen av grundlånnet vid ingången av 2015.

Diagram 7.1 Återkravsfordran den 31 december, miljoner kronor, 2011-2015¹

Under 2015 ökade återkravsfordran med 2 procent jämfört med 2014. Ökningstakten var 1 procentenhet högre jämfört med 2014. Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2015.

Vid samma tidpunkt fanns det 87 700 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 14 100 kronor. Genomsnittsbeloppet är 300 kronor högre, medan antalet personer har minskat med 500 jämfört med 2014.

Återkravsskulderna var fördelade på 65 100 personer. Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 19 000 kronor vid slutet av 2015, vilket var 500 kronor högre än vid utgången av 2014. De återkravsskulder som finns i fordran är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som beslutas. Detta beror på att många återkravsskulder är gamla och att ränta har tillkommit under många år.

CSN beräknar årligen osäkra fordringar för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker.⁹⁴ Enligt 2015 års beräkningar är 729,8 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav osäker. Den osäkra delen utgör 61 procent av den totala fordran för återkrav.

Tabell 7.2   Antal nya respektive slutreglerade återkrav, fördelat på antal återkravsskulder och antal personer, 2015

	Antal återkravsskulder	Antal personer
1 januari	88 065	65 615
Nya återkrav ¹	64 549	53 913
Slutreglerade återkrav	64 948	54 458
31 december	87 666	65 070
Förändring	-399	-545

¹ I uppgiften ingår även beslut om återkrav som upphävdes senare under året. De beslut som har upphävts ingår även i antalet slutreglerade återkrav.

Under 2015 var antalet nya återkravsskulder något färre än antalet slutreglerade, vilket innebär att antalet skulder minskade under året. Detsamma gäller antalet personer med en återkravsskuld.

⁹⁴ För mer information, se avsnitt 8.8.

7.3 Orsaker till återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster.

Tabell 7.3 Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, fördelat på orsak, kronor, 2015

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst	18 766	10 700
Ogiltig frånvaro	12 783	1 300
Minskad studieomfattning	11 718	8 500
Studieavbrott	9 263	6 800
Övrigt	5 703	6 400
Inkomständring	3 413	8 800
Totalt, netto ¹	61 646	7 200

¹ Totalt, netto visar giltiga beslut. Antalet beslut är lägre än antalet nya beslut enligt tabell 7.2. I tabell 7.2 visas även ogiltiga beslut.

Av de återkrav som beslutades under 2015 berodde 30 procent på efterkontrollerad inkomst. Andelen var 1 procentenhet högre än under 2014. Under 2015 kontrollerades inkomster för inkomståret 2013. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro avser endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Tabell 7.4 Antal återkravsskulder den 31 december och genomsnittlig återkravsskuld, fördelat på orsak, kronor, 2015

	Antal återkravsskulder	Genomsnittlig återkravsskuld
Studieavbrott	26 440	12 000
Minskad studieomfattning	20 716	12 100
Uppgift saknas ¹	12 268	24 700
Efterkontrollerad inkomst	10 083	18 900
Ogiltig frånvaro	10 020	2 200
Övrigt	7 668	19 400
Inkomständring	501	12 700
Totalt	87 666	14 100

¹ För återkrav beslutade före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Fördelningen av antalet återkrav per orsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året. Det beror på att mottagarna av ett återkrav är olika benägna att reglera sin återkravsskuld.

Av de obetalda återkravsskulderna den 31 december 2015 beror 26 400 på avbrutna studier. Den näst vanligaste orsaken till de återkrav som var oreglerade vid årsskiftet är att den studerande hade minskat sin studieomfattning.

Tabell 7.5 Andel av fattade beslut 2015 respektive återkravsskulder den 31 december, fördelat på återkravsorsak, procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna den 31 december 2015
Efterkontrollerad inkomst	30,4	11,5
Minskad studieomfattning	20,7	23,6
Ogiltig frånvaro	19,0	11,4
Studieavbrott	15,0	30,1
Övrigt	9,3	8,7
Inkomständring	5,5	0,6
Uppgift saknas ¹		14,0

¹ För återkravsbeslut före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2015 beror 30 procent på studieavbrott. Det är samma nivå som de två föregående åren. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 15 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av hög inkomst betalar däremot ofta återkravet direkt.

7.4 Efterkontrollerad inkomst

Under 2015 var kvinnorna överrepresenterade bland dem som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, i förhållande till andelen kvinnor bland samtliga studiemedeltagare. Bortsett från 2013, då männen var marginellt överrepresenterade, har kvinnorna varit något överrepresenterade även tidigare år.

Tabell 7.6 Medelinkomst för personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på beslutsår, inkomstår och kön, kronor, 2011–2015

Beslutsår	Inkomstår	Medelinkomst kvinnor	Medelinkomst män
2011	2009	195 700	201 300
2012	2010	199 900	209 700
2013	2011 ¹	252 292	255 262
2014	2012	248 258	273 119
2015	2013	262 020	269 975

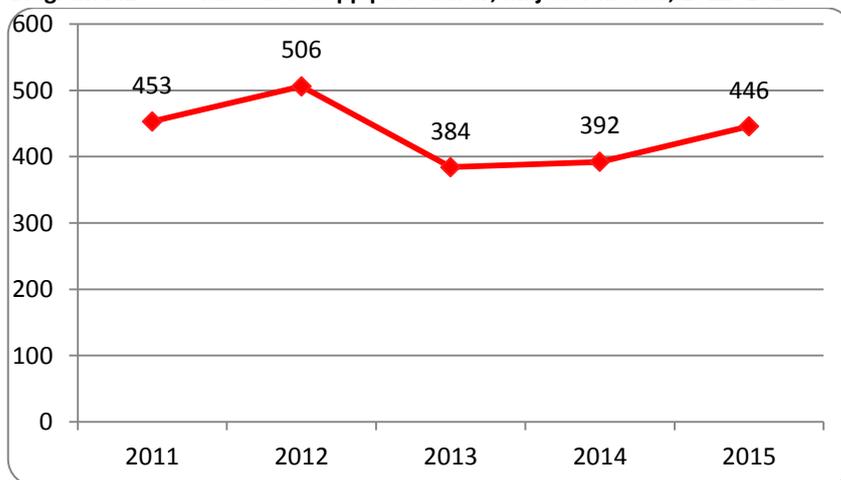
¹ Från och med inkomståret 2011 hade de som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst betydligt högre genomsnittliga inkomster än tidigare år. Detta beror på att fribelopsgränsen höjdes den 1 januari 2011.

Till skillnad från den vanliga efterkontrollen av inkomst måste studerande med tilläggsån ha haft en viss inkomst innan studierna påbörjades. De som vid ansökan uppgivit en tillräckligt hög inkomst, men som vid efterkontrollen visade sig ha en faktisk inkomst som var lägre än gränsen för rätt till tilläggsån, återkrävs på det belopp som betalats ut felaktigt. Under 2015 fattade CSN 200 beslut om återkrav av denna orsak, vilket är samma antal som under 2014.

7.5 Betalning av återkrav

Under 2015 betalades det in 446 miljoner kronor i återkrav. Det är 14 procent mer än under 2014. En förklaring till det kan vara att antal beslut om återkrav med orsaken efterkontrollerad inkomst var 14 procent fler 2015 än 2014. Denna typ av återkrav blir ofta betalda relativt omgående.

Diagram 7.2 Inbetalt belopp på återkrav, miljoner kronor, 2011–2015

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 82 procent slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2015. Det är en marginell ökning jämfört med 2014. Högst andel som har slutreglerat sitt återkrav finns, i likhet med tidigare år, bland de 300 personer som fått återkrav på grund av minskad studieomfattning. Denna andel var 88 procent. Bland de 11 300 personer som fick ett återkravsbeslut på grund av ogiltig frånvaro, hade 82 procent slutreglerat återkravet vid årets slut.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel under 2015 var det 75 procent som hade slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2015. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2014. Andelen som hade slutreglerat var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora mellan de olika återkravsorsakerna. Av dem som fått återkrav på grund av anmäld inkomständring hade 88 procent slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Det är en förbättring med 1 procentenhet jämfört med 2014. Av dem som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 86 procent slutreglerat sitt återkrav. Av dem som hade fått återkrav på grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 65 respektive 64 procent slutreglerat sitt återkrav.

De personer som hade en återkravsskuld vid utgången av 2015 hade förhållandevis låga inkomster. Genomsnittsinkomsten var 104 100 kronor, vilket dock är en ökning med 2 procent jämfört med 2014.

Av återkravsskulderna den 31 december 2015 fanns 22 procent hos Kronofogdemyndigheten. Detta är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2014.

Sammantaget tyder de redovisade uppgifterna på att låga inkomster är en avgörande orsak till att återkrav inte regleras och att många personer som får ett återkrav har kvar skulden under lång tid.

8 Återbetalning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Samtidigt slår målen för studiestödet fast att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. För att målen ska uppnås är det viktigt att de utbetalningar som görs är korrekta och att den del av studiestödet som utgörs av lån återbetalas.⁹⁵

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlas i kapitel 7.

8.1 Tre lånetyper

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Lånetypen studiemedel, som lämnades före 1989, är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalas normalt tillbaka senast vid 50 års ålder.

Lånetypen studielån, som lämnades mellan 1989 och 2001, har en inkomstbaserad återbetalning, där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt senaste beslut om slutlig skatt.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som det betalas ut. Räntan för annuitetslånet var 1,0 procent under 2015. Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på skuldens storlek, räntan för året, antalet år som återbetalningen beräknas pågå och ett uppräkningsstal. Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

8.2 Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

Inom samtliga tre lånetyper finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som har annuitetslån kan få nedsättning av årsbeloppet vid nya studier med studiemedel eller utbildningsbidrag för doktorander. Det är också möjligt för låntagare med låga inkomster att ansöka om och få nedsättning. Årsbeloppet kan sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.⁹⁶ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

---

⁹⁵ Se Prop. 2015/16:1. Budgetpropositionen för 2016. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

⁹⁶ Till och med det år låntagaren fyller 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. Från och med det år låntagaren fyller 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

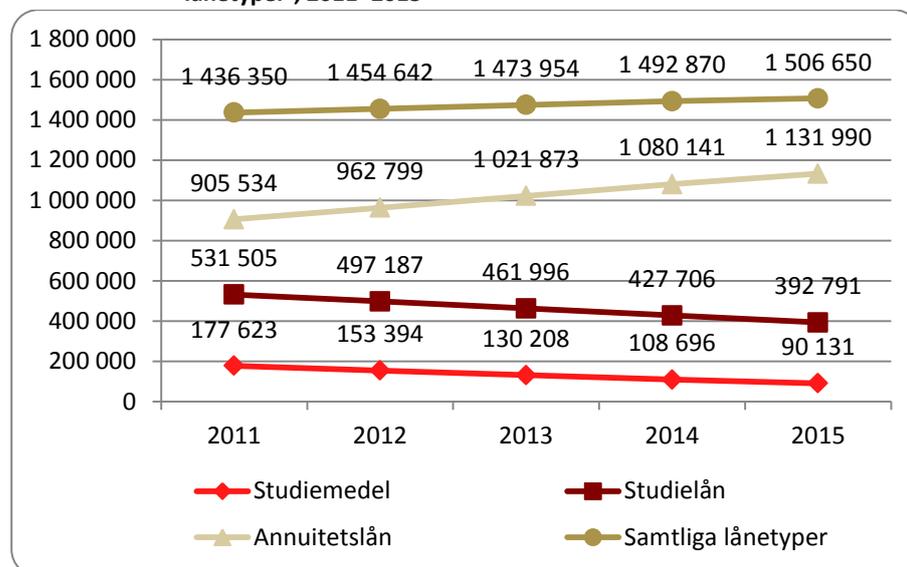
I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Avskrivning av annuitetslånet kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivning vid 65 års ålder eller om låntagaren avlider. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivna med högst hälften om han eller hon fortsätter sina studier på högskolan. Avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

8.3 Låntagare och fordran

8.3.1 Antal låntagare och lån

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 13 800 personer under 2015. Den 31 december 2015 fanns det 1 506 700 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att antalet nya låntagare har varit fler än de låntagare som slutreglerat sina lån. Det totala antalet lån var 1 614 900 stycken.

Diagram 8.1 Antal personer med studieskuld fördelat på lånetyp och samtliga lånetyper¹, 2011–2015²

¹ Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

² Den 31 december respektive år.

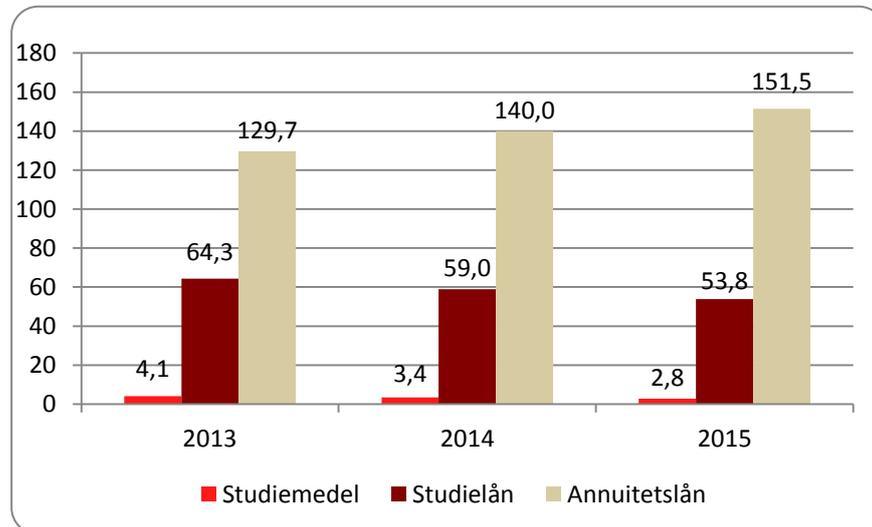
Antalet låntagare minskar naturligt nog för de båda äldre lånetyperna medan det ökar för den nyare lånetypen annuitetslån. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 51 800 personer under 2015, trots att 31 700 låntagare slutreglerade sina lån under året. Av låntagarna med annuitetslån var 662 300 kvinnor och 469 100 män. Kvinnorna utgjorde därmed 59 procent av låntagarna. Könsfördelningen har varit i stort sett oförändrad under lång tid.

En del låntagare har mer än ett lån. Antalet låntagare med två, eller i vissa fall tre, lånetyper uppgick 2015 till 106 800 personer. Det är en minskning med 12 procent jämfört med året innan. I takt med att de äldre lånen slutregleras minskar antalet låntagare som har mer än ett lån.

8.3.2 Fordran på lån

Den 31 december 2015 var den totala utestående fordran 208,3 miljarder kronor⁹⁷ varav 1,2 miljarder kronor var avgifter. Fordran ökade med 5,7 miljarder kronor under 2015. Det motsvarar en ökning med 3 procent.

Diagram 8.2 Utestående fordran¹ av lån för studier fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2013–2015²

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Den 31 december respektive år.

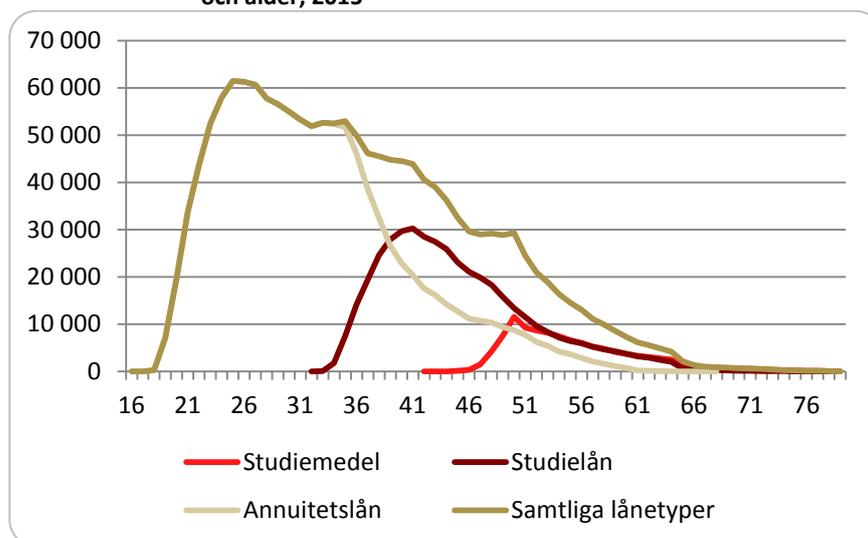
En orsak till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån ökat mer än inbetalningarna. Under 2015 ökade utbetalningarna av lån med 2,2 miljarder kronor medan inbetalningarna av lån ökade med 470 miljoner kronor.

De ökade utbetalningarna av lån beror främst på att grundlånet höjdes med 900 kronor för fyra veckors heltidsstudier vid ingången av 2015.⁹⁸

⁹⁷ I beloppet ingår, förutom ordinarie lån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

⁹⁸ Se även avsnitt 5.2.1, 5.4.2 och 5.4.3 för mer information om ökade utbetalningar av grundlån och merkostnadslån.

Diagram 8.3 Antal låntagare, fördelat på lånetyp, samtliga lånetyper¹ och ålder, 2015

¹ Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

Den mest uppenbara skillnaden mellan låntagare med olika lånetyper är deras ålder. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Åldersskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomst och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, osäkra fordringar och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

8.3.3 Skuldsättning

Den genomsnittliga studieskulden varierar mellan lånetyperna. Lägst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studiemedel. Högst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studielån.

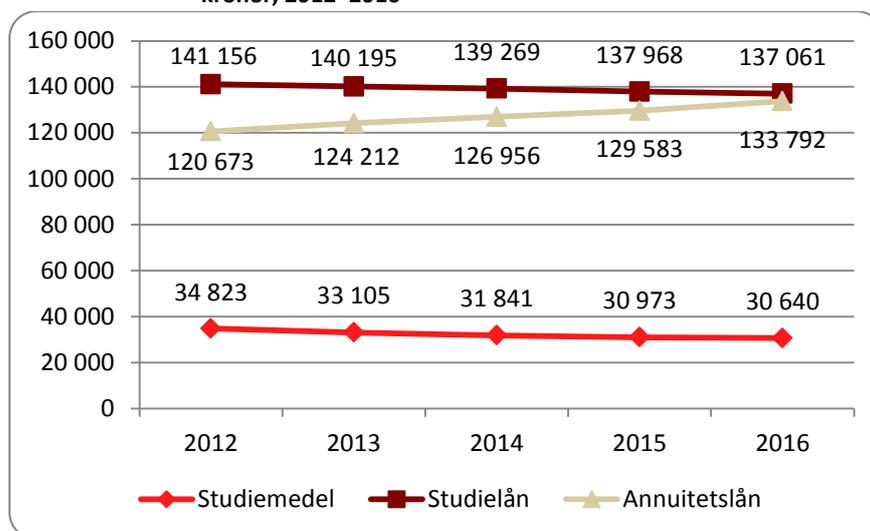
Det finns flera orsaker till skillnaderna mellan genomsnittliga skulder för de olika lånetyperna. Låntagare med studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån⁹⁹. Många har därför lämnat studierna bakom sig och betalar i stället på sina studieskulder.

Att låntagarna med studielån trots detta har en genomsnittsskuld som överstiger skulden för dem med annuitetslån beror främst på att bidragsdelen höjdes i samband med studiestödsreformen 2001. Att bidragsdelen höjdes innebar samtidigt att lånedelen minskade, vilket hittills har hållit nere skulderna för de låntagare som har annuitetslån.

Efter studiestödsreformen 2001 har lånedelen höjts ett antal gånger. Den senaste höjningen gjordes vid ingången av 2015, vilket leder till en ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån.

⁹⁹ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 8.3.2.

Diagram 8.4 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, fördelat på lånetyp, kronor, 2012–2016

¹Den 1 januari respektive år.

Den 1 januari 2016 var den totala genomsnittliga skulden för låntagare med studiemedel, studielån och annuitetslån 138 100 kronor. Det är 2 500 kronor högre än året innan.

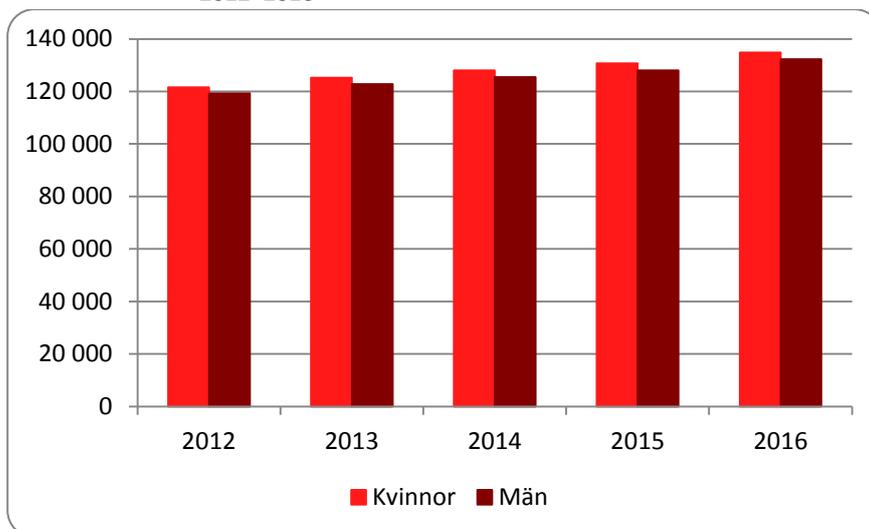
Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2015 från 129 600 kronor till 133 800 kronor. Låntagare med studielån har högst genomsnittsskuld med 137 100 kronor, men den minskade för femte året i rad.

För låntagare med studiemedel fortsatte genomsnittsskulden att minska, vilket den kontinuerligt har gjort sedan ingången av 1997. Minskningen avtar för varje år, och vid ingången av 2016 skedde ett trendbrott. Genomsnittsskulden har åter börjat öka för män, vilket ledde till att män inom lånetypen nu har högre genomsnittsskulder än kvinnor. Utvecklingen beror på att genomslaget av de låntagare som betalar av lite på sin skuld blir större för varje år.

Utvecklingen av skuldsättningen för låntagare med annuitetslån beror bland annat på hur stora lån som betalas ut och därmed på fördelningen mellan bidrag och lån inom studiemedelssystemet.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Se även avsnitt 5.4 om lån under studietiden.

Diagram 8.5 Genomsnittlig skuld på annuitetslån, fördelat på kön, kronor, 2012–2016¹

¹ Den 1 januari respektive år.

Inledningsvis hade män med annuitetslån högre studieskulder än kvinnor med annuitetslån. Sedan 2008 har dock kvinnor högre skulder på sina annuitetslån jämfört med män. Denna förändring beror enligt CSN:s bedömning på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under något längre tid än män, samt att männen betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnorna. Den 1 januari 2016 var den genomsnittliga skulden för kvinnor 134 800 kronor och för män 132 300 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket låntagarna betalar på sina lån. För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i avsnitt 5.4.5 även uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, det vill säga direkt efter studiernas slut.

8.4 Debitering och inbetalning

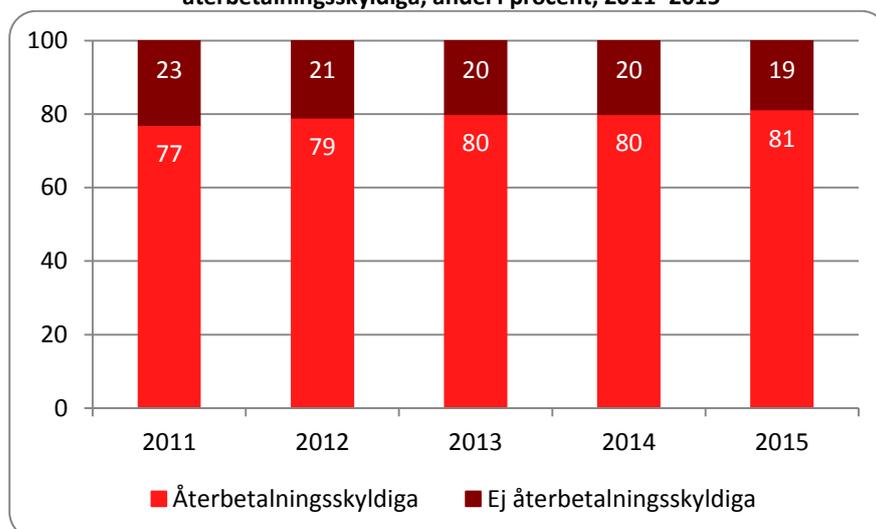
8.4.1 Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2015¹⁰¹ var det 1 290 300 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 15 900 personer jämfört med 2014. Totalt var 86 procent av samtliga låntagare återbetalningsskyldiga under 2015.

¹⁰¹ Antalet låntagare som var återbetalningsskyldiga vid ingången av 2015 ses som återbetalningsskyldiga hela året.

Diagram 8.6 Låntagare med annuitetslån, fördelat på återbetalningsskyldiga och ej återbetalningsskyldiga, andel i procent, 2011–2015¹

¹ Per den 1 januari respektive år.

För lånetypen annuitetslån ökade antalet återbetalningsskyldiga låntagare med 55 700 personer, medan antalet återbetalningsskyldiga fortsatte att minska för de äldre lånetyperna. Andelen återbetalningsskyldiga för annuitetslån ökar kontinuerligt. Inom de två äldre lånetyperna studiemedel och studielån är alla låntagare återbetalningsskyldiga sedan 2014.

I det totala antalet återbetalningsskyldiga låntagare 2015 fanns 1 700 personer som bara hade administrativa avgifter kvar att betala.

8.4.2 Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 12 miljarder kronor i årsbelopp för 2015.

Av samtliga återbetalningsskyldiga med annuitetslån debiterades 46 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor. När det gäller studielån är det vanligast att CSN debiterar ett belopp i intervallet 10 000–14 999 kronor. För återbetalningsskyldiga av studiemedel är det vanligast att årsbeloppet återfinns i intervallet 4 000–4 999 kronor.

Tabell 8.1 Antal och andelar i procent återbetalningsskyldiga med annuitetslån, fördelat på kön och årsbelopp, kronor, 2015

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	5 300	4 153	9 453	1,1
1-1 999	7 152	6 787	13 939	1,9
2 000-2 999	2 102	1 726	3 828	0,5
3 000-3 999	11 206	7 583	18 789	2,1
4 000-4 999	4 524	3 394	7 918	0,9
5 000-5 999	8 309	5 434	13 743	1,6
6 000-6 999	229 958	171 187	401 145	45,8
7 000-7 999	64 064	38 478	102 542	11,7
8 000-8 999	44 518	28 969	73 487	8,4
9 000-9 999	33 742	23 280	57 022	6,5
10 000-14 999	77 720	54 831	132 051	15,1
15 000-19 999	14 626	8 780	23 406	2,7
20 000-	10 752	7 130	17 882	2,0
Totalt	513 473	361 732	875 205	100

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån debiterades 5 procent ett årsbelopp på 15 000 kronor eller högre. Motsvarande andel av låntagarna med lånetypen studielån var 26 procent och av låntagarna med studiemedel 2 procent.

Tabell 8.2 Genomsnittliga årsbelopp, fördelat på lånetyp och kön, 1 januari 2013–2015

	2013			2014			2015		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Studiemedel	5 798	5 843	5 814	5 689	5 544	5 636	5 559	5 204	5 433
Studielån	10 926	13 093	11 800	11 383	13 327	12 161	11 796	13 413	12 437
Annuitetslån	8 331	8 169	8 264	8 440	8 281	8 374	8 603	8 450	8 539

Storleken på de genomsnittliga årsbeloppen varierar både mellan lånetyperna och mellan kvinnor och män inom respektive lånetyp. Störst könsmässig skillnad finns det bland återbetalningsskyldiga av studielån där männens genomsnittliga årsbelopp är 1 600 kronor högre än kvinnornas. Detta återspeglar inkomstskillnaderna mellan könen bland dessa låntagare.

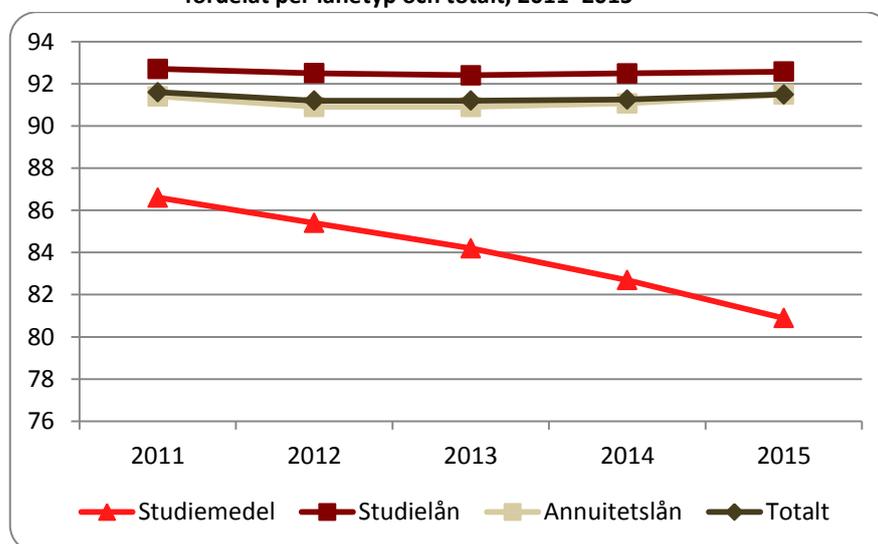
Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp för annuitetslån är väsentligt mindre. Återbetalningsskyldiga kvinnor med annuitetslån debiteras normalt ett årsbelopp som är cirka 160 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder.

8.4.3 Inbetalningar

Under 2015 gjordes inbetalningar på 13,3 miljarder kronor för lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. I beloppet ingår kapital, ränta och avgifter (inklusive uppläggningsavgifter). Även förtida inbetalningar ingår i beloppet. För annuitetslånet betalades 7,2 miljarder kronor in under 2015. Motsvarande siffra för studielånet var 5,5 miljarder. För lånetypen studielån betalades 527 miljoner in under 2015. Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för studielån och studiemedel. Förklaringen till det är att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet, till skillnad mot inom studielån och studiemedel där låntagarna blir färre i takt med att dessa lån slutregleras.

Av de debiterade beloppen för 2015 betalade låntagarna under året in totalt 11,1 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,5 procent av vad som debiterats för året, vilket är en marginellt högre andel än 2014.

Diagram 8.7 Andel inbetalt av aktuellt debiterat årsbelopp, procent, fördelat per lånetyp och totalt, 2011–2015

Under 2015 betalade låntagarna med studiemedel in 81 procent, medan låntagarna med studielån och annuitetslån betalade in 93 respektive 91 procent av de debiterade årsbeloppen.¹⁰² För studiemedel minskade andelen inbetalt belopp med 2 procentenheter jämfört med 2014. För annuitetslån och studielån ökade andelen något.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. Bosatta i Sverige betalade under 2015 in 94 procent av de debiterade beloppen, medan bosatta utomlands betalade in 70 procent.

För de utomlandsbosatta minskade betalningsgraden med 2 procentenheter jämfört med 2014. Det är svårt att hitta förklaringar till den minskade betalningsgraden. Det pågår alltjämt ett arbete med att klargöra orsakerna till utvecklingen, och med att nå målet att öka

¹⁰² Det är viktigt att notera att hela eller delar av ett årsbelopp kan betalas efter att avgiftsåret passerat. Detta ökar andelen inbetalt för ett visst avgiftsår över tid.

betalningsgraden bland utlandsbosatta. Dessa frågor har även berörts i ett regeringsuppdrag som CSN hade under 2015.¹⁰³

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt avgiftsår. Under 2015 betalade låntagarna in totalt 615 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år.

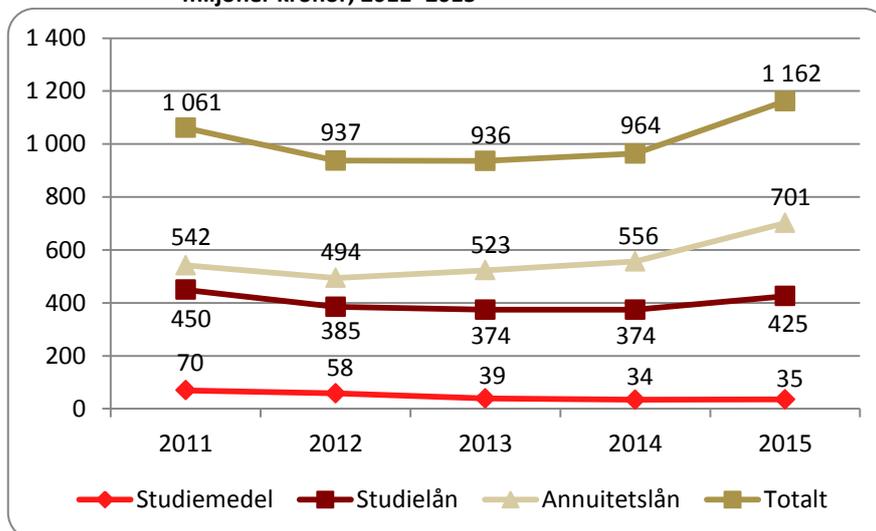
Tabell 8.3 Samtliga lånetyper: ackumulerade inbetalningar som andel av aktuellt debiterade årsbelopp (t.o.m. 31/12 avgiftsåret), fördelat efter bosättning, procent.¹

		Avgiftsår		
		2013	2014	2015
Avgiftsåret	Bosatta i Sverige	94,2	94,0	93,6
	Bosatta utomlands	73,7	72,3	70,3
Avgiftsåret +1	Bosatta i Sverige	96,3	96,0	
	Bosatta utomlands	78,7	77,0	
Avgiftsåret+2	Bosatta i Sverige	97,6		
	Bosatta utomlands	82,0		

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december avgiftsåret.

För bosatta i Sverige uppgick andelen inbetalt av debiterat belopp för avgiftsåret 2013 till 94 procent under själva avgiftsåret och till 98 procent andra året efter avgiftsåret, det vill säga 2015. För bosatta utomlands hade 82 procent av det debiterade beloppet betalats in två år efter avgiftsåret, jämfört med 74 procent under avgiftsåret. Andelsmässigt kommer det alltså för utlandsbosatta in en större andel av det debiterade beloppet efter avgiftsåret. En förklaring till detta kan vara att 7 procent av inbetalt belopp från utomlandsbosatta kommer efter inkassokrav. Dessa betalas sällan in under avgiftsåret.

Diagram 8.8 Förtida inbetalningar av lån, fördelat på lånetyp och totalt, miljoner kronor, 2011–2015

¹⁰³ CSN (2015e).

De förtida inbetalningarna uppgick till 1,2 miljarder kronor under 2015. Det är en ökning med 198 miljoner kronor jämfört med 2014. Ökningen har skett inom alla lånetyper, men är störst för annuitetslånet.

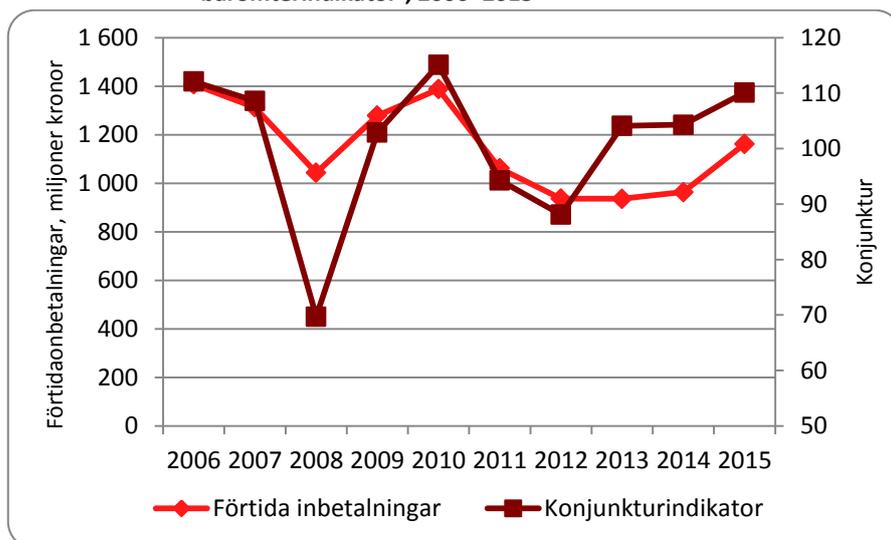
Under 2015 gjorde 77 800 låntagare förtida inbetalningar på sitt annuitetslån och 11 300 personer slutreglerade därigenom sina lån. Fördelningen mellan kvinnor och män i gruppen som betalade in i förtid överensstämmer med könsfördelningen för samtliga låntagare med annuitetslån. Av dem som gjorde förtida inbetalningar var det en överrepresentation av personer i åldern 25–34 år med lägre skulder än 100 000 kronor.

CSN har tidigare uppmärksammat att det tycks finnas ett samband mellan förväntningar på ekonomin och förtida inbetalningar. CSN har använt Konjunkturinstitutets så kallade barometerindikator som en indikation på förväntningarna på ekonomin.

Indikatorn bygger på månadsvisa enkäter bland hushåll och företag, vilket speglar stämningensläget bland dessa aktörer i den svenska ekonomin. Värdet över 100 visar på en starkare ekonomi än normalt, medan värden under 100 visar på en svagare ekonomi än normalt¹⁰⁴

I och med att både inbetalningarna och konjunkturförväntningarna ökade under 2015 finns det ännu inte skäl att avskriva det möjliga sambandet mellan konjunktur och förtida inbetalningar.

Diagram 8.9 Förtida inbetalningar av lån (miljoner kronor) och konjunkturinstitutets barometerindikator¹, 2006–2015

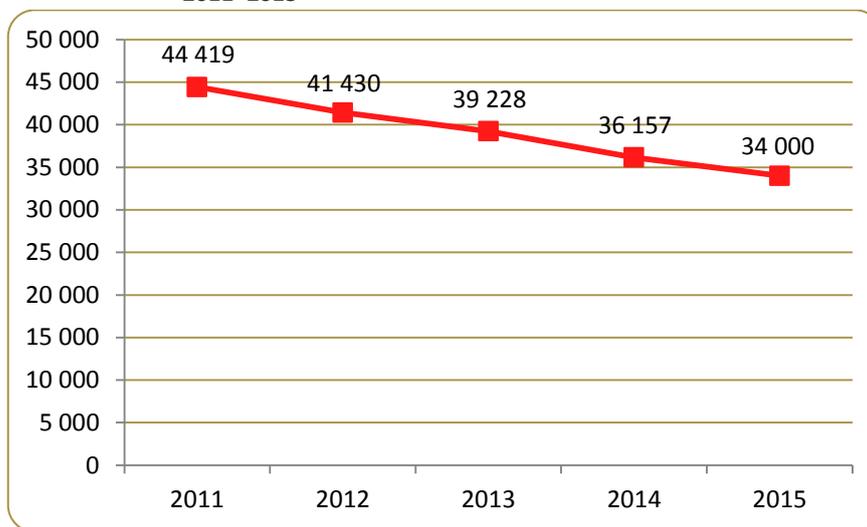
¹ Barometerindikatorn har uppdaterats från Konjunkturinstitutets webbplats 2016-01-22 med värden för december månad för respektive år i tidsserien. Alla värden i barometerindikatorn förändras löpande, eftersom det blir ett nytt medelvärde varje gång indikatorn uppdateras.

¹⁰⁴ Konjunkturinstitutet, <http://www.konj.se>, *Barometerindikatorn och andra indikatorer, månad* (hämtad 2016-01-22) I denna jämförelse har värden för december månad respektive år använts. Värdena i barometerindikatorn förändras löpande, eftersom det blir ett nytt medelvärde varje gång indikatorn uppdateras

8.4.4 Nolldebiteringar

En del återbetalningsskyldiga låntagare är felaktigt folkbokförda på en adress i Sverige trots att de egentligen bor utomlands. CSN har då inte kännedom om den korrekta bosättningen. För låntagare med lånetypen studielån fastställs årsbeloppet i dessa fall felaktigt till 0 kronor, eftersom de saknar inkomst i Sverige eller har en inkomst som understiger den nedre gränsen för debitering.

Diagram 8.10 Antal nolldebiterade låntagare med lånetypen studielån, 2011–2015

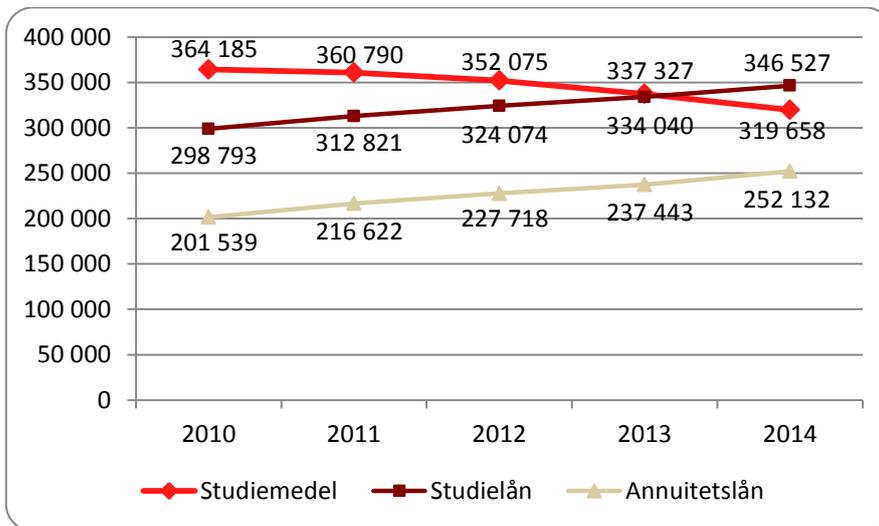
Antalet låntagare som debiteras 0 kronor i årsbelopp fortsatte att minska under 2015. Andelen nolldebiterade i förhållande till samtliga återbetalningsskyldiga inom lånetypen har varit i princip oförändrad sedan 2008. Totalt hade 34 000 låntagare med studielån ett ursprungligt debiterat årsbelopp på 0 kronor för 2015. För 24 000 av dem beror nolldebiteringen på att inkomsten understeg gränsen för debitering. Därutöver görs det en del nolldebiteringar trots att låntagaren har haft inkomster över denna gräns. Detta kan exempelvis bero på att hela den återstående skulden enbart består av obetalda årsbelopp för tidigare år.

CSN har tidigare gjort bedömningen att en fjärdedel av de nolldebiterade låntagarna är felaktigt debiterade, det vill säga att de är bosatta utomlands trots att de är folkbokförda på en adress i Sverige. Under 2015 fortsatte CSN arbetet med att hitta adresser till dessa personer och i 1 800 ärenden kontaktades låntagarna. Detta är en minskning med 7 procent jämfört med 2014. I 640 av ärendena debiterades nya årsbelopp. Detta motsvarar 35 procent av de kontrollerade ärendena. Motsvarande andel var 36 procent under 2014.

8.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

Uppgifter från inkomståret 2014 visar att återbetalningsskyldiga låntagare med studielån har högre inkomster än de med studiemedel och annuitetslån. Det beror på att låntagarna med studielån är äldre och därmed har arbetat fler år än de med annuitetslån, som ofta är relativt nyetablerade på arbetsmarknaden. Den snabba minskningen för låntagare med studiemedel beror på att lån slutreglerats.

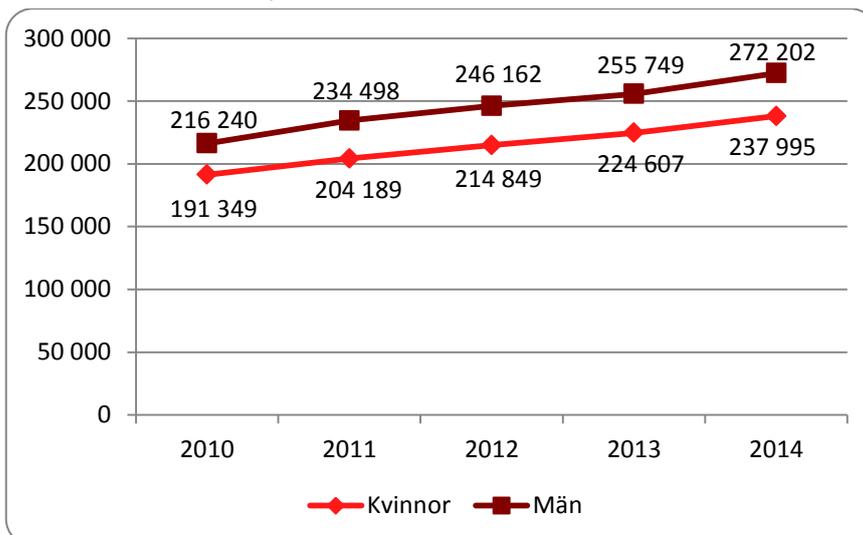
Diagram 8.11 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, fördelat på lånetyp, kronor, inkomstår 2010–2014

Under inkomståret 2014 minskade genomsnittsinkomsten för låntagare med lånetypen studiemedel till 319 700 kronor, vilket främst beror på att män med höga inkomster slutreglerat sina lån. Mäns genomsnittsinkomst minskade med 48 200 kronor, medan motsvarande minskning bland kvinnorna var 3 500 kronor. Förändringarna innebär att kvinnor för första gången har högre genomsnittsinkomst än män inom lånetypen.

De genomsnittliga inkomsterna för låntagare med lånetyperna studielån och annuitetslån ökade med 12 500 respektive 14 700 kronor. Kvinnor med lånetyperna studielån respektive annuitetslån hade 2014 en genomsnittsinkomst som utgjorde 87 procent av mäns inkomst.

Diagram 8.12 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare, med annuitetslån och folkbokförda i Sverige, fördelat på kön, kronor, inkomstår 2010–2014

Under 2014 ökade den genomsnittliga inkomsten för både kvinnor och män med lånetypen annuitetslån. Ökningen var störst bland män. Under året ökade gapet mellan mäns högre och kvinnors lägre inkomster med 3 100 kronor.

8.6 Ändring av årsbelopp

De årsbelopp som slutligen debiterades 2015, efter att hänsyn tagits till bland annat nedsättning, samordning eller omdebitering, var totalt sett 1,3 miljarder kronor eller 10 procent lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2015. Skillnaden mellan de aktuella debiterade årsbeloppen och de ursprungliga årsbeloppen var 60 miljoner kronor större under 2015, vilket motsvarar en ökning med 5 procent jämfört med 2014. Skillnaden mellan det ursprungliga och det aktuellt debiterade årsbeloppet var störst inom lånetypen annuitetslån, där var skillnaden 14 procent.

Den främsta orsaken till att ett årsbelopp ändras är nedsättning. En återbetalningsskyldig låntagare kan ansöka om och få nedsättning av det årsbelopp som debiteras. Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller åter börjar studera med studiestöd. Under 2015 fick 164 400 låntagare nedsättning av sina årsbelopp för 2015. Det är en ökning med 3 procent jämfört med 2014 då 160 000 låntagare fick nedsättning av sina årsbelopp. Det nedsatta beloppet ökade med 68 miljoner kronor eller 6 procent jämfört med 2014.

Annuitetslånen stod för 84 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier och låg inkomst. Studielånen stod för 11 procent och studiemedlen för 5 procent av det nedsatta beloppet. Av de låntagare som hade nedsättning var det 86 procent som hade annuitetslån. Andelen kvinnor var 61 procent, vilket innebär att kvinnorna var något överrepresenterade bland dem som beviljades nedsättning.

8.7 Avskrivning av lån

Det totalt avskrivna beloppet, inklusive kapital, ränta och avgifter för såväl ordinarie som uppsagda lån samt äldre lån¹⁰⁵, skuldsanering¹⁰⁶ och uppläggningsavgifter, uppgick 2015 till 809 miljoner kronor.

Lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån skrivs också av vid behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera på eftergymnasial nivå. Lån kan även skrivas av vid sjukdom eller med hänsyn till synnerliga skäl.¹⁰⁷ Avskrivning kan även ske för låntagare med sjukersättning och låga inkomster. För lånetypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Under 2015 fick 53 000 personer sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en ökning med 2 600 personer jämfört med 2014.

---

¹⁰⁵ Äldre lån är de så kallade räntefria lån för universitetsstudier som fanns innan nuvarande studiemedelsystem infördes 1965.

¹⁰⁶ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

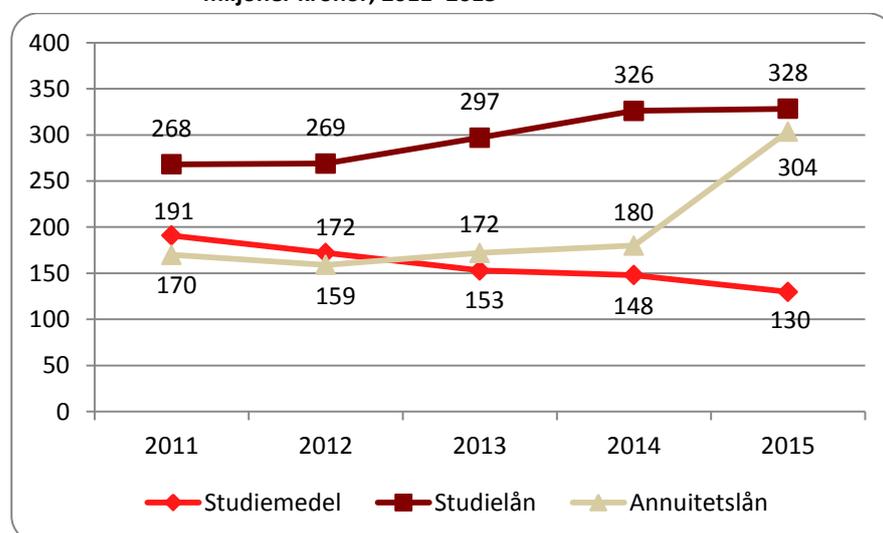
¹⁰⁷ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 5.10.

Det avskrivna beloppet ökade under 2015 med 108 miljoner kronor jämfört med avskrivet belopp 2014. Ökningen kan nästan helt hänföras till avskrivningar av annuitetslånet, främst på grund av behörighetsgivande studier. Under 2015 skrev CSN av annuitetslån för 208 miljoner kronor på grund av behörighetsgivande studier, vilket var 111 miljoner mer än under 2014.

Anledningen till den stora ökningen beror på att CSN under 2015 prövat ett stort antal ärenden om behörighetsgivande studier i efterhand. Prövningen har gjorts för studiemedeltagare på eftergymnasial nivå, som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

Med anledning av den extra prövningen 2015 har CSN ändrat rutinerna. Framöver kommer denna typ av ärenden prövas maskinellt tio år bakåt i tiden, vilket anses täcka in de flesta studerande som kan bli aktuella för avskrivning på grund av behörighetsgivande studier. Därför bedöms den stora ökningen i avskrivet belopp under 2015 vara tillfällig.

Diagram 8.13 Avskrivna belopp, kapital och ränta¹, fördelat på lånetyp², miljoner kronor, 2011–2015

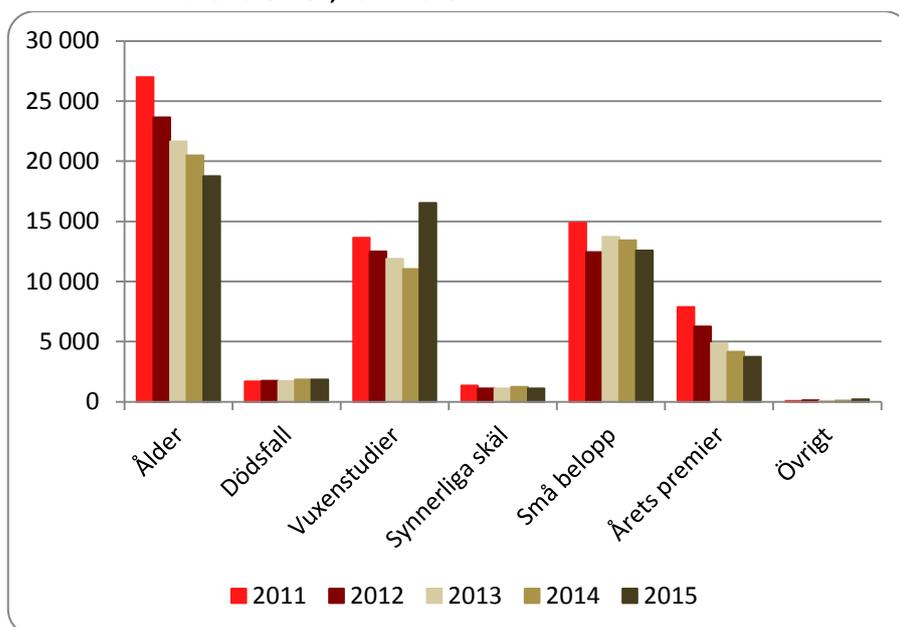

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen. I Studiestödet 2013 redovisades det avskrivna beloppet 2013 inklusive avgifter.

² Den stora ökningen inom lånetypen annuitetslån beror på en extra prövning om avskrivning av behörighetsgivande studier under 2015, för studerande som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

Det är framför allt avskrivningar av lånetypen annuitetslån som har ökat stort under 2015. Även inom lånetypen studielån ökade avskrivningarna något, medan de minskade med 18 miljoner kronor för lånetypen studiemedel. Inom de båda äldre lånetyperna avskrevs under året 293 miljoner kronor på grund av ålder.

Diagram 8.14 Beviljade avskrivningsärenden samtliga lånetyper, fördelat på skäl¹, antal ärenden, 2011–2015

¹ Den stora ökningen inom lånetypen annuitetslån beror på en extra prövning om avskrivning av behörighetsgivande studier (benämns vuxenstudier i diagrammet) under 2015, för studerande som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

Antalet beviljade avskrivningsärenden på grund av behörighetsgivande studier (som i diagrammet benämns vuxenstudier) ökade stort under 2015. Ökningen bedöms vara tillfällig, och beror på den prövning som beskrivs närmare i stycket ovanför diagram 8.13.

Avskrivningar med anledning av den premie¹⁰⁸ som kan ges vid förtida inbetalningar av lånetypen studiemedel har minskat för varje år sedan 2011. Det förklaras av att antalet låntagare med lånetypen studiemedel minskar. Antalet beviljade skuldavskrivningar på grund av att låntagaren uppnår den ålder som ger rätt till avskrivning, har minskat.

8.8 Osäkra fordringar

Inom samtliga tre lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Ett nyttjande av trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för generell rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken av sådana osäkra fordringar för samtliga lånetyper och återkrav. Den osäkra fordran beräknas i huvudsak utifrån en individbaserad beräkningsmodell. Beräkningen utgår från bland annat skuld, betalning och inkomst för varje låntagare. Den individuella beräkningsmodellen kompletteras med generella uppgifter om avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till

¹⁰⁸ Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

synnerliga skäl. En generell beräkning görs också för den andel låntagare som nu befinner sig i studier och som i framtiden förväntas missköta sina betalningar eller omfattas av trygghetsregler.

De osäkra fordringarna delas in i tre övergripande kategorier.

- **Betalningsbenägenhet.** De som inte betalat några, eller mycket små belopp under tre års tid räknas som osäkra. Hur stor andel av deras skuld som anses osäker beror på låntagarens ålder. En yngre låntagares skuld anses inte lika osäker som skulden för en låntagare som närmar sig avskrivningsålder.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer och deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern anses osäker.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar enligt regelverket görs en simulering av skuldstorleken vid uppnådd avskrivningsålder och den skuld som beräknas återstå anses som osäker.

Enligt 2015 års beräkningar är 28,5 miljarder kronor av den utestående fordran osäker¹⁰⁹, vilket är en ökning med 228 miljoner kronor jämfört med 2014. Ökningen beror främst på att inkomstunderlaget som ligger till grund för beräkningarna har förändrats. Dessa förändringar förklarar skillnaderna mellan 2014 och 2015. För kommande år är dock inkomstunderlagen som ligger till grund för beräkningen likvärdiga.

De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. För studiemedel bedöms 39 procent av fordran vara osäker, för studielån bedöms 28 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster, vilket även var ett mål när lånet infördes 2001. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna inom lånetyperna studiemedel och studielån. Även dessa låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Tabell 8.4 Andel osäkra fordringar på annuitetslån, fördelat på orsak, procent, 2013–2015

	2013	2014	2015
Bristande betalning	32	33	34
Avskrivning vid dödsfall	13	13	13
Avskrivning vid behörighetgivande studier	4	4	3
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	9	9	9
Nedsättning till 0 kronor	3	3	3
Obetalda belopp vid 68 års ålder ¹	39	38	38
Totalt	100	100	100

¹ Modellens beräkningar visar, vid bokföringstidpunkten, att lånet inte kommer hinna betalas klart innan låntagare når 68 års ålder. Beräkningarna utgår från bland annat låntagarens skuld, aktuell inkomstuppgift samt möjlighet till nedsättning av årsbeloppet.

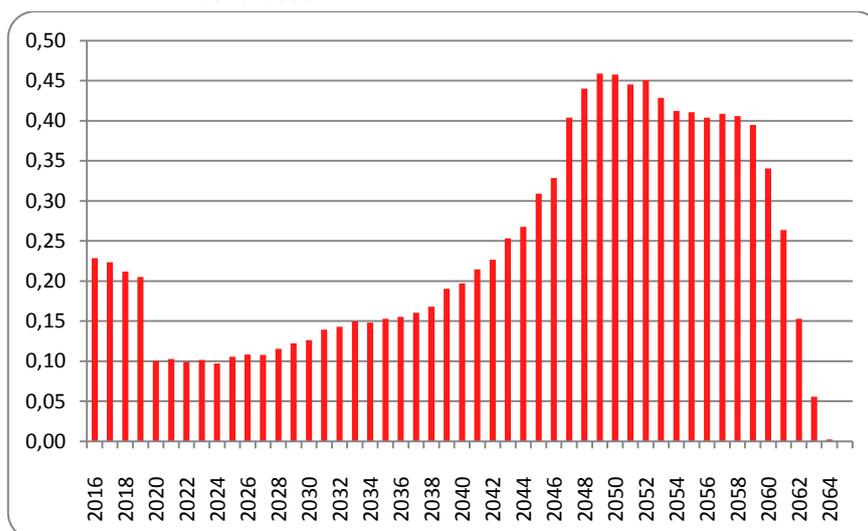
Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 11,6 miljarder kronor beror 1,5 miljarder kronor på framtida förväntade dödsfall, medan 3,0 miljarder kronor orsakas av

¹⁰⁹ Dessutom tillkommer 569 miljoner kronor i administrativa avgifter.

att en del låntagare missköter sina lån. Men den enskilt största orsaken till de beräknade framtida förlusterna är att möjligheten att få nedsättning av årsbeloppen medför att en del låntagare inte kommer att hinna slutbetala sin skuld. Dessa förluster beräknas till 4,4 miljarder kronor.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker inte om det. Detta innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än dem som beräknas genom simuleringen av den osäkra fordran.

Diagram 8.15 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån, den 31 december 2015, miljarder kronor, 2016–2065

Uppgifterna i diagram 8.16 visar när det beräknas ske avskrivningar för skuldstocken den 31 december 2015. Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

Det relativt stora antalet avskrivningar under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasie studier direkt följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas även längre fram i tiden, men de som berörs av dessa avskrivningar har ännu inte påbörjat sina grundskole- eller gymnasie studier. Därför ingår det inte några skulder för dessa personer i den utestående fordran den 31 december 2015.

8.9 Låntagare med betalningssvårigheter

8.9.1 Låntagare med avgifter överlämnade till Kronofogdemyndigheten

CSN överlämnar varje år hela eller delar av krav på obetalda årsbelopp till Kronofogdemyndigheten. De senaste åren har CSN registrerat sådana krav för ungefär 8 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2015 överlämnades 97 300 personer med obetalda

belopp till Kronofogdemyndigheten. En del av låntagarna reglerar betalningskraven relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året.

För många låntagare som får ett krav överlämnat till Kronofogdemyndigheten är det inte första gången detta sker. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp eller delar av ett årsbelopp hos Kronofogdemyndigheten. Under 2015 överlämnade CSN krav för 12 000 låntagare som inte senare än 2007 hade haft något sådant krav. Det motsvarar 12 procent av alla personer som överlämnades med obetalda belopp till Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2014.

Tabell 8.5 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten, fördelat på kön, antal och andel i procent, 2013–2015^{1,2}

	2013	2014	2015
Kvinnor	45 205	46 474	44 521
Män	43 638	44 984	42 849
Totalt	88 843	91 458	87 370
Andel med krav ³	7,1	7,2	6,8

¹ Den 31 december respektive år.

² Ny utsökningsmetod varför ny utsökning har gjorts även för 2013.

³ Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

Under 2015 var andelen återbetalningsskyldiga låntagare med ett krav hos Kronofogdemyndigheten 7 procent och män var överrepresenterade. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har minskat mellan 2014 och 2015. Det finns troligen flera förklaringar till minskningen. En av dem skulle kunna vara att CSN skickade ut information om att välja ett smart betalsätt tillsammans med årsbeskedet i januari 2015. Där fanns även information om den höjda påminnelseavgiften från och med 2015. CSN har även bedrivit ett samarbete med Kronofogdemyndigheten. Samarbetet innebär bland annat att CSN tar kontakt med unga låntagare som riskerar att hamna hos Kronofogden, vilket kan ha bidragit till minskningen. Den högre påminnelseavgiften kan också vara en förklaring till att låntagare betalade räkningar i tid, vilket i förlängningen kan vara orsaken till att färre hade krav hos Kronofogdemyndigheten vid utgången av 2015 jämfört med tidigare år.

Låntagarnas ackumulerade skuld hos Kronofogdemyndigheten uppgick vid utgången av 2015 till 1,2 miljarder kronor, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2014. Låntagarna med krav hos Kronofogdemyndigheten har blivit färre men skulden högre. Det tyder på att låntagare med låg skuld hos Kronofogdemyndigheten betalar skulden. Kvar hos Kronofogdemyndigheten blir låntagare med hög skuld.

Tabell 8.6 Låntagare med krav på annuitetslån överlämnat till Kronofogdemyndigheten (KFM), antal och andel i procent, 2011–2015¹

	Antal låntagare med krav hos KFM	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare ²	Andel låntagare med krav hos KFM (%)
2011	42 121	659 837	6,4
2012	48 058	711 077	6,8
2013	51 809	766 769	6,8
2014	53 986	822 345	6,6
2015	55 127	877 603	6,3

¹ Den 31 december respektive år.

² Från och med 2015 redovisar vi antalet återbetalningsskyldiga låntagare inklusive dem som bara har administrativa avgifter kvar. Siffrorna för 2011-2014 har uppdaterats.

Andelen låntagare med ett överlämnat krav som avser annuitetslån minskade något 2015 jämfört med 2014, till 6 procent. Högst andel låntagare med ett överlämnat krav återfinns inom lånetyperna studiemedel och studielån, där andelen är 8 procent.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara högre för låntagare som studerat på låg utbildningsnivå.

Under 2015 ökade inbetalningarna via Kronofogdemyndigheten för krav inom samtliga lånetyper med 16 miljoner kronor eller 5 procent, från 340 till 356 miljoner kronor.

8.10 Utomlandsbosatta låntagare

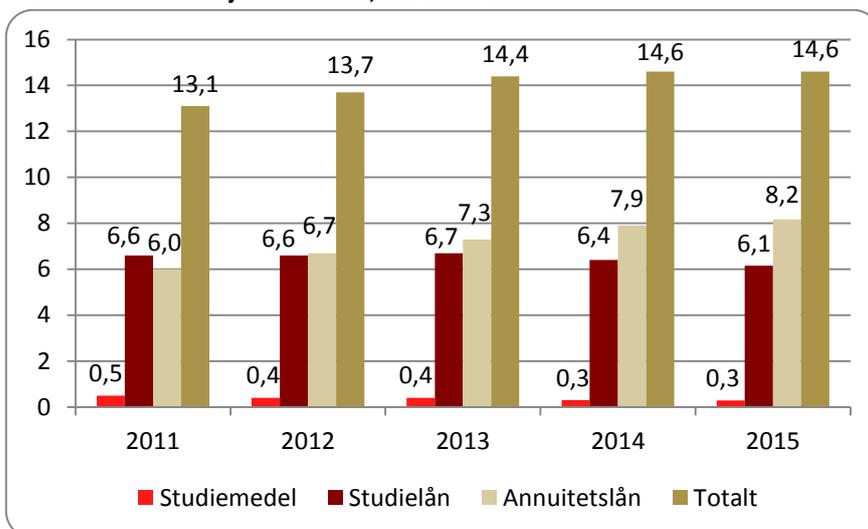
8.10.1 Färre låntagare bor utomlands

Under 2015 var 65 400 låntagare bosatta utomlands¹¹⁰. Det är en minskning med 200 personer jämfört med 2014. Av de utomlandsbosatta var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

De länder där flest låntagare bor är Norge, Storbritannien, USA, Danmark, Tyskland och Finland. Av låntagarna som var bosatta i Norge, Storbritannien, Danmark och Tyskland hade merparten lånetypen annuitetslån och i USA och Finland hade de flesta lånetypen studielån. Av de som var bosatta i ovanstående länder hade 13 procent fler än ett lån.

¹¹⁰ I ”Studiestedet 2014” uppgavs att antalet låntagare utomlands var 67 800 personer. Den rätta siffran ska vara 65 600 personer.

Diagram 8.16 Utestående fordran för utomlandsbosatta, fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2011–2015

De utomlandsbosatta låntagarna hade i december 2015 en skuld på totalt 14,6 miljarder kronor, vilket är lika mycket som året innan. Sedan 2012 är det lånetypen annuitetslån som står för den största delen av de utomlandsbosattas skulder. Under 2015 uppgick de utomlandsbosattas skulder på annuitetslån till 8,2 miljarder kronor.

För de utomlandsbosatta minskade andelen inbetalt belopp jämfört med 2014. Det ökar risken för framtida avskrivningar bland de utomlandsbosatta.

Tabell 8.7 Inbetalt belopp 2013, 2014 och 2015, andel i procent samt debiterat och inbetalt belopp 2015, fördelat på bosättning¹, tusen kronor

Bosättning	Andel inbetalt 2013 (%)	Andel inbetalt 2014 (%)	Andel inbetalt 2015 (%)	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2015)	Inbetalt 2015
Sverige	93,7	93,7	93,6	11 304 009	10 586 157
Utomlands	72,5	71,6	70,3	654 652	460 090
Uppgift saknas	10,6	8,8	4,5	120 724	5 377
Totalt	91,2	91,3	91,5	12 079 384	11 051 624

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats under aktuellt avgiftsår. Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

De årsbelopp som debiterades utomlandsbosatta låntagare ökade från 615 miljoner kronor 2014 till 655 miljoner kronor 2015. Det är en ökning med 7 procent. Även det inbetalda beloppet ökade från 440 till 460 miljoner kronor. Men andelen inbetalt minskade från 72 till 70 procent under 2015.

Tabell 8.8   **Betalningsgrad i de tio länderna med flest låntagare, 2015**

Land	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare	Andel inbetalt (%)
Norge	10 952	86,1
USA	9 756	55,1
Storbritannien	9 548	70,6
Danmark	3 780	85,6
Tyskland	2 663	89,0
Finland	2 302	60,0
Australien	2 015	76,8
Frankrike	1 806	78,2
Spanien	1 742	65,7
Schweiz	1 653	94,5
Sverige	1 214 793	93,6

Andelen av de debiterade beloppen som betalas in under avgiftsåret skiljer sig mycket mellan olika länder. Låntagarna i Schweiz betalar till och med in en något större andel av de debiterade beloppen än låntagarna som bor i Sverige, medan låntagarna i USA bara betalar in 55 procent av de debiterade beloppen. Skillnaderna mellan olika länder kan ha flera orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

8.10.2 Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar, och då främst för låntagare bosatta utomlands, infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån till omedelbar betalning. Det huvudsakliga syftet med att införa en möjlighet att säga upp lån till omedelbar betalning var att effektivisera indrivningen i utlandet.

Tabell 8.9   **Antal personer som har uppsagt lån och utstående fordran, fördelat på lånetyp¹, och totalt 2014–2015², miljoner kronor**

	2014		2015	
	Antal personer	Utstående fordran	Antal personer	Utstående fordran
Studiemedel	30	1,3	28	1,2
Studielån	78	25,8	167	43,1
Annuitetslån	53	10,3	167	28,7
Totalt ³	127	37,4	278	73,1

¹ Uppsagda lån är en egen lånetyp, men i tabellen redovisas den lånetyp som har sagts upp.

² Den 31 december respektive år.

³ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Vid utgången av 2015 fanns det 280 låntagare med uppsagda lån. Tillsammans uppgick deras skuld till 73,1 miljoner kronor. Både antalet personer och skuldens storlek har ökat mellan 2014 och 2015, vilket beror på att relativt få uppsagda lån har slutreglerats under tidsperioden samtidigt som fler lån sagts upp.

Tabell 8.10 Inbetalt belopp 2015 på uppsagda lån¹, fördelat på antal personer, alla lån och slutreglerade lån, kronor

	Alla lån		Slutreglerade lån ²	
	Antal personer	Inbetalt belopp	Antal personer	Inbetalt belopp
Studiemedel	10	72 853	4	60 229
Studielån	36	2 467 181	5	766 933
Annuitetslån	12	516 267	4	359 810
Totalt ³	56	3 056 301	11	1 186 972

¹ Uppsagda lån är en egen lånetyp, men i tabellen redovisas den lånetyp som har sagts upp.

² Här ingår inte lån som skrivits av utan att det gjorts några inbetalningar under året.

³ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Under 2015 betalade 56 personer in 3,1 miljoner kronor på sina uppsagda lån. Av dessa slutreglerade 11 personer uppsagda lån för totalt 1,2 miljoner kronor. Av statens fordran för uppsagda lån var det alltså en relativt liten andel som betalades in under 2015.

CSN genomförde 2014 en första uppföljning av möjligheten till uppsägning av lån.

Resultaten presenteras i rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*.¹¹¹

Rapporten visar att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp och att det verkar mer effektivt att utreda låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor). Rapporten visar också att det är relativt vanligt att det görs inbetalningar på skulden under utredningen, så att lånet inte behöver sägas upp.

Under 2016 planerar CSN att utreda runt 300 ärenden för uppsägning av lån för låntagare som är eller var bosatta i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien, USA, Australien, Tyskland och Island.

CSN har under 2015 vunnit en viktig rättsprocess i en federal domstol i Kalifornien. Domen innebär att en låntagare bosatt i USA, som fått sitt lån uppsagt, ska betala in hela skulden till CSN. Domstolen klargör även att studielån som är tagna enligt svensk lag är bindande enligt amerikansk rätt, och att svenska regler om preskriptionstid på 25 år kan gälla i USA. Om domen står sig i högre instans ger det goda möjligheter för CSN att gå vidare med liknande ärenden.

8.10.3 Ärenden till inkasso

Under 2015 skickade CSN 15 400 ärenden till Svea Inkasso AB till ett värde av 417 miljoner kronor. Totalt betalades 48 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2015. Av detta belopp kom 45 miljoner kronor via Svea Inkasso, 0,4 miljoner kronor via Intrum Justitia¹¹² och 2,6 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

Jämfört med 2014 skickades 1 600 fler ärenden men CSN fick 6,9 miljoner kronor mindre inbetalt efter inkassokrav. Den främsta förklaringen till de minskade inbetalningarna är att den största mängden inkassokrav under 2015 skickades först i juni till skillnad mot i februari under 2014. Det finns en eftersläpning mellan skickade och inbetalda krav.

¹¹¹ CSN (2014c).

¹¹² CSN hade tidigare avtal med Intrum Justitia för hanteringen av inkassokrav. Inbetalningar kommer in på inkassokrav som överlämnats dit för några år sedan.

8.11 Saknade adresser

En låntagare är skyldig att lämna CSN de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av återbetalningsreglerna. Det kan exempelvis gälla adressuppgifter för att CSN ska kunna hantera sin återbetalnings- och kravverksamhet. En låntagare som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen ska lämna uppgift om adressen till CSN.

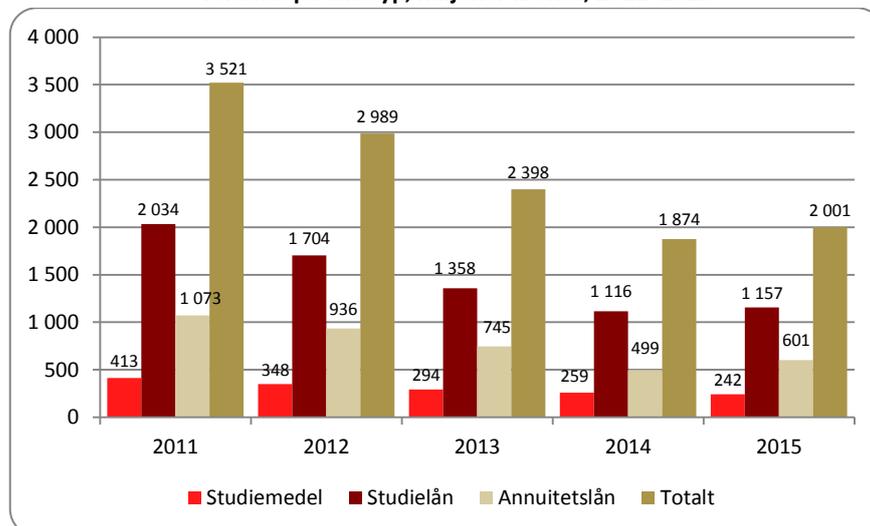
Den 31 december 2015 saknade CSN en giltig adress för 18 100 personer vilket är en ökning med 6 procent jämfört med 2014. Antalet låntagare CSN saknar adress för motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick myndigheten gör inte kommer i retur.

Tabell 8.11 Antal personer med saknad giltig adress, förändring netto, 2015

	Antal personer
1 januari	17 095
Nyttillkomna som saknar adress	9 837
Ny giltig adress funnen	8 876
31 december	18 056
Nettoökning	961

CSN hittar eller får uppgift om nya adresser till många låntagare under ett år, men samtidigt blir adresser till andra låntagare ogiltiga. Bland de 8 900 personer som vi fått en ny giltig adress registrerad för ingår 4 400 personer där CSN hittat ny adress efter adressökning. Av dessa kunde 3 200 personer aviseras under 2015 och 1 200 av dem betalade in totalt 13,8 miljoner kronor. Totalt eftersöktes adress till 8 300 personer under 2015. I detta antal ingår såväl CSN:s egen efterforskning som beställda uppdrag hos externa parter.

Diagram 8.17 Utestående fordran för låntagare med saknad giltig adress, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2011–2015¹

¹Definitionen av begreppet saknad adress förändrades under 2014. Uppgifterna för 2014 har tagits fram på ett nytt sätt och skiljer sig därför mot dem som presenterades i förra årets rapport.

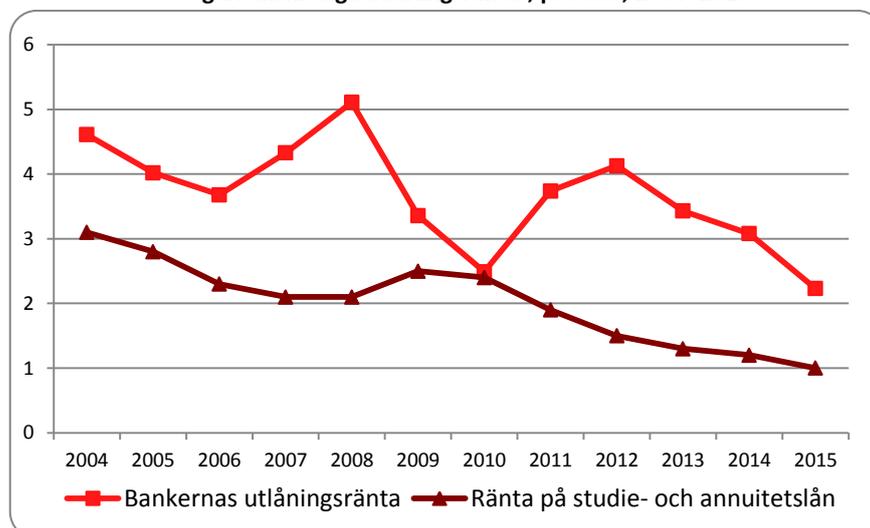
Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress uppgick den 31 december 2015 till 2 miljarder kronor. Det är en ökning med 127 miljoner kronor eller 7 procent jämfört med 2014. Fordran har minskat för lånetypen studiemedel men ökat för lånetyperna studielån och annuitetslån.

8.12 Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknads lån för att på så sätt vara mer förutsebar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

Diagram 8.18 Ränta på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹, procent, 2004–2015

¹ Med bankernas utlåningsränta menas bankernas genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska icke-finansiella företag och hushåll mars respektive år (utestående avtal). Källa Statistiska centralbyrån. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögrörlig än bankernas utlåningsränta¹¹³. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var det till och med billigare att ha ett genomsnittligt banklån jämfört med ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2015 skiljde det drygt 1 procentenhet mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

¹¹³ Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2016-01-29) *Finansmarknadsstatistik, januari 2016*.

Referenser

Bet. 2015/16:UbU2. *Utbildningsutskottets betänkande. Utgiftsområde 15 Studiestöd.*

CSN (2010a). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier.* Dnr 2010-2189-9312.

CSN (2010b). *Studiemedel till studerande på grundskolenivå.* CSN november 2010. Dnr 2010-2189-8232.

CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen.* CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.

CSN (2012a). *Beslutsorsak skolok – indragen studiehelp på grund av otillåten frånvaro i gymnasieskolan.* CSN februari 2012. Dnr 2012-2189-1704.

CSN (2012b). *Studerande med extra tillägg – En grupp i förändring.* CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.

CSN (2013). *Beviljning av studiestöd 2012/13 (UF 70 SM 1302).* Dnr 2013-522-8606.

CSN (2014a). *Beviljning av studiestöd 2013/14 (UF 70 SM 1402).* Dnr 2014-211-6802.

CSN (2014b). *Den ekonomiska situationen för studiemedelstagare med barn.* Dnr 2014-219-3658.

CSN (2014c). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler.* CSN, rapport 2014:10 Dnr 2014-113-8467.

CSN (2015a). *Studiestödsnyttjande 2014.* CSN, rapport 2015:3. Dnr 2014-100-8975.

CSN (2015b). *Kostnadsersättning till lärlingar 2014/15 – kommenterad statistik.* CSN, rapport 2015:4.

CSN (2015c). *Beviljning av studiestöd 2014/15 (UF 70 SM 1502).* Dnr 2015-522-8190.

CSN (2015d). *Förändrad studieresultatprövning – Effekter av ändrade regler för rätt till studiemedel.* CSN, rapport 2015:6. Dnr 2015-219-6296.

CSN (2015e). *Ökad återbetalning från utlandsbosatta. Ett regeringsuppdrag.* Dnr 2015-100-4872.

CSN (2016a). *Studiemedel till äldre studerande – En uppföljning av höjda åldersgränser,* CSN, rapport 2016:1. Dnr 2015-219-7515.

CSN (2016b). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2015.* Dnr 2016-219-1333.

CSNFS 2006:7 *Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2006:7) om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd.*

Konjunkturinstitutet, *Barometerindikatorn och andra indikatorer, månad.*
<http://statistik.konj.se/PXWeb/pxweb/sv/KonjBar> (2016-01-22)

Migrationsverket (2016), *Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar, januari 2016*.
<http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac387159e6c/1452178480208/Aktuellt+om+ensamkommande+barn+januari+2016.pdf> (2016-03-23).

Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, ensamkommande barn, 2013*. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2013.html> (2016-02-29).

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn, 2013*.
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2014.html> (2016-02-29).

Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, ensamkommande barn, 2015*. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2015.html> (2016-02-29).

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn, 2015*.
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2015.html> (2016-02-29).

Proposition 2009/10:141 *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödssystemet*.

Proposition 2012/13:152 *Studiemedel i en globaliserad värld*.

Proposition 2015/16:1. *Budgetpropositionen för 2016. Utgiftsområde 15 Studiestöd*.

SFS 1995:667, *Förordning om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan*.

SFS 1999:1395, *Studiestödslagen*.

SFS 2000:655, *Studiestödsförordningen*.

SFS 2011:203, ändrad 2011:1501. *Budgetlagen*.

SFS 2013:1121, *Förordning om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning*.

SFS 2015:737, *Förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)*.

Skolverket, *Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå Tabell 4 A: Skolor och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsåren 2006/07-2015/16*. <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/gymnasieskola/skolor-och-elever> (2016-03-07).

Skolverket, *Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå. Tabell 6 B: Studieflöden mellan första och tredje studieåret i gymnasieskolan. Nybörjare i årskurs 1 ht 2013*.
<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/gymnasieskola/skolor-och-elever> (2016-02-02).

Socialstyrelsen (2015). *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2014. Belopp samt antal biståndsmottagare*.

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå - en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*.

SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp*.

Statistiska centralbyrån, *Folkmängd efter ålder, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen). <http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/12798> (2016-04-18).

Statistiska centralbyrån, *Tabell: Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2014*. <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Utbildning-och-forskning/Befolkningens-utbildning/Befolkningens-studiedeltagande/> (2016-03-07).

Statistiska centralbyrån, *Prisomräknaren*. <http://www.sverigeisiffror.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/prisomraknaren/> (2016-01-18).

Statistiska centralbyrån, *Finansmarknadsstatistik, januari 2016*. <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Finansmarknad/Amnesovergripande-statistik/Finansmarknadsstatistik/> (2016-01-29).

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.